

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Liber Quartvs. Societas Patiens, Sive De Adversis Qvæ Societati
Contigervnt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER QVARTVS.
SOCIETAS PATIENS,
SIVE DE ADVERSIS
QVÆ SOCIETATI CONTIGERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Singulari Numinis providentiâ, & paterno amore,
adversa in Societatem immissa.*

AL E querulum est in rebus aduersis genus hu-
manum; quando non nisi amicum & fortissi-
mum quemque rebus arduis asperisque exercet
Parens ille magnificus, virtutum non lenis ex-
actor. Superiorum consule exempla ætatum.
Quos Deus optimos esse, quos clarissimos vult,
ærumnis obiicit; in occasiones intentus, quibus
suorum virtus enitescat. Hanc dum explorat, in
lucem protrahit: dum probat, perficit: dum vexari agitarique sinit,
claram toto orbe atque illustrem facit; quæ sine aduersario marcesceret
alioqui, & ingloria suis periret in tenebris. Societas I E S V magnum
fatis orbi documentum est, ita validè concussa, ita vndique impetita &
agitata, vt ferè non multò minus prodigium sit, omnino potuisse confi-
stere, quàm in eam quam cernimus molem vno sæculo excreuisse. Sed
nimirum quod ille ait: *Non est arbor solida, nec fortis, nisi in quam fre-*
uens ventus incurSAT: ipsa enim vexatione constringitur, & radices cer-
tius figit. Libetne vltra Dei consilium expendere? dum suos exercet, in
hoc laborat, vt se dignos faciat: at maiores nostros dignos se, dignos
præterea I E S V nomine facere placuit: ne aut gratis accepisse videren-
tur tam honorificam appellationem, aut gerere otiosè. I E S V M enim

*Amicos
exercet
Deus:
Senec.de
Prouid.c.1.*

Ibid.cap.4.

*ideo &
Societatem
I E S V:*

PPP pati

pati si oportuit, eos quid expectare par fuit, quos eodem nomine visum
 insignire? agendo igitur & patientiam orbi ostenderent, voca-
 tos se non magis in societatem nominis, quam in societatem passionum
 eius: tantoque fortasse duriora scirent toleranda, quanto differentius
 nomen hereditassent. Quare desinant tandem arrogantia notam nobis
 iniurere, qui expendunt primi sæculi Patribus nomen istud, omen sem-
 per & præfagium fuisse impendentium sibi quoque Dei causâ calamita-
 tum: nec materiam vanitatis, sed virtutis incitamentum, exemplum-
 que in arduis, solatium in aduersis. Hæc è Manresano secessu insignia
 Ignatius extulit: hæc è cælesti viso hausit: quo propitium quidem fore
 I E S V M didicit, sed cum cruce interim quasi ad ærumnas præire. Ex-
 inde probra, contumelias, vexationes, aduersa omnia Domini vestem
 appellare solitus: quâ hanc professos militiam indui optabat, simul-
 que meminisse, cui se Duci, quibusve modis probare deberent: atque
 in omnibus laborare vt boni milites CHRISTI IESV. Si fortes
 essent; in castris periculosa fortissimis imperari: si virtute animoque
 præstantes; lectissimos in arduas expeditiones mitti: si vitæ contempto-
 res, ad vulnera mortemque intrepidi; istiusmodi primâ in acie collocari,
 interim de imperio Ducis quæri neminem: de iudicio delectuque omnes
 sibi gratulari. Nec illa Macedonum pulchra phalanx, omnium Alex-
 andri bellorum comes & focia, se vniquam præ ceteris doluit exerceri.
 nec illa sub Gedeone trecentorum militum exigua manus, se præcipue
 quæta est hostibus obijci, aut immensæ multitudini in victimam &
 prædam dari. Periculi contemptorem quemque faciebat tam honestum
 de se iudicium Ducis, inò Dei. Digna est immortalitate alterius Igna-
 tij, sanctissimi Martyris, è vinculis & cruciatibus illa vox: Nunc incipio
 CHRISTI esse discipulus. quasi tum primùm deprehendisset vetera-
 nus miles, præclare de se CHRISTVM sentire. Habet profecto (quæ
 Dei benignitas est) habet & Societas IESV, quòd de Ducis sui iudicio
 sibi gratuletur. Nec degener esse, nec ignaua primo sæculo probata est.
 Sordida puluere non indecoro, vulneribus & sanguine formosior, in-
 uenta est digna, quam suam IESVS agnosceret. Habent & vnde gau-
 deant maiores nostri; quòd ante alios digni habiti sunt, in quibus spem
 atque indolem stirpis totius exploraret, an meritura videretur posteritas
 omnis pro nomine IESV contumeliam pati. Ingens beneficium; Do-
 ctori Gentium tum quoque promissum diuinitus, cum primùm iustus
 est coram Gentibus & Regibus nomen istud portare: quòd ea calami-
 tas virium nostrarum quoddam experimentum est, & disciplina virtu-
 tis; siue post feliciter susceptos suâ causâ labores, consummata virtutis
 complementum, diuinæque indicium approbationis. Id Xauerius, id
 inclyti tolerantia viri agnouere. Quorum ille dicere solitus, suspectum
 esse, diu carere aduersis; idemque videri sibi atque non fideliter CHRIS-
 TOSTO militare. istis verò tristes ærumnæ, & ærumnis addita feralis mors,
 laborum merces est optata sæpè, sæpè quæsitæ; & digna emi sanguine
 suorum operum corona. Quid aliud quam pœnam atque supplicium
 dicerent cæci mortales? isti rerum bene gestarum præmia vocant. Nec
 falso; quando & suis priuatim apud Deum meritis noua hinc fit ac-
 cessio;

Philipp. 3.

Hebr. 1.

2. Tim. 2.

Iudic. 7.

cessio; & præclara publicè ab se inchoata opera, certiora capiunt incrementa. Semina diceres, & terrâ priùs obrui debere, eò latius exuberatura, quò grauior hiemis præcesserit inclementia. Circumferte oculos, si placet, quâ per orbem diffusâ Societas est; vaticinanti tandem credetur Ignatio. Euentus docet nusquam creuisse feliciùs, quàm vbi vulgò fuit ^{feliciùs} depressâ magis; nusquam etiamnum latius florere, quàm vbi durius fuit ^{creuit, vbi} ^{grauis a-} ^{guitat.} agitata. Grati agnoscimus: insectationes hactenus pro laudibus fuère, & clades ipsæ pro incrementis. Quis vel emendas non cenfeat, aliorum culpa si absit & offensa Numinis? qui obesse crediderant, profuère: & quod demoliri laborabant, prouexerunt opus: non tam mole iam suâ, quàm illorum agitatione solidè firmatum. Segniâ, ignauia, contempta sunt, quæ nemo excitat, nemo iactat aut mouet: otio ac desidiâ clanguebunt. Clara, & in æuum duratura, gaudent perpetuo motu. Sol fide-raq;e, semper irrequieta; viuida semper & integra sunt: nec vinq;uam effulgent gratiùs, quàm cum priùs sub opacâ nube latuère. Sed à celestibus ad humana descendat cogitatio. Quæ res alia Regnorum Rerumq;ue publicarum exitium est, quàm sine motu alta quies, sine bello pax atque securitas, sine aduersis nimia felicitas? hinc otium existit: hinc abundantia earum rerum quas primas mortales ducunt. atque hinc nasci vitia necesse est, quolibet hoste magis formidanda. O benigna in Societatem æternæ Mentis consilia! quàm prouidè per aduersa, noxia remouit! ne illam aut è quietis rebus ignauia, aut ex secūdis insolentia carperet. Si florentem conseruare, beneficium est, quo id pacto certius facere potuit? si propagare, quo potuit feliciùs? In lucrum omnia & commodum vertit. Sinistro rumore atque sermonibus quid factum, nisi vt verè innotesceret? iudiciis & quæstionibus, nisi vt cum laude approbaretur? iactatione tam multiplici, nisi vt, facis instar, clariùs reluceret? exsilio & fugâ, nisi vt, dum alias quærit sedes, diffunderetur latius? Stat igitur inuicta hactenus: vtrique fortunæ par: suis erudita successibus, quæ aduersâ vulgus nominat, in beneficiis habere. Id nunc agit hoc triumpho sæculari: orbi testatum vult, amplecti se illa vt Dei dona, vt paterni amoris pignora, vt incrementorum suorum certissimas causas: omnis vt retrò posteritas, in tristibus afflictisque rebus magis quàm in lætis spem, fiduciam, gaudium ponat, quamdiu de Societate I E S V se dicet.

*id nunc
grata ag-
noscit.*

Age verò quisquis nobiscum ortas primo sæculo tempestates intuebere, quid nisi vndique turbatum mare ingredi te credes? en quantum ab Aquilone insurgit malum! quàm atra nox ponto incubat, quàm densâ tenebrâ! procellæ vndique & decumani fluctus: nullo littore fida statio est. conspirant in vnus exitium cymbæ, recentis adhuc & necdum fati firmis laterum compagibus aduersus inimicum imbrem & infundentes se vndas. Obruendam igitur aliquando censuere sæculi prudentes, tantasq;ue tempestates non euicturam. idem & nostri (fatendum est) spem inter metuinq;ue, timere non semel: nec minùs anxie ad Deum confugère, quàm ad I E S V M Apostoli in nauiculâ dormientem. Sed nimirum etiam hac cymbâ I E S V S vehitur. quod igitur illi *Cæsarem uehere & fortunam eius*, id nobis I E S V nomen portare securitas

est, simul & periculi causa. Tanto vectore cur diffidat, spemve abiciat trepidis in rebus? cum opportunum fuerit, *imperabit ventis & mari*, & fiet *tranquillitas magna*; nouis interrumpenda tempestatibus, ne in perniciosioribus nobis maliciam vertat: verum vt semper sollicita, prouida semper & circumspccta, semper intenta periculis, inter angustos vtriusque scopulos, syrtes inter & breuia, gnara omnibus prouehi ventis, inoffensum teneat diuinæ gloriæ cursum.

CAPVT SECVNDVM.

Ante confirmationem, vniuersam Societatem exstinguere conatus demon in capite Ignatio.

Turba in Ignatium, **O** dium Satanae, malè sibi metuentis à nouâ cohorte, prima & vterior turbarum causa. Quid non egit ne coalesceret? quam adultam non tam facilè opprimendam intelligebat, in Ignatio Ductore vnâ operâ omnem laborauit exstinguere: in capite totius vitam corporis, messem in semine, in radice arborem, in fonte riuos. Ignatium igitur palam, Ignatium clam atque ex insidiis aggressus est; nunc improborum hominum odio & apertâ vsus impietate, nunc piorum quoque virorum sapè non prudenti zelo, specie recti deceptorum. Pro omni telo infamia placuit: eam Ignatio insignem si inurere posset, neminem cum illo initurum societatem. Itaque in Manfredano secessu quandiu delituit sibi vni intentus, non tantum suam illi integram constare famam passus est, sed & præclarâ sanctitatis opinione augeri præterea vulgarique. at vbi de adlegendâ cohorte agi pensensit, vbi de faciendis quæstibus animorum; tum enimverò Ignatij famam lacerare, vitam profcindere, dicta factaque omnia in inuidiam & criminationem vocare; calumniis, vinculis, carceribus, iudiciis id agere, vt, protritâ vbiq; auctoritate, qui infamem hominem sequeretur, nemo esset. Quocumque pedem inferebat Ignatius, sinistri illum rumores vel iam præceserant, vel prosequerentur; nec conuiescere sinebant, nisi ab agendâ Dei causâ ipse quiesceret, inflammandisque hominibus ad pietatem. Compluti primùm, deinde Salmantica, mox Parisius, exinde Venetiis ac Romæ, quasi serie quadam illum infecitæ criminationes. Ter Compluti, non magno temporis interuallo, in illum habita quæstio veneficij atque hæreseos: initio ferè dissimulanter, nisi quòd semel ad quadraginta dies in publicam missus custodiam est. Compluto digressus Salmanticam, nihilo mitius excipitur: etiam illic datur in tertium carcerem, iterum suspectus hæreseos; iniectâ collo prægravi catenâ, sed in quâ triumphasse perhibetur. Vtrobique honestissimâ quidem sententiâ declarata innocentia est; obex tamen mora que iniecta magnis conatibus, quando non nisi post quadriennium de diuinis rebus cum populo agere Quæsitorem decreto permixtus est. Inter causas hæc fuit ex Hispaniâ excedendi. Sed non inferiora illum Parisiis manebant certamina. Hic nimirum obstruendi erant aditus, ne è florentissimâ iuuentute delectum ageret notus Ductor.

Vix

Vix inchoauerat Parisiis Ignatius consueta sibi pietatis officia; cum subito magni exstiteret motus ob tres Academicos eximie spei, ad Euangelica consilia traductos. hoc primum quasi classicum fuit. Inde maleuolis sermonibus apud Matthæum Ori Quæsitorem sacrum citatur absens; sed vltro accurrentis fiducia calumnia concidit. Mox grauius à Pennâ Magistro illi dedecus comparatur, publicum virgarum supplicium, in eâ Academiâ seditiosorum & improborum iuuenunt turpissima ad ignominiam nota. Quod si succederet, actum esset de Ignatij consiliis, obscuratum nomen, eleuata auctoritas; adolescentes ab eius sermone congressuque, infamie metu, sponte refugerent. Quis inuidi hostis non agnoscat inuentum? sed contra omnia ceciderunt. Decreta supplicij turpitudine palam in illustriorem eius laudem decusque conuersa est. Penna exinde aliique ex Academiâ conciliati Doctores, Gouea in primis, cuius postmodum amicitia, ad aperiendas nostris hominibus Indias, apud Lusitanum Regem admodum fuit opportuna. Imò, quod agebatur, vt ab eius consuetudine auerterentur adolescentes (ex quibus nimirum diuino consilio conflanda Societas erat) contra factum est. ex eo tempore conciliati sunt magis, Ignatij virtute publico iam comprobata testimonio, & longè lateque manante famâ. Igitur non ita multo post Faber & Xauerius, & alij deinceps, in eius se perpetuam disciplinam curamque tradidere. Societatis primordia huic fortasse procellæ deberi, non incongruè dixeris.

Quid igitur? in nobilissimâ iuuentute tam securè aduersum se conscribi milites patrietur humani generis hostis? & (quoniam ita res ferebat, vt Parisiis abiret Ignatius) triumphandum scilicet excedere sinet? Vltima tentare aggreditur, totisque viribus de integro iamiam discussurum adoritur: si res aptè caderet, vnâ eademque operâ omnia eius consilia atque instituta euersurus. Temporum occasione captatâ, quod admodum seuera in Sacramentarios constituebantur iudicia, libellum Exercitiorum vnâ cum Auctore in suspensionem hæresis maleuoli vocant. Neglexit insanam criminationem is quem supra dixi Quæsitore Matthæus Ori; quod niti fraudibus omnia calumniisque intelligeret libellum postulasse, excussisse, approbasse contentus. At negligendam non existimauit Ignatius: iterum ac tertio Quæsitorem adit, rogat cognitioni causæ det operam; nihil obtinet. instat tamen, suspecta credo tempora reformidans; ac tandem cum scribâ Doctoribusque nonnullis pænè importunè innocentie testimonium impetrat. Prudens consilium comprobauit euentus. præfagiisse dices orituras in Vrbe tempestates.

Sed hoc nimirum opus, hic labor erat. ad Vrhem, destinatam diuinitus natalem huic Ordini sedem, integrâ famâ ne accederet, callidus hostis agebat; tantò acrius, quanto propinquior fiebat Ignatius, Venetias iam tenens. Nouam igitur eâ in vrbe aggreditur commouere procellam. Spargitur in vulgus rumor, hæreticæ prauitatis aliquoties in Hispaniâ contictum, elapsum è custodia, profugisse in Galliam: effigiem eius ab Hispanis Inquisitoribus publicè concrematam. Parisiis quoque, quod iuuentutem peruersâ doctrinâ inficeret, ad sacra tribunalia dela-

tum fugâ præuertisse Magistratuum consilia. Vulgabatur hæc omnium sermonibus, iactabantur in circulis; iamque ad Apostolicum Nuntium erant delata. Sed irrita rursus Satanæ cecidere consilia; vltro iudicium postulante Ignatio, non tam de suâ, quam de Sociorum existimatione sollicito, ne qua nascenti familiæ adhæreret infamia: quando ab Augustino scriptum meminerat, nobis necessariam esse vitam nostram, aliis verò famam nostram, diuini honoris procurandi potens instrumentum.

Roma.

Sed hæc præludia quædam hæctenus, & præuixæ quodammodò uelitationes ad decretoriam pugnam. Romæ, in conspectu orbis terrarum, in oculis Summi Antistitis, de summâ rei erat decertandum: Romæ iacienda erat alea, ne, firmatis aliquando almâ in Vrbe radicibus, longius inde progressa Societas, toto orbe diffunderetur. Spes erat nondum omnino matutum nouæ Religionis partum aut præfocari posse, aut insigni saltem infamiâ pollui, quæ illius aliquando pro Dei gloriâ conatus omnes labefactaret. Oritur igitur fœda tempestas, funestior ceteris terribiorque; quæ quoniam in Ignatium decima est, decumanum meritò fluctum appellem: extrema certè omnia minari est uisa. Eaque iudicauere maiores nostri tum fuisse tempora, de quibus in itinere apparens Ignatio IESVS sponderat *Roma se propitium fore*. Initium turbarum, detecta à nostris in concionatore quodam Augustino Pedemontano hæresis Lutherana fuit. Hic ille furere, familiares suos opulentos homines concitare, ad euertenda noui Ordinis fundamenta rabie accendi. Calumnia struitur vulgaturque (vetus fabula) Ignatium Sociosque probris omnibus notatissimos in Hispaniâ, Galliâ, Venetiis hæreses flagitijque compertos: sed elapsos è iudicium manibus, ad corrumpendam iuuentutem specie pietatis Romam denique perfugisse. Apponitur adhæc falsus testis: qui, quod olim familiaris Ignatio, eius arcana introspererat propius, ad similitudinem veri aptius censebatur dicturus. is vulgo iam credita, suâ præterea firmat delatione, & apud Urbis Præfectum accusat infontes. Fluebant ex sententiâ omnia: credulas ubique nacti erant aures. ardebat, restingente omnino nemine, odij atque inuidiæ in nostros homines ingens flamma. abstinebant congressu etiam antea amici. increbrescebat quotidie rumor, in Vrbe sermonibus, apud exteras quoque nationes nuntiis ac litteris, teneri denique Ignatium Sociosque manifestorum scelerum hæresisque conuictos; uidelicet ut quas noxij variis locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ persoluerent, in celeberrimo orbis teatro. Quid ad ignominiam fingi atrocius poterat? quid in nascentem familiam perniciosius? Exitum vultis? is fuit, quo illustrius argumentum diuinæ in hanc familiam prouidentia vltra requirere nefas sit. Conuictus in iudicio, actusque in exsilium falsus testis, victoriæ initium fuit. quam in reliquos conspirationis nefariæ principes dum persequitur Ignatius, prodigium accessit. Quis enim neget esse prodigium auctore Numine factum, ut in ipso articulo ferendæ sententiæ in Vrbe reperti sint omnes ferè antehac Ignatij Iudices, ex Hispaniâ Ioannes Figueroa, Matthæus Ori è Galliis, & Venetiis nuper Gaspar Doctius? Iudices dixi, an certissimi eius innocentia

centia testes, quasi diuinitus submissi in tempore? Horum igitur non iam litteris, sed ore ac verbis magnificè commendata Ignatij virtus, publicà sententià à Præfecto Urbis tum omni suspitione liberata est, tum egregiè communita aduersum calumniatores, quorum longè dispar exitus fuit. Hæreseos ipsi flagitiorumque postmodum conuicti, in se retorsère, quam Ignatio fuerant machinati perniciem. Alter iudicium ignis fugà præuertit, effigiemque suam pro se Iudicibus concremandam reliquit: æternis tenebris vinculisque alter mandatus. tertius breuè post inopinato consumptus morbo miserè interiit, huius se peccati grauitèr insimulans. vltimus denique, concionator ille sceleris architectus ac princeps, occultus Lutheri assecla, posità tandem personà, ad hæreticorum castra (quod ipsum fuit supplicium longè grauissimum) sese recepit. At Ignatio quanta hinc gloria! optanda certè Societati procella fuit. illustris facta est, quæ latebat in obscuro; innotuitque, iactata sermonibus. Imò & de Satanæ conatibus hoc iudicio debellatum credidit; tum demum à Pontifice Maximo confirmationem sperare ausa. quam (licet extrahente ad annum Guidiccionis Cardinalis) tandem obtinuit: siue probatè iam virtutis testimonium, siue præmium fortiter superatæ tempestatis.

CAPVT TERTIVM.

*Post confirmationem sapius exagitata Societas;
& quæ turbarum causse.*

INter sacros Ecclesiæ Ordines Apostolicà iam auctoritate adlecta Societas tantillum quietis sperare poterat, tamquam iactis solidè radicibus, ventorum tempestatumque securior. sed mox eo honore non nisi elatam positamque se vidit in signum cui contradiceretur. Certatim excitata aduersantium studia; dubio procul fraude atque inuidià Satanæ: qui, quam primo in ortu elidere nequiuerat, vbique terrarum persequi statuit, nondum desperatà victorià semel omnem opprimendi. Labet hîc excitatarum toties procellarum quas deinceps narraturi sumus causas ex Orlandino semel exponere sigillatim. *Necessè, inquit, non est turbarum huiusmodi caput ab Satanà auctore repetere: qui suum dominatum exercens in regno vitiorum, quidquid honesti sanctique inter mortales apparet, in ipso statim exortu conatur opprimere. Nota sunt in sanctam CHRISTI Ecclesiam nascentem ac teneram, nota in peculiare cætus commota bella; siue olim Manachorum, siue postea Mendicantium: contra quos non alieni modo à fide Catholicà, sed qui huius defensionem sinceramque custodiam maximè profitebantur, acerrimè exarserunt. Igitur Satan cum tantum oderit bonos, & ad elidenda honesti semina tam vigil excubet, tam violentus assurgat, mirum non est, si in Societatem immani quâdam & inexplebili rabie sese infert, nempe in eum Ordinem, qui bellum aduersus eum adeò fufum & graue suscepit, inter Ethnicos, inter hæreticos, inter Catholicos tanto conatu, tot machinis, tamque aptis ad euertendam diri monstri tyrannidem. Hominum porò (ut missos faciam prorsus ab Christiano nomine alienos) genera duo potissimum sese aduer-*

Part. 1. Hist. Societ. l. 15. num. 34.

Prima causa, ordium Satanæ:

causa.

causa.

Secunda, aduersaria præbere, hæretici, vitiosique Catholici. Quorum item in aperto
 causa est. Quippe virtuti cum vitio nunquam magis conueniet, quam calori
 hæretico- cum frigore: & quemadmodum hæc, si propè admoëas, pugna cooritur; ita,
 & improborum: nisi remoueas te ac seiungas, sed prodeas in aciem, & vitium aggrediaris, ex-
 sistat pugna stabitque, donec altera pars alteram ad sui similitudinem commuet,
 ac victoriam ferat. Quod cum ita sit, si quando tempus incideret, quo tempo-
 re Societati pax esset, pro deterrimo equidem interpretarer indicio. Nam quam-
 diu quidem instituta sua retinet, argumentare, si pugnam non vides, vel iam
 debellatum cum mundo, eique similem factum, quod optandum potius quam
 sperandum est; vel eam suo loco motam, & factam similem mundo, quod Deus
 auertat. Præter hæc duo genera, certos quoque homines interdum aduersarios
 habuit hic Ordo ex aliis Religiosorum Ordinibus. Ac ne id quidem potest pru-
 dentibus mirum ac præter opinionem videri. Non enim proximus cum profano
 vestitu perturbationes animi exuuntur; numerosisque in cæcibus, hac procli-
 uitate & infirmitate natura, illa impugnatione Satane, quis bonos & equos
 præset omnes & concordie studiosos? Ad hæc hominum ingenia, pro institutione
 & usuque, atque adedò habitu corporum, adedò diuersa sunt, ut non minor sit in
 animi cultu quam in faciei figurâ varietas. Hæc illos studia, alios delectant
 alia: nec pronius quidquam est factu, quam ut quisque que iudicio ac sententiâ
 improbat, etiam voce ac sermone condemnet. Igitur assueti suis institutis vi-
 ri, cum quedam noua caput extulere, consequens videbatur, ut, cum sua a-
 marent probarentque maximè, ab iis discrepantia refutarent. Nam quotus
 quisque est tantâ vel charitatis amplitudine, qui alienos complectatur ac suos;
 vel equitate sapientia, qui res vti sunt, in suo quamque genere, neutram in
 partem præiudicij inclinatus ponderibus, iusto libret examine? Accedit quòd
 Societas non solum à veteri Religiosorum formâ habebat multa diuersa, sed, ut
 Instituti poscebat ratio, exteriora quadam insignia, & stata seueritatis ex-
 perimenta non assumpserat: commouetque nescio quem sensum, si quem videas
 eadem tecum profitentem conditionibus non isdem implicitum, & quasi sta-
 dium idem decurrentem non pondere pari grauatum. Docet quidem prudentia
 non idem à quouis petendum. Sed tamen ipsi Baptista magni discipuli peragrè
 ferebant, que ipsi assumebant ieiunia, non item ab Apostolis suscipi. Hæc au-
 tem in exoriente Societate conspecta, multò poterant vehementius commouere,
 quòd vitæ genus ab ipsâ susceptum etiam probabatur in vulgus. Super hæc
 recentis huius æcclesie discipline cum totos se in proximorum dedidissent utili-
 tates, nullumque prætermitterent pietatis ministerium, quorum multa Reli-
 giosorum veterum multi tractabant; nisi egregia quadam pietas penè obstupe-
 fecisset sensum, necesse erat eos compungi. Paucorum enim est illa Apostolici
 pectoris generositas, Dum omni modo, siue per occasionem, siue per ve-
 ritatem CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.
 Quin potius ex intima erat scholâ CHRISTI qui dicebat: Vidimus quem-
 dam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia
 non sequitur nobiscum. Amat plus nimio nature contumacia, quod singula-
 re existimetur ac proprium. Ex hoc autem capite oriebat duplex præterea
 metus, ne & studius Religiosos ad Ordines aspirantium, & liberalitate be-
 nignè facientium aliò auersâ, ipsi aliquando cum disciplina, tum vitæ subsidia
 desideraturi essent. Quibus rebus qui miratur quempiam fuisse commotum,

Tertia,
 amulatio.

Philip. 2.

Luc. 9.

is naturam hominum ignorat, nec statum animaduertit, in quo CHRISTVS Dominus suam reliquit Ecclesiam: cui ad vincendum maluit suppeditare vires, quam pugnae causas, & Victoriae decus adimere. Per causam ludimagistrorum nonneminem incitauit, cum scholis quas Societas publicabat, & lucra ipsi interuerti, & aditus ad crescendum intercludi putarent. Fuere etiam à Præsulibus quidam aduersi, nomine quidem ac specie, quòd iura Societati ab Apostolica Sede concessa potestatem eorum conuellerent: sed vt reuera his omnium leuissima fuit causa dolendi, ita non multos priuata quæpiam perturbatio transuersos egit. Pars maxima intellexere, ad leuandas eorum conscientias missum id à Deo subsidium.

Itaque summa capita vt perstringamus, tria quædam præcipua sunt. In hæreticis improbisque pertinax odium nominis nostri, & aperta maleuolentia. In quibusdam Catholicorum, vt modestissime dicam, zelus non secundum scientiam, præfestinatumque iudicium non cognita causâ, coniunctum cum ignoratione vitæ rerumque nostrarum. In aliis quibusdam æmulatio impatiens lucis alienæ; præsertim vbi periculum est, ne de quæstu suo commodisque decedat aliquid. His ferè è fontibus inde ab initio illa in Societatem odia fluxere, hinc illa bella enata, quibus toto iam sæculo iactata est: neque tranquillitatem magis sperat, quam suos inter fluctus Petri nauicula. quâ cum impeti agitarique ab hæreticis, vexari ab improbis, commune est Societati nostræ; id per impios ministros agente Satanâ, illam vt deprimat, cuius ope non parum extolli Ecclesiam videt; exosam, inuisam, execrandam vt reddat, quâ diuina bonitas vt dignata est, non infimo suæ gloriæ instrumento; irritosque illius reddat conatus, cuius, ob eruditionem pietatemque præstantium virorum, tanti fieri cernit auctoritatem. Et miramur, si in illam Reges & Principes, si liberos in illam populos, si in illam celeberrimas Vniuersitates sacrosque Præsules concitate est conatus? Illudit mortalium mentibus ingenti umbrâ; verâ an falsâ, perinde habet: & de nihilo terribiles obijcit rerum tristium species ac timendarum. Regibus vitæ pericula, & nescio quem timorem funestæ cædis: quam per Regulam Iesuitis imperari (vide quòd progrediatur calumnia) Gustauus Suecorum Rex etiam nuper asseruit. Populis rumores ingessit turbatæ semper Reipublicæ & pacis, ab istis hominibus motuum omnium turbatarumque auctoribus, assentatoribus Principum, & pessimis consultoribus; quorum consiliis accepta referunt, si qua duriora sunt Magistratuum imperia atque edicta. Vniuersitatibus Præsulibusque imminutionem obijcit potestatis suæ atque auctoritatis, violationem priuilegiorum iuriumque suorum, in quæ scilicet per fas & nefas inuolare labores Societas, vlli subesse nescia aut cedere; vnus nixâ auctoritate Romani Pontificis, cui ex voto & sponcione singulari totum orbem subiugare conetur, proderet Regna atque Imperia, subijcere Regum colla, vnusque istius Summi Antistitis stabilire Monarchiam. Dicit non potest, quantis hæc amplificata figmentis sparsa fuerint in vulgus, quam traducta inuidiosè. Per regiones circumducemus Lectorem, breuibus multa complexi, quæ Annales nostri prolixius dabunt.

Inuisam
reddere
conatur
Satanas.

Silu. de Pe-
tra sanctâ in
Epist. Mo-
lin. cap. 9.

CAPVT QVARTVM.

*Motus in Italiâ aduersus Societatem.**Turba le-
ues Roma.**grauiores
à Bobadilla
& Pontio.*

IN Italiâ (vt inde ordiamur, vnde in reliquas sparsa Prouincias est) quoties in confirmatam Societatem deinceps quoque mota tempestas? quoties Romæ, post causam tam sæpè decisam, imploratis iterum iterumque tribunalibus, ipsi quoque Ignatio laborandum fuit, ne qua Societati vix ortæ aspergeretur labes, & maleuolorum sermo partas iam laudes & bonum nomen obteteret. Leuibus quidem primò ex causis, quasi malè sopitis igniculis sub dolofo cinere, sed erupturis aliquando, nî maturè opprimerentur, in magnum incendium: aut turpi saltem fumo & fuligine suspicionum denigraturis integram hæcenus famam Societatis. Nunc ab infano amatore periculum fuit, fremente turpes sibi ereptas delicias; viro acri, in Pontificis aulâ gratioso, nec manu minùs prompto, quàm linguâ. Nunc ab occultis criminatoribus, qui modò Pontificis, modò Cardinalium aures inanibus implerant suspicionibus, auerterantque à nobis. Nunc ab externâ Ludimagistrorum petulantia, qui noui gymnasij nomen famamque doctrinæ, quantam poterant, in inuidiam vocabant. ausi & suis effusi palæstris, cum lasciuente discipulorum turbâ, fores quater, conuulnere fenestras, oblatrare docentibus, mediasque in exedras petulanter irrumperre. officiebant scilicet eorum oculis felicia scholarum incrementa, & probata in vulgus docendi ratio; nouorumque magistrorum gloriam, vt sit, suam interpretabantur infamiam atque contemptum. Sed missa faciamus isthæc leuiores, & nulli ferè Prouinciæ Collegioque non communia. De summâ rei Romæ iterum vt decertatum sit, videamus. neque enim coortas domi procellas dissimulare est animus, quando in iis singulare elucet Dei patrocinium ab intestinis simul externisque machinationibus suam hanc familiam defendentis. Quod viuo Ignatio toties frustra Satanas tentauerat, id eo recenter vitâ functo feliciùs confecturum sperauit: nec iam per externos rerum nostrarum rudes, solâque fortes maleuolentiâ & nocendi cupiditate, sed domesticorum ope, eorumque virorum, qui & ipsi è decem Sociis magnæ auctoritatis doctrinæque præclarâ cum laude in Societatis muneribus multos iam annos erant versati. His auctoribus ipsos in exitium suum armare Socios instituit, & coherentem illam ab vno capite inter se soluere compagem, antequàm Societatis instituta primo isto generali conuentu semel approbanda, nullâ ampliùs possent tempestate conuelli. Dux fuit Nicolaus Bobadilla, vir acer, magnisque suis laboribus egregiè utilis; solitus tamen è liberâ potiùs quadam charitate (sic ipse nominabat) quàm exactâ Regularum normâ Religionem metiri. iamque è Professis in suam sententiam traxerat quatuor. Socium nactus erat Pontium Gogordanum, laboriosum hominem, & operarium planè bonum; sed præfracti nonnihil ingenij. Æternum erit posteritati exemplum illorum cæca temeritas, dicam, an ambitio. Summam rei manifestum in discrimen adduxere.

adduxere. Inciderant nempe tempora, de quibus illud poterat vsurpari: *Filij matris mee pugnaverunt contra me.* funesto illo Regnorum Rerumque publicarum fato, vt, postquam ingenti labore in altum creuere, in se tandem vires vertant & manus. Et quam propè ab exitio tum Societas absuit! Excessu Ignatij orbata erat capite: inter Patres qui conuenerant domesticæ erant dissensiones, foras quoque perlata in vulgus ab ipsis auctoribus, pessimo exemplo. E primis decem Sociis, qui vniuersim quinque erant superstites, duo Bobadillam sequebantur: nondum erant approbatæ Constitutiones, nec satis certa viuendi norma: Cardinales sinistris occupati sermonibus delationibusque; nec minus Pontifex, qui & suâ sponte non omnino propensus, & priuato, vt ferè fit, hominum genio sua adamantium, & quæ ipsi sapienter instituerunt ea putantium prima (erat enim Paulus IV. vnus è primis fundatoribus Clericorum Regularium, quos Theatinos vulgus nominabat) Societatis Instituta non probabat omnia, dudumque aliquid in iis mutare moliebatur; significarâtque non semel, ex nostro & suo Theatinorum Ordine vnum posse constari. Hoc tamen tam difficili tempore inuenti sunt duo Pontius & Bobadilla (quod primorum Patrum numquam credidisset simplicitas) qui Societatem vniuersam perditum irent. Nam consiliis auidè viribusque collatis, ipsi adire Cardinales, obtulere libellos ipsi, suspicionibus concitauere Pontificem, acriter aduersus vicarium Lainium contraque Ordinis instituta dimicauere; vt danda profectò Patribus fuerit opera, ne quid Societas detrimenti caperet. Periculi magnitudinem æstimate qui volent, indicta extra ordinem propitiando Numini pia opera expendat, qualia extremis in rebus solent adhiberi: quotidianas (quod tum nouum erat) Litaniarum preces: aliorum per vices quòtidiana ieiunia: ter in die aliorum alio tempore flagella: terna qualibet hebdomadâ à singulis Sacerdotibus Sacra: repetitas à pluribus eximio feruore spiritus exercitationes; præeunte domi Professorum in verberatione publicâ Lainio, in Collegio Natali, quæ & toti vniuersim Societati extra Urbem per litteras mandata. Nec omisse interim componendis motibus humanæ prudentiæ industriæque rationes, donec causæ cognitio Cardinali Alexandrino (is deinde Pontifex Maximus Pius V. fuit) demandata est. Ex eo die suboriri lux cœpta, tempestasque concidere. indictum silentium turbatum auctoribus, prima factiosorum hominum medicina. mox & aliò amandati sunt, vbi eorum opera expetebatur, non minus quàm antea publicè priuatimque prompta & salutaris. Iussus interim Vicarij potestate, vt prius, fungi Lainius. Tandem etiam Societatis Institutum, quod quatuor Cardinalibus, iisque Ordinum diuersorum, cognoscendum dederat Paulus Pontifex, illibatum est redditum. Quo haud scio an vllum præstantius sit testimonium de absolutâ perfectione Constitutionum nostrarum: nihil mutasse è diuersis Religiosorum Familiis sapientissimos viros, & quidem præoccupatos calumniis eorum, qui intimè notas habere existimandi erant; eo Pontifice, cui iam diu non omnino probari videbantur. vel solum illud tam nobile iudicium, an non satis magnum commodum est, quod ex eâ tempestate Deus elicit?

Non ideò tamen secura erant omnia; nec deductus ab eâ mente Pontifex (quamvis dissimularet) quâ mutari quædam velle in Instituto non semel insinuauerat. non quieturus, nisi, vt in Rep. homo acer passim multa mutabat, in eam quoque formam Societatem redigeret, quam animo ipse comprehenderat. Ea forma duo quædam complectebatur addenda Constitutionibus: vt Præpositus Generalis non perpetuus, sed in triennium foret; & psallendi in Choro induceretur consuetudo ritu Clericorum. grauius hæc postmodum seuerèque iniunxit, vsus supremâ in omnes Ordines auctoritate. Pugnabat vtrumque cum nostris vitæ rationibus, & Ignatij mente decretisque in primis, qui vtrumque multis magnisque expenderat momentis, & à nostro Instituto remouerat. Parendum tamen reuerenter in præsens fuit Summæ in terris Potestati, donec iudicio Cardinalium morte mandantis ea iussio exspiraret.

*Exagita-
tur Socie-
tas in Mō-
re Politia-
no:*

Dum hæc domi turbantur, inchoatur in Monte Politiano Collegium successu optimo, sed qui in insignem postea tragcediam versus est. Nescio an alibi maior nomini nostro aspersa infamia in turpissimo genere vitiorum; ita ad similitudinem veri adornatis criminibus, vt auersa à nobis optimorum ciuium voluntas & beneficentia Collegium tandem dissoluere coegerit. Feminarum præcipuè ad sacra mysteria accedentium & numerus & pietas erat insignis: ergo alia intra monasterij septa se abdere, Deoque deuouere, alia pudicitiam fidemque coniugij colere quàm sanctissimè. Lapis offensionis hic fuit. nam frustrari necesse erat vel humana multorum consilia, vel flagitiosas fedasque cupiditates. Inde iis, quibus affinitatum & coniugij præscindebatur spes, nonnulla indignatio; ceteris, qui ab destinatis flagitiis deiciebantur, dolor ac furor. Hi præcipuè admouendas omnes machinas statuunt, vt Societatem è Politiano præcipitem exturbent, & cum infamiâ. Certissima illa visa est via, sua in illos probra conicere; idque eos insimulare, quod prohibiti essent ipsi per eos. Spargitur in vulgus calumnia impudens de vi intentatâ fugienti feminæ à quodam Iesuitâ. non Iesuitæ nomen, non feminæ edebatur: nec vbi aut quando id accidisset. Comprehenso rumoris auctore figmentum euanuit. Vbi facta non succedunt, verum crimen conantur inducere; callidissimæ meretriculæ magna præmia pollicentur, si quem Patrum ad flagitium pelliciat: sed, quæ Dei suorum pudicitiam vbique protegentis benignitas est, irritæ omnes insidiæ fuere. Tertia struitur techna, quæ plurium sermonibus magis inualuit, conflauitque infamiam: vnum scilicet è Collegio noctu conspectum, dum furtim ad meretricem ingrederetur. neque iustâ res suspitione caruit: nostrum enim habitum erat ementitus vir quidam sceleratus, vt demum ipse morti proximus palàm testatus est, & nos mox referemus. His aliisque in dies sermonibus iam simplex populus à Patrum consuetudine abhorrebat. Adductus & in suspitionem Rector Gambarus ob frequens colloquium cum piâ honestaque matronâ; sorore æmulâ flammæ inuidiæ. accendente apud fratrem primarium virum. Is ad Lainium scribit, Gambarum vt auocet, fama interim, compertum flagitij Rectorem breuî ablegandum; ad-
ditæ

ditæ aliæ super aliis criminationes, quin & fictæ amatorie litteræ. Vim additam memorant, positæque Gambaro necis insidias: aut saltem is vulgatus est rumor. quæ demum techna ad fugam eum compulit, succumbentem suspicioni timorique, qui veri criminis expers semper fuerat. Missi continuo alij, qui Collegio sarcirent auctoritatem. sed iam restingui non poterat incendium: idque agebant aduersarij, vt fessi victique tandem Patres vltro sibi consciscerent exsilium. Tam multa erant perferenda quotidie, vt iucundè Natalis non id Collegium, sed domum Probationis vocaret. Iam nihil suppeditabatur ad victum: assignatum Collegio Præceptoris publici stipendium Magistratus sustulerat, Præceptore reuocato: ædes quas Sodalitas Grandium concesserat in visus rursus suos liberæ esse volebat: auersa omnium studia atque benignitas: nouis insuper in dies deformabantur maledictis, petebantur insidiis. Ad extremum, re maturè perpensâ, missionem à Senatu petere Lainius iubet, & bonâ eorum veniâ è Monte Politiano discedere, vtilius alibi operam posituros, vbi certatim Collegia expetebantur. Triste naufragium igitur huiusce tempestatis exitus fuit. illud tamen commodum, quod omnes facillè iniurias tristiaque compenseret (quis non admiretur inenarrabiles diuinæ Prouidentie vias?) quod per eam stationem Robertus Bellarminus Societati datus, tanto totius Ecclesie bono. hoc bonitatis & prouidentie; istud diuinæ iustitie fuit. Triennio à discessu nostro tota confictæ infamie scena reiecta est. Quidam ciuium, post ingentem seriem calamitatum, miserè trahens animam, nullum inueniebat sanissimæ mortis finem. intellexit immissum diuinitus supplicium: acciri iubet multos è ciuibus, in quibus fuere Curtius Taurusius, frater Ioannis Mariæ Taurusij postea Cardinalis, Vincentius Bellarminus, Roberti Bellarmini item postea Cardinalis pater, Ioannes Hieronymus Bellarminus Abbas, Ioannes Hercules Minatus, Alexander Buranus, aliique. His omnibus lecto circumfusis, moribundus summo cum doloris sensu intermortuis singultibus hæc palam profertur: *Ego miser ac perditus is fui, qui habitu hominis Iesuitæ ementito ad infamiam Patribus constandam, vt cogerentur Monte Politiano abire (quod, pro dolor! accidit) quasi vnus ex iis, furtim noctu meretricis domum ingressus sum: unde iniqua dissipata in Patres infamia est: & propter hoc immane facinus euidenter sentio Deum esse, qui tanto in angore, vti videtis, detinet me, nec sinit mori. Iam igitur vobis coram omnibus aperio & confiteor indignissimum scelus meum, vosque obtestor, vt pro me Deum precemini, vt tantam iniuriam condonare mihi velit, damnumque ac detrimentum remittat, quod ego excessu illorum Patrum vniuersæ huic ciuitati peperî. Hæc ritè contestatus migravit è vitâ. Res tota mox idoneis subscripta testibus firmataque est; compertumque, & alios fermè omnes infamie auctores miserimè periisse. Hoc nimirum in repetendo postmodum Collegio ciuitatis studia accendit: sed ante annum M. D. C. V. nihil impetrari potuit. Cardinalis Taurusius, qui primò Politianum venientes hospitio exceperat, ante obitum suum eos reducere laborabat, vt vna seni optimo ea reliqua videretur cura, nec alia superesse causa longius vitæ spatium adamandi.*

& inde
discedit

*Eodem
tempore
urba Ve-
netiis.*

Eodem tempore, quo motus illi cœperant in Monte Politiano, Venetiis quoque non leuis, minor tamen fuerat perturbatio. Dissimiles exitus quis non miretur? Venetiis facillè composita res Ducis Senatorumque auctoritate, vbi in Politiano non nisi naufragio pacari potuit. Contrà, eo ferè tempore quo de reducendâ in Montem Politianum Societate maximè agebatur, Venetiis educta est. Sed prima videamus. Erant Venetiæ chara admodum Societati sedes, ex quo tempore nauigaturus in Palestinam Ignatius, à Senatore exceptus illic erat diuino monitu. Venetias item quò conuenirent delegerant primi Patres, vbi, confectis studiorum spatiis, Lutetiâ recesserant: illic gemino in nosocomio ægris primùm ministrarant. Ex eorum numero septem ibidem erant initiati Sacerdotio, atque in eiusdem Reip. oppidis vrbibusque concionum publicarum posuerant rudimenta. planè vt sedem hanc & Remp. adamandi singulares & propriæ maioribus nostris essent causæ. Collegium in eâ vrbe erexerat ditaratque Andreas Lipomanus, primus Collegiorum in Italiâ fundator, anno superioris sæculi quinquagesimo. Fluebant per decennium ex voto omnia, viuo præsertim Patriarchâ Driedo, qui ad res ferè omnes nostrorum operam feliciter adhibebat. Sed illius obitu versa alea est. Successerat multùm Driedo dissimilis Ioannes Taruisius: hic contrà nifus nihil probabat quod gereretur à nostris, multaque oblocutus, & assiduò spargens noxia, etiam per sacrosancta Evangelia iurasse dicebatur, Societatis homines in Venetâ ditio- ne non diu mansuros. nec dubitauit adicere væ Clarissimis Senatoribus, nisi fidem sibi habuissent. Triumphabunt hîc, scio, inimici nominis nostri, atque hæc præfagia quædam & omina fuisse dicent earum rerum, quæ quinquaginta ferè post annis accidere; laudabuntque scilicet Taruisij prudentiam, quasi ea iam tum animo prouidisset. Taruisius igitur dudum consilia agitans de eiiciendâ Societate, aut (quæ altera spes erat) de illâ saltem suæ potestati subiiciendâ, multò acrius ciuium animos concitare aggreditur, per occasionem Sacerdotis cuiusdam præpositi confessionibus Conuersarum, qui magnâ vulgò sanctitatis opinione, sed clam multa dictu nefaria fecisse deprehensus, supplicio erat affectus. In Senatu igitur, eius instinctu procul dubio (quantum omnes argumentabantur) acerrimè quidam disputant non esse ferendos in Rep. Iesuitas, noxium hominum genus & turbulentum: illos, ceterorum exemplo Religiosorum, intra suos se non continere cellæ ac Monasterij fines, verùm ciuilibus se immiscere negotiis, & ad publicas res porrigere manus: esse Hispanæ factionis, naufragos, extorres, hinc alios, alios inde eiectos: subornare matronas, perque eas quid in Rep. fiat speculari; & per confessiones præcipuè singularum rimari secreta familiarum. Hæc in Senatu quidam cum disputassent, adderentque diuersi figmenta quàm plurima, inter se pugnantia, nimio criminandi studio (vt est cæca improbitas) alij alios refutabant. Primum bonæ causæ patrocinium id fuit: alterum, quod deinde (nostris domi huiusce rei omnino ignaris) quidam ex clarissimo Ordine vltro susceperat, institutâ defensione per amplâ. Deiecti igitur primâ spe Societatis eiiciendæ, illam alteram aduersarij tentant. Negari certè non posse, quin peregrin-

peregrinis hominibus periculosè tantum licentiæ concedatur, vt suo arbitratu tam multorum audiant confessiones: recenti exemplo satis superque admonitos, quàm parum cuiquam credendum sit: apponendum saltem custodem ac vigilem qui in officio contineat, nimiamque temperet licentiam; hunc autem non alium quàm Patriarcham esse oportere: nec profectò sinendum, vt istorum hominum nomen, vt gratia, vt potentia in tantum inualescant. Itaque hæc illi cum dixissent, Senator è primis, qui & ipse acerrimè putabatur aduersaturus, eam contrà defensionem habuit, vt nihil exoptari vltra posset. Post multa centur, si quâ de re admonendi Patres essent, id Serenissimo Principi (Hieronymus Priulus tunc erat) commendandum. Ea sententia placuit. Accersitur ad Principem Prouincialis Palmius: ex eo intelligit quæ in Senatu acta dictaque. mox detecto fonte horum sermonum, quem facile apparebat profluere ex auersâ Antistitis voluntate, ita Principi satisfecit, vt criminationes nihil nisi ad cognoscendam plenius Societatem valuerint, augendamque confluentium multitudinem. Multi enim accessere clarissimorum virorum: & qui prius exteriorem tantum illius speciem nouerant, vbi per eam occasionem domesticæ quoque disciplinæ præceptis & ordine cognito, eiusdem interiorem formam tamquam animam peruiderunt, pro suâ prudentiâ æstimauere totius quasi fabricæ rationem. Ita non magno negotio, primo in ortu, ea sopita est flamma, Priuli Palmiique prudentiâ, & mutuâ beneuolentiâ vtriusque.

Atque vtiâ posteriora tempora Priulum quoque essent sortita! non esset fortasse vnde tam insolenter exsilium Venetum aduersarij nobis exprobrarent; & ij sæpè qui veras eius causas seriemque aut non norunt, aut in calumniam vertunt. nec tam acerbè in Iesuitas concitare molirentur Reges ac Principes, iactato vbiq; eius Reip. exemplo, quam sapientissimam prædicant. Sunt quibus operæ pretium visum fuit totos eâ historiâ libros pertexere, ad inuidiam scilicet auctoritatis Pontificiæ, nominisque nostri: cuius criminandi quoties nacti sunt occasionem, sanè quàm liberaliter indulgent. Quo quid proficiunt, si fateri coguntur, non eiectiones ab initio proscriptosque Iesuitas, sed suâ sponte abiisse? nec aliâ ex causâ quàm religiosè parendi CHRISTI in terris Vicario, etiam cum vnius Prouinciæ iacturâ? Neque quòd hæcenus concessus reditus non est, probro verti debet: non tam illum negari omnino, quàm in aliud tempus reiici Cardinalis Perronius tum Pontifici dixit, ne vlla publicæ pacis esset remora. Restitutâ apud Venetos Pontificiâ auctoritate, suum quoque locum recuperaturos Iesuitas, purgatis tempore suspitionibus: Christianissimum Regem, qui eos Constantinopolim introducere potuerit, non plus negotij habiturum per ditionem Venetam restituendis. Hæc Perronij præfagia tunc erant. ea qui euentu necdum firmata queritur, is meminerit, quemadmodum frugum, ita rerum agendarum quamdam esse maturitatem. Eiecta è Galliis restitutaque tanto cum fenore Societas, vt postmodum referemus, non inferiorem de Venetâ ditione spem facit.

CAPVT QVINTVM.

In Hispaniâ agitata Societas.

EO latiores in Hispaniâ fruges cernimus, quò maior illic hibemæ quasi tempestatis antegressa tristitia. Non alia facilè regio nascenti primùm Societati præstantiores submisit viros; non alia tamen in Societatis mores atque instituta inquisiuit acrius. cunctata diu sua in Regna admittere, quamuis è suis ferè conflatam alumnis; sed nec alia probatam semel perspectamque maiore studio complexa est. Nimirum nec aquila fetum agnoscit, priusquam dubitarit agnoscere. Exercendæ primùm Ignatio tolerantia; tirocinium Hispania fuit: Ignatij vinculis carceribusque suos deinde latos ibidem successus Faber acceptos retulit; quasi filio præmia virtutis paternæ. Vbi paulatim certæ sedes figi cœpère, fluctibus turbinibusque agitatae sunt, aut firmatae potius. Liber è multis Salmanticam, Complutum, Cæsaraugustam exemplum dare. Inchoabatur Salmanticæ domicilium, cursu prospero; cum ecce repentina tempestas, vnde minimè debuit, à nobili concionatore, Theologiaeque Doctore ex S. Dominici illustri Familiâ. Melchior Canus is fuit, memorandus suâ illâ abalienatione ab hoc Ordine, quæ extremâ etiam ætate mitigari vix potuit, cum ita florentem Societatem videret: exemplum Religiosis hominibus, quò transuersos non agat concepta semel, altiusque demissa in animum sinistra opinio. Fortasse & illud fuit: Cui operâ duas hæc Religiosas Familias inter se committere Satanas tentabat, vt, versis in se viribus; attererent inuicem, mutuamque, in quâ rerum apud populos agendarum acies est, hebetarent frangerentque auctoritatem: eò maiore populi offensione, quò clariora ab his exspectat charitatis & consensionis exempla, non inconsideratæ æmulationis. Is igitur, quem dixi, Melchior Canus penitus eam opinionem imbiberat, instare mundi nouissima tempora, mox adfore Antichristum; iamque prodromos eius adesse: nostros homines designabat, quos omnino emissarios atque satellites Antichristi palàm & non dissimulanter vbique appellabat: omnes enim istiusmodi assecularum notas in alumnos nouæ huius Familiæ aptissimè conuenire. Sed non animaduvertebat vir bonus, & olim fuisse homines, qui DD. Dominici & Francisci sanctissimas Familias eadem fabulâ in contemptum vocare conati sunt, eamque iisdem firmare notis, vt apud D. Thomam videre poterat libro Contra impugnantes Religiones. Interim hæc Canus non in circulis tantum priuatique congressibus, verum & cathedrâ Doctoris, deque suggestu ac pro concione: tantò perniciosius, quantò maiori ipse erat doctrinæ famâ, & opinione probitatis. Non populum tantum, sed & Principes viros nactus est credulos. Sibi cauendum existimabant à nostris: per vicos & compita commonstrabant digitis: ne tradendæ quidem rudibus doctrinæ Christianæ faciebat Magistratus potestatem: vixque aliud supererat, nisi vt tamquam purgamenta vrbs vrbe pellerentur. idque erat apud Academicos agitari & deliberari iam cœptum. Quid faceret hoc rerum

*Tempestas
in Societa-
tem à Mel-
chiorè Can-
no.
Hist. Socie-
tatis i. p. l. 8.
num. 44.*

*cap. 24. &
25.*

retum discrimine pusillus grex? Michael Turrianus, è Sociis vtius, non ignotus Cano, hominem adit: submissè rogat, vt suis laborantem inuitis Societatem suâ malit auctoritate protegere, quàm vexare, erigere, quàm affligere. tum Pontificias adfert litteras confirmationis testes, & simul quæ sint recentissima Pontificis de hoc Ordine iudicia, qui duos è Societate Theologos suo nomine Tridentum ad Concilium miserit. Nihil ille ad hæc omnia, nisi suum illud identidem occinebat, præmonendam fuisse multitudinem ne se pateretur induci in fraudem. miserari interim Turriani sortem, cui se amicum dicebat, quòd iis sese imprudens coniunxisset hominibus. Non erat igitur hos inter fluctus nisi de providentiâ Numinis, suos nunquam delerentis, certa spes. Enimvero itox enituit. Ex eadem sanctissimâ D. Dominici Familiâ, imò & ex eadem domo (quis credat?) propugnatorem excitauit Doctorem Ioannem Pennam, singulari pietate ac doctrinâ virum. Is veritatis studio, diuinique honoris, omnia huius Familiæ instituta scrutatus, non dubitauit recentem Ordinem iniuriâ vexatum aduersus collegæ morsus scripto etiam litterisque defendere. Nec modicè ceteri Patres vnus culpâ excitatam dolere flammam: ad eamque restinguendam exarsere vniuersi. Franciscus Romæus ante omnes, totius ipse Ordinis Generalis Magister, edito suis mandato *in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, ac sub pænis arbitrio suo taxandis* (ita loquitur) ne quis huic Ordini (quem quasi præsidariam manum Dei benignitate submissam vocat) aut eius institutis detrahere aut obloqui palàm priuatimque auderet. Paulus quoque III. Pontifex, offensionum causis maturè opprimendis, Apostolico diplomate geminos Antistites, Conchensem & Salmanticensem, iudices statuerat, tutoresque Ordinis abs se recepti. Ignatius pronuntiatæ nuper in Romano iudicio sententiæ exemplar miserat, amplâ suis potestate factâ quæuis adeundi tribunalia. Verùm omnibus hîscæ præsidii opus non fuit. Nixæ mendaciis calumniæ sensim concidère, partim Ioannis Pennæ singulari industriâ, partim eorum qui suspecti habebantur perenni ardore in obeundis vel inter procellas muneribus suis. Aperuère tandem oculos malè creduli homines, sinceriusque iudicauerè de fonte, ynde tanta fructuum manabat vbertas. Ergo suspicionum discussâ vanitate, tetra illa turbarum nox in diem nitidum lætissimumque conuersa. Nec illud omiserim diuinæ in Socios providentiæ aliud argumentum. Per hosce dies diuinitus excitata est Maria Pimentella Comes Montis-Regij, quæ sese intra Monasterium quoddam sub eadem D. Dominici disciplinâ collegerat, vt nostris necessaria victui cultuique prospiceret. An non præclare sibi constat prouidentia Numinis? ex ipsâ præcipue Dominicanâ Familiâ defensionem parantis simul & subsidium vitæ, vt vtriusque Ordinis viros tantò sanctius copularet charitas, quanto fraudulentius inuidia Satanæ distrahere conabatur.

Maior alterâ miniorque Toleti exorta tempesta: Toleti dicam, *Alia à Ioanne Siliceo Archiepiscopo Toletano. r. p. Histor. Societ. l. xv. num. 57.* an Compluri? certè à Toletanis profecta mœnibus, atque adeò Archiepiscopi domo, in Complutense Collegium desæuiit, quod eâ tempestate in Toletanâ Dicecesi vnicum erat. Suboffensus dudum, acrius tandem in Societatem exarserat Ioannes Siliceus Toletanus Antistes.

Rrr

Nec

Nec leuis erat irarum causa, orta à rudibus quibusdam ac vecordibus Presbyteris, qui etiam bis in die, si placet, CHRISTI corporis vèrenda mysteria suis præbebant regustanda, aliosque eiusmodi enormes committebant errores. Hos externo cultu nostris non dissimiles, ex nostrorum credidit disciplinâ profectos. acriter igitur in hosce Sacerdotes, acerrimè in Societatem exarsit, vt omnium caput & feminarium. At veriores offensionis causæ ab obtrectatoribus & inuidis: insuffurabant quotidie in aures Præfulis, Societatis homines in alienâ Diœcesi impune ad populum verba facere, passimque aures arbitrato suo contentibus dare; imò & profiteri, nemini se nisi Romano Pontifici in agendis illis partibus esse subiectos. Tandem exacerbatus Antistes, intentato anathemate edicendum curat, ne quis è suis popularibus apud nostros Sacramenta frequentet; ne quis item Parochus suis in templis permittat Societatis hominibus aut concionem habendam, aut vllam Sacramentorum administrationem. Rector Villanoua ad Poggium Pontificis Nuntium Madritum accurrit, opis & consilij causâ. Non potuit maiore studio, quam Poggius fecit, causa suscipi. Societatis diplomata Senatui Regio ipse exhibet. ipse ad Silicæum cum suis litteris, exaratis perstudiosè, Villanouam remittit: instructum præterea per amplâ commendatione Eleonoræ Mascarenæ Principis femina, magnæ apud Antistitem auctoritatis. Verùm ad hæc aliud nihil respondit Silicæus, quam propediem venturum se Complutum, coramque acturum, quod factò esset opus, videlicet, vt loqui in causis solebat quas nolebat confici. Interim ad Complutensem Canonicum scribit, ædes è regione Collegij ad vnam omnes quouis pretio coëmat: non eo tantum consilio, quò in eas loci angustias redigeret Collegium vnde egredi nūquam posset; verùm, vt aiebat, quò virginum illic excitaret Cœnobium tantâ altitudine, vt solis ac lunæ prospectum nobis eriperet. Adeo commotus semel animus omnes explorat nocendi vias. Ac semel iterumque deinde perbeneuolè appellatus de reuocandis edictis, nec animum nec aures aduertere vquam voluit. Romæ Ignatius, quæ tristitia nuntiabantur, in latis numerasse fertur, atque omen traxisse vberimi aliquando eâ in vrbe futuri prouentus. quod dies ipsa rerumque successus postea confirmavit. Et in præsentem quidem reddita mox serenitas est; per latis à Pontifice mandatis, vt iniqua contra Societatem edicta Silicæus reuocaret. Libète singulare argumentum diuinæ in Societatem Prouidentiæ ex hac quoque procellâ eruere? Silicæi operâ (quod ille minime cogitabat) in parandis Societati ædibus vsa est. Coëmi ille voluerat, ne in potestatem nostram aliquando venirent; & sic coemptæ venere facilius: & quod à tam multis dominis, non sine magno sumptu, nec sine magno strepitu, obtineri potuisset, cum vno earum omnium domino facile transactum est. atque ædes illæ Archiepiscopo vitâ functo in nostram possessionem omnes cessere.

Alia Cæsaraugusta.
1. p. Histor. Societatis
lib. 13. n. 65.

Haëtenus quos narraui motus, fuere sine populi tumultu. Cæsaraugusta in apertam plebis seditionem quorundam odia erupere. Procella fuit, quâ ante eam diem nulla horribilior, nulla exitu letiore. Sed nec aliud in Hispaniâ domicilium plures à principio siue fautores habuit,

habuit, siue oppugnatores. Quicumque legebatur domicilio situs, quasi coniuratione factâ, tum Religiosi, tum Clerici, contra cooriebantur, vt nusquam totâ vrbe possent Socij consistere. Coemptâ tandem ædes, in quibus hodieque Collegium degit. Adornatur Sacellum. Sacro primum faciendo dies dicitur. Prorex, totaque Nobilitas inuitatur. Et hæc tenus quæta fuerant omnia: cum ecce tibi pridie eius diei multâ iam nocte rogatum mittit Archiepiscopi Vicarius celebritatem vt differant: Augustinianos de loci vicinitate litem intendere. Responsum est, bonâ etiam Archiepiscopi veniâ eò iam processum, vt dilatio integra non sit: reddendam postridie Vicario pluribus facti nostri rationem. Postridie paulò ante Missarum solennia adest homo ignotus, submissus ab Augustinianis: censuris interpositis eo loco Sacra peragi verat. Nostri in omnem euentum iudicium Summi Pontificis ritè appellant, raptim pios doctosque viros consulunt, iura atque diplomata inspiciunt. omnes sine dubitatione pergendum censent. Igitur cæremoniâ magnâ Sacrum peragunt Dominicani: ex Hieronymiano Ordine concionem habet præstans Orator. Prorex intererat cum præcipuo flore Nobilitatis. omnia celebritate magnâ, gaudioque spectantium. Interim ad Collegij fores Vicarij edictum affigitur, aditum huius loci, quod profanus esset, Sacrorum causâ, propositâ anathematis pœnâ popularibus interdicentis. Nimirum vicini duo Parochi in nos quoque exsurrexerant, quorum vni sanguine iunctus erat Vicarius, suâ alioquî sponte parum Societati beneuolus. Hi omnes, cum Augustinianis conspiratione inita, ad Societatem Cæsaraugustâ exturbandam vires & opes intendunt. Breuè eò rem adduxere, vt publicâ cæremoniâ Societas probroso notata sit anathemate, diris maledictisque confixa, proclamata horrendis execrationibus, restinctæ faces in eam accensæ, funestâ modulatione cæntatus Psalmus centesimus octauus dirarum plenus: nihil denique prætermissum quod in impios ac detestabiles Ecclesiæ filios inimicosque Dei fieri consuevit. Qui partes nostras pro æquitate causæ visi erant suscipere illustres quidam & perampli viri, palàm, vt eodem anathemate illaqueati, factis ædibus pulsati sunt. Interdictus præterea totâ vrbe Sacrorum vsus, quoad Societas in eâ permaneret; classicum videlicet ad eam violentè exturbandam. Ex eo tempore nihil non dirarum in nostros homines coniectum est: quasi piacula quædam omnibus odio erant atque horrori. addidere probrosas imagines, quibus nostri in compitis, in viarum angulis, in valuis templorum, depicti cernebantur à truculentis dæmonibus abripi ad inferorum flammis. Nec semel procacior turba, vnâ ex fœdis illis imaginibus in hastam sublatâ, facto agmine ad Collegium procurrat; ab effringendis foribus vix coërcita operâ Equitum quorundam qui in vicino ludebant, & satellitum Proregis. Neque hæc visa satis ad concitandos plebis animos specie Religionis, quod acerrimum telum est. Tribus deinceps diebus funestam supplicationem circa ædes nostras cum lugubri carmine instaurant: CHRISTI è cruce pendentis effigiem auersam & atro tectam velo gestant; inter maledicta & execrationes lapides iactant in tecta; misericordiam, misericordiam magnis vocibus identidem inclamant. Quò poterat vterius progredi furor: nec pudor

Ribaden.in
Vita Ignatij
lib 4. c. 14.
Maffei, &
alij.

iam nec modus erat. Religionis causam agi putabat imperitum vulgus. Nihil Apostolici Nuntij nutus, nihil Ioannæ Principis (quæ pro Carolo patre Hispanias moderabatur) valuerat auctoritas. Spectabant omnia ad publicum totius populi tumultum. Ergo Patres grauius periculum veriti, procellam temporis deuitare constituunt, & Gregorij Nazianzeni exemplo, eâ vrbe cedere quam nullâ suâ culpâ, suâ tamen causâ, tumultuantem viderent. In Senatum adeunt: consilium exponunt: ædium suarum deferunt claues. Fit abeundi potestas à Senatoribus, perinuitis quidem, sed cum amplâ laude probantibus id modestiæ specimen concordiaque. Vixdum exierant nostri, & continuo, quasi eiecto in pelagus Ionâ, procella quieuit. At ecce mirabilem rerum conuersionem. Affulsisse subitam lucem crederes: adeò mutata sunt omnium studia ac voluntates. Archiepiscopus melioribus vsus consiliis, sua ipse decreta refigit, innoxiam Societatem, irritasque declarat censuras suas. Igitur confestim mittitur qui Patres reuocet: venientibus Magistratus omnes effunduntur obuiam: medios excipiunt, multisque impositos honoris causâ vellent nollent, per celeberrima vrbis compita ad Collegij ædes reducunt; publicum dedecus publico item honore compensandum rati. Hic Cæsaraugustanæ tempestatis exitus fuit, tam Ignatij fiduciæ consentaneus, quam vaticinio Borgiæ: quorum ille, re cognitâ, non nisi lætitiæ signa dedit, omen inde ducens insignium incrementorum: qualia deinde ipsa dies attulit, & incredibilis ciuium beneuolentia. Borgia verò cum lapidibus appetitam domum inaudisset, dixisse fertur, istos vt colligerent lapides, nouis ædibus extruendis viles fore. Nec sua nocentes pœna deseruit. qui exturbandæ Societatis auctores fuerant, non ita multò post suo ipsi Cœnobio pulsati sunt, aliisque ex eadem Familiâ, sed melioris disciplinæ, Monachis id celsere, quærere ipsi per aliena Cœnobio sedem coacti.

Haec tempestates specimen ceterarum in Hispaniâ.

Atque has potissimum priorum temporum procellas ex vniuersâ Hispaniâ deligere visum fuit; propterea quod ceteri possunt quasi specimen quoddam earum omnium, quæ posterioribus annis contingere. complectuntur etiam omne hominum genus, quod aliquando in Hispaniâ sensimus aduersari: Antistites primum Doctoresque, deinde Clerum, tum Religiosos Ordines, ac plebem denique tumultuantem. Certè Nauiflauiensis tempestas anno huius sæculi quarto, poterit illi Cæsaraugustanæ non omnino videri dissimilis, strepitu saltem atque tumultu. In celeberrimis autem Academiis motus subinde exstituros Martinus Nauarrus Azpilcueta iam olim præmonuit, vir quâ pietate, quâ doctrinâ scriptifque toto orbe celeberrimus. cum enim Salmantica iter haberet, Socios omnes piè deque genu complexus, sollicitè dixit, curandum sedulo, vt Salmanticensis Collegij; ac eius quod Parisiis erat, fundamenta quàm optimè constituerentur: propterea quod eæ vrbes veluti fontes quidam litterarum essent, quò externorum plerique confluerent. addens præterea, cum tantam Ignatius instruxisset ornassetque classè, quâ (vt ille loquebatur pro suo affectu, non comparandi gratiâ) *nulla maior umquam esset instructa*, magnas Societatis Collegiis Domibusque tempestates non defuturas. Id in Hispaniâ præsertim quàm verum fuerit, nostri olim docebunt

r. p. Histot. Societatis lib. 14. n. 74.

bunt Annales, suisque in tristibus rebus exempla inde consiliaque & solacia posteris petent.

CAPVT SEXTVM.

Societati materia patientia in Gallia ante exsilium suum.

Qvis ignorat quo in statu nascente primùm Societate Gallia fuerit? quot illic turbis exagitata Religio? quid mirum igitur, si hęc acerrime exercita Societas? Sedem belli hęc delectam diceret, hęc certaminis campum. Calviniana hæresis armis & impetu ferox, vt Societatem vidit parantem obuiam ire conatibus suis, mox illam exagitare, occultis primùm grassata cuniculis, dein modis omnibus perditam atque ciectam velle. Nec fuit exigui temporis hic furor. sexaginta & amplius annorum certamine exaturare odia non potuit: donec tandem expulsam vidit omnibus Regni finibus, proscriptos Socios, erectam nomini nostro feralem pyramidem, perenne, vt sperauerat, monumentum.

Hæresis Societati malorum causa in Gallia.

In Gallia igitur de nobis tunc triumphasse se credidit hæresis; & si verum fatemur, nusquam alibi tantum est ausa. Illi acceptum ferimus quidquid in Gallia passi sumus. quis præter illam maleuolorum in nos odia fouit? quis inuidiæ flammam excitauit vehementius? eadem illa auita Fidei, eadem patriæ communis Erinnyis fuit, eadem omnium Societati malorum causa. per suos illa mendaciorum Ministros sapientissimam partem Vniuersitatis, grauissimum Senatuum Regium induxit in fraudem. hinc à paucis Sorbonicis publico decreto damnata Societas, à maleuolis de Regio Senatu ciecta insuper atque proscripita est. Atque hæc illa sunt posita æternitati de nobis trophæa, quæ tam libenter commemorare solent inimici nominis nostri, quæ iactare in circulis, quæ famosis libellis toto orbe decantare. Enimuerò posita æternitati. Numquam enim vt excidant posterorum memoriâ, nobis cura est: ne veantur silentio intermori ne sinamus, nihil narrabimus (frendeat hæresis) nomini nostro gloriosum magis.

Sæcularis est hic annus ex quo primùm Parisios ab Ignatio missi Socij; primum illud Collegiorum rudimentum fuit. quot agitata calumniis! eò parcius tamen, quò intra sua septa se continebant modestius, priuatis adhuc ferè studiorum exercitationibus intenti. Decennio post fundandi Parisiis Collegij fit potestas à Rege Henrico II. sed agi ad perpetuitatem nihil poterat, nisi ab Regio Senatu Societas Gallia Regno palam reciperetur. Id ne fieret, nullum non lapidem æmuli mouere. Igitur à Senatu ad Episcopum, atque Doctores Sorbonicos, reiecta est causa: à quibus scilicet admittendam numquam sciebant. Episcopus enim sine dissimulatione aduersabatur; Doctores quid sentirent, paulò post prodidère. Profectum igitur tum quidem nihil, nisi ad patientiæ

Damnatur Societas ab aliquot Sorbonicis anno 1555.

lucra: causa in deterius prouoluta semper, quoad tandem præcipitata est. vertente enim anno, post minaces passim auditas in Societatem voces, quasi fragores qui futuram tempestatem præsignarent; ecce tibi tamquam ex tetra nube fulmen erumpit, decretum illud aliquot Sorbonico-

Rrr 3

rum:

rum: Sorbonæ enim id adscribendum numquam censuere maiores nostri. Ab Apostolicâ Sede dudum confirmata Societas, tot gratis, tot immunitatibus donata, tot Regnis Prouinciisque iam recepta, per Europam Indiamque feliciter diffusa (quis credat?) damnatur à viris tantâ sapientiæ opinione, *tamquam in negotio Fidei periculosa, pacis Ecclesiæ perturbatiua, Monastica Religionis euersiuâ, & magis in destructionem quam edificationem.*

Thuan. l. 37.
Hist. Societ.
p. 1. lib. 15.
num. 45.

Dici non potest quantam rebus nostris eladem id decretum minaretur. Iam liberè, iustâ freti auctoritate, inuehebantur in Societatem concionatores de suggestis, in cathedris ludimagistri, populus in circulis, Senatus in conuentibus, feruitia scyphos inter & lanças. Proximum videbatur, vt flagris casti (quod rumor ferebat) pulsique toto Regno facefferent Socij, & confecta res erat, si perinde credulum Henricum Secundum maleolorum criminationes inuenissent. Is nobis tum fuit, quod Diuus olim Ludouicus oppugnatis eâ tempestate Ditiorem Dominici ac Francisci Familiis: professus non semel, sibi & Cardinali Lotharingio penè solis relictum Societatis patrocinium, idque deserturos numquam. Ea spes Societatem in Galliâ nutantem alioqui, & penè conuulsam, retinuit foitque. Poterat quidem huiusce decreti abrogatio vrgeri apud Pontificem; cuius in eo quoque agebatur auctoritas. maluit Ignatius suâ sponte concidere, quam deiici cum fragore. Ita contigit: cum strepitum initio late ingentem fecisset, elanguit sensim euauitque. ipsos dein auctores facti pœnituit. Irasci merito potuere, quod falsâ delatione ita sibi permittere illudi. Certè quadragesimo post anno, cum de euiciendâ Societate actum est (vt infra referemus) Facultas Theologica pronuntiauit, retinendam in Galliâ. tantum aberat, vt prioris sententiæ meminisse vellet, quâ vt noxiam damnauerat.

Post multas difficultates,

Mansit igitur tum quidem in Galliâ Societas: sed quantâ cum patientiæ materiâ! an non flentes mittebant semina secuturæ messis? Expectandum fuit, dum primus ille tempestatum se frangeret impetus. Mox aperiente se quasi sereno, tranquillitas paulatim rediit. Ergo (quod è re Catholicæ Religionis, ac Societatis in primis) agi denuò cœptum, vt penitus in omnem Galliam aditum Societati Rex aperiret. Tertias iam litteras eam in rem dederat Franciscus, qui Henrico patri successerat: eam à se admissam contestatis, mandansque Senatui Parisiensi, vt illum ipse quoque suo ritè Concilio amplecteretur. Tot Regis iussa frustrata sunt. Decretum Sorbonicum in primis obtendebatur. Quartis litteris imperat Rex, sine cunctatione obsequantur, conficiantque negotium. Moram iterum inuenère. Ad Eustachium Bellaium Parisiensem Episcopum, quem Societati haud dissimulanter infensum norant, cognitionem causæ deferunt, ac Pontificia diplomata mandant exhiberi. Quæ ille in potestate vt habuit, quasi hostilia signa ostentans, ad ea Parochorum concilium vocat, & multum questus sua atque illorum iura per hæc imminui, postquam omnium animos concitauit, scripto consignat sententiam: Galliæ Regno Societas ista ne recipiatur. Id ubi Franciscus intellexit, obiecta sibi iussit ostendi, & quantum omniumque acerrimum Senatui mandatum edidit: Quidquid olim nupèrve à quouis

Thuanus
Hist. lib. 37.
Hist. Societ.
p. 1. l. 5. num.
192.

quouis contrà obiectum esset, Societatem in Regnum Gallix omnino reciperet, nullà habità ratione aut veteris decreti Theologorum Parisiensium, aut intercessionis Episcopi iam aduersantis. Has spes intempestiua optimi Principis mors abruptit. An poterat studiosius causa nostra suscipi? Toties citra contumaciam qui reiectam miratur, is sciat, nonnullos è Senatoribus occultè hæreticos, languentium aut inuidorum studia facile suas traxisse in partes. & erant eiuſmodi tempora, vt, ne exasperarentur animi, pro potestate agendum Regi non videretur.

Successerat Regi Franciscò Carolus frater: nouis animis vrgetur negotium, nouisque Principum commendatitiis litteris, vt Francisci Regis voluntatem ratam vellet Senatus. Nihilò plus obtinetur. Piget persequi quot iterum obiecta sint moræ. Omnia à se vt semel amolirentur, ad Conuentum Possiacensem, qui Religionis causâ breuè erat indicendus, Societatis quòque causam reiciunt. Verùm hæc sua ipsi spe falsi sunt. Recepta tandem Societas est, Cardinalis Lotharingij in primis, deinde Tunonij, Armeniaci, Guisij, Borbonij item Cardinalium, aliorumque Regni Procerum operâ; eo die (quod memorare iuuat) quo Parisios peruenit Lainius, id temporis Præpositus Generalis: cuius sane aduentus Societati in Galliâ non gloriosus magis ad famam, quàm ad fructum utilis, tum illam quasi stabiluisse, & suâ quodammodo manu eo in Regno firmasse videri potest.

Recepti iam erant, augebanturque feliciter nouis quotidie Collegiorum incrementis; sed diu quietis esse non licuit. Parisius in primis felix noui gymnasij progressus (cui inter alios magnam celebritatem conciliabat Ioannes Maldonatus) vrebat amulos: ignem istum inuidiosè clamabant quantocyùs opprimendum. Concitatur in nos Academia, leuib; primùm dimicatiunculis, & quasi intra domesticos parietes, sed quæ mox foras totâ velut acie prodierunt. Academiae Rector (è Medicorum cuneo hic erat, quorum tunc præcipui vitio temporum religionis dubiâ, & ab Hugonottis non alieni) seuerè interdicit, vltra ne doceant. Rogatus auctoritatem suam Senatus interponit, iubetque doceri de more. Habetur interim in Academia conuentus. quæritur de adsciscendo Societatis Collegio. Dictisque sententiis, agente præsertim Medicorum cœtu, Societas ab Academia præcisè excluditur. Perstiterè nihilominus Patres in incepto docendi, non minore cum approbatione publicâ, quod nouarum inde turbarum molem consequentibus annis exciuit. Tamquam pro aris & focus Academici pugnauere. Si Franciscò Montano credimus, nulla vniquam causâ tantâ contentione agitata in Senatu, nulla maioribus librata momentis est. decem ordinum ac statuum nomine, decem insurrexissè Aduocatos scribit. Vehemens atque acerbis ante alios Academiae Patronus fuit Stephanus Paschasius, exercitata in calumniando impudentiâ. Quid non conuitorum euomuit os illud impudens in sectam, vt aiebat, ambitiosam, & fucatâ religionis plenam Ausus & Ignatium, nouo impietatis commento, cum Martino Luthe- ro comparare: quasi ambo, diuersâ tamen viâ, eodem tenderent conspirarentque; vt videlicet, labefactatâ Magistratum auctoritate legitimâ, disciplinam Ecclesiasticam eneuarent, & diuina atque humana iura

con-

confunderent omnia. Nec impigrè minus causam nostram egit Petrus Verforius magni nominis Patronus, multùm laudatâ Societatis origine, eiusque auctore, & acri in Paschasium oratione. Dein Baptista Menilius, Cognitoris Regij partes sustinens, increpitâ initio Patronorum vtrîmque acerbitate, in novos Ordines multa præfatus, tandem contra Societatem peroravit: ausus & à Senatu petere, videret, in quam rem Claromontani Episcopi legatum conuerti posset, vt memoria testatoris alio genere conseruaretur. Verùm causâ biduum integrum agitâ, Senatus de negotio ampliùs deliberandum censuit, concessâ interim Societati libertate publicè ludum aperiendi, erudiendæque iuuentutis. Nonis Aprilibus id decretum anni sexagesimi quinti supra millesimum quingentesimum.

*Turbæ in
Galliâ ab
Hugonot-
tis.*

Inualefcebat interim, distractis in partes Galliæ populis, insolentior hæresis. Turbæ vbique & seditiones. Iam Apamiis communitè cum Religiosis omnibus; iam Turnone nominatim eiecta Societas erat ab Hugonottis, vi atque armis omnia occupantibus. Imminebat vniuersæ Galliæ tempestas immanis, gliscebaturque Religionis specie civile bellum, quod multis deinde annis nec extingui satis nec sopiri potuit. Hoc tam miserando Reipubl. statu, quæ mala periculaque subierint Socij, quis describat? Hæretici sua ipsorum scelera iis affingebant. hos nimirum volebant credi turbarum omnium incentores; hos perturbatores Gallicani Regni, hostes publicæ salutis, & incolumitatis Regiæ; emissarios Romani Pontificis, cuius vnus auctoritatem perniciosâ suâ extollerent doctrinâ; iuuentutis mores corrumpere, subditos in Reges annarent; quorum vitæ iam inde ab istorum commoratione in Franciâ numquam esset cautum satis. Et duo quadam eodem tempore etenêre, vnde, ventilatis è Theologiâ quæstionibus, ingentem criminationum materiam aduersarij congesserunt aduersus doctrinam Societatis: nefaria scilicet Henrici Tertij cædes; & successio Henrici Quarti, tum quidem à Catholicâ communionem alieni: quem, nisi Romana maiorum sacra amplecteretur, Orthodoxorum nemo Regem agnosceret.

*Obtentu
instauran-
da litis agi-
tur de So-
cietate eui-
ciendâ.
Scip. Du-
pleix.
Thuan. Hist.
lib. 112.*

Hæc magnis toto Regno motibus dum feruent, in inuidiam vbique vocatur Societas. itaque de illâ exturbandâ iterum agitari cœptum anno M.D.XCIV. Verùm id ne ex professo agi videretur, litis obtentu quæ Academiæ iam olim cum Societate fuerat, fraudem placuit dissimulare. Renouatur igitur lis illa acri contentione, per triginta iam annos intermissa. Decimo tertio Kalendas Maias fertur inter Academicos rogatio, vt litis tot annos comperendinatæ iudicium tandem vrgeatur. Acta causâ Nonis Quintilibus. Pro Academiâ verba fecit Antonius Arnaldus, de Caluini sectâ, calumniator vehemens, infensus nostro nomini siquis alius; infamem in nos habuit Catilinariam, eiciendos, exterminandos esse toto Regno Iesuitas. non iam de Academiæ tantum, sed omnium publicâ salute agi. Venisse tempus serius omnino quàm dignum Francico nomine fuit; sed tamen ita maturum, vt differri iam hora non possit. Igitur intra dies quindecim à decreti denuntiatione ad singulas scholas factâ, excedere teneantur; nâ faciant, tempore elapso quicumque ex iis reperiretur, nullo iuris ordine requisito, statim tamquam

laxæ

læsæ Maiestatis & parricidij contra Regem tentati reus damnetur. Hæc
 aliæque multò atrociora vt in nos decernerentur, quasi sententiam
 ipse pronuntiaret, impotenter impudenterque deblaterauit Arnaldus.
 Interuenerant & liti Curiones: pro iis Ludouicus Dolæus triduo post
 pari vehementiâ dixit; post innumera conuitia, orans ad extremum ob-
 testansque Curiam, si quidem Franciâ non pellantur (quod Academia
 petit) saltem illis Sacramentorum administratione, omniq̃ue aliâ quæ
 ad Canones spectat, sacrâ functione impostero interdicatur. Duretus ^{Scipio Du-}
 Societatis Aduocatus, acri iudicio vir, breuiter admodum pro tempore, ^{pleix.}
 & singulari cum modestiâ ad singula respondit, abstinens ab omni ver-
 borum acerbitate. extant hæc actiones vulgatæ typis. scriptus & dein à
 Barnio copiosior libellus defensionis loco fuit. Eadem postmodum ac-
 cusationum capita luculentè refutauit Franciscus Montanus. His admi-
 niculis irriti aduersariorum cecidere conatus, præualete propenso in
 Societatem fauere, vt cum gemitu & acerbitate scribit Thuanus, id
 agens vbicumque potest, vt rebus nostris quàm maximam conciliet in-
 iudiam. Senatusconsultum factum est, quo libelli Academiae nomine
 & Curionum vrbs oblata iubentur adiungi liti olim comperendinatæ
 ante annos triginta, tamquam eius appendices: vt vno scilicet eodemque
 iudicio de iis aliquando à Senatu pronuntiaretur. Nihil vltra obtinue-
 re. Hic enim uerò infrendere aduersarij, qui certam victoriam iam spe
 deuorauerant. Dum sententiæ dicuntur, fatetur Thuanus quædam ad- ^{Hist. l. 112.}
 modum liberè ab iis qui se numero vinci dolebant, prolata. Thuanus
 alter tum Curia Præses, vir antiqui moris & horridæ libertatis, vt prior
 ait, nobis omnino offensus (vt ex prolata sententiâ patuit) peracerbè
 dixit sibi videri, comperendinatâ causâ, vitam Regis comperendinati.
 ea vox pro omine deinde celebrata est ob Ioannis Castelli factum anno
 proximo, quod mox referemus. Addidit præterea, se effectum senio vitæ
 potius quàm litis huiusce finem adspecturum. ne tamen indictâ senten-
 tiâ moriatur, censere vt Iesuitæ toto Regno expellantur. Eodem tem- ^{Thuan. ibid.}
 pore Ioannes Passeratius Professor Regius ad suas lectiones ex more
 præfationem habuit, sed amarulentâ in Societatem dicacitate calum-
 niisq̃ue plenissimam.

CAPVT SEPTIMUM.

Eiecta è Galliâ Societas, & restituta.

DVm hæc tantis Academiae atque vrbs motibus disceptantur, an-
 nus insequens extremum causa nostræ momentum attulit, atque
 omnino affixit. Perficiendi aliquando, quod tam diu agitauerant,
 hæretici maleuolique viam inuenere. Nec poterant potentiori telo
 rem aggredi, quàm tentatâ (vt calumniabantur) à nobis Regis salute
 atque vitâ, in qua omnis tum versabatur eius Regni salus, è quo nos
 volebant exactos. Nihil hinc adferemus nostris depromptum Annali-
 bus, sed è vulgatis vbique famosis libellis, nostrisque aduersus huiusce
 facti inuidiam Apologiis; ex scriptoribus item externis rerum Gallica-
 rum

rum Scipione Dupleix, Petro Matthæo, Andrea Fauyn, Iac. Augusto Thuano, & aliis etiam nomini nostro infensis; vt maior veritati tum ab extraneis, tum ab ipsis hostibus, lux affulgeat. nec ideo istius exsilij historiam texere est animus (quam Annales nostri aliquando exactius dabunt) sed ex aliorum scriptis historicam quodammodo apologiam.

Anno M. D. XCV. vefanus ac nefarius adolescens Ioannes Castellus, incertum quibus agitatus intemperis, Regis interficiendi consilium ceperat. Tum primum Parisios Rex adueniebat, nondum Pontificio solutus anathemate. Immixtus turbæ comitantium Castellus, in interius vsque Regis cubiculum penetrat cultro confosurus. Sed cum destinata exsequi parat, ictu decerrante (quod excipiendo salutantium quorundam Nobilium complexu se profundius Rex inclinasset) dentem rupit multo cum sanguine, nec penetrauit altius. Ex hoc facto omnium in Societatem odia exarsere: illam attentati ream parricidij, manum tantum commodasse Castellum, vulgatum creditumque est. Quo iure, quæve iniuriâ, frustrâ quæritur: non dabant tempora defensionis locum. quasi in flagranti, quod aiunt, delicto deprehensa fuisset Societas, ita in eam conclamatum est; *non seruato iuris ordine* (verba Harlæi Præsidis sunt apud Thuanum) *neque partibus auditis, vt in seditione & publicâ grassatione*. Dudum antè concitata erat in nos ab hæreticis ingens inuidia; præoccupati auersique implacabiliter multorum animi; tempora Reipub. perturbatissima, populis, vt diximus, Proceribusque in partes distractis. Nunc autem noui criminis summa erat: apud Iesuitas Philosophiam audiuisse Castellum (is sextum iam mensem Iurisprudentiæ operam dabat) nec ex aliâ scilicet quàm istiusmodi scholâ exitialem hanc prodire doctrinam de Regibus maestandis. Dictum verè: *Nescis quanta rabies oriatur, ubi supra modum creuerunt odia*. Suspicious ingenis id visum fatis, vt atrocissimi facinoris auctor Societas haberetur. Credètne posteritas, quando in ipsis quoque aduersariorum Annalibus leget, ne in tormentis quidem nominatam vñquam Societatem sceleris consciam? Eodem tamen Senatusconsulto & Castelli & Societatis causam coniungere placuit; illum probrosâ atrociq; nece, hanc exsilio damnare, vno eodemque decreto, quasi interesset nihil. Quid enim amplius superesse (ita in Senatu disputabant) aut quas vltiores quærendas aduersus pestiferam sectam probationes? an enim verba ab accusatoribus data, cum in causâ Academiæ Regni salutem Regisque vitam verti nuper clamabant? quid morâ illâ artificiosè quæsitâ profectum, quàm vt cædis diu antè meditata consilium maturaretur? Id videlicet superiore iudicio se iam tum animo prouidisse, Thuanus gloriatus, eandem de exturbandâ toto Regno Societate sententiam repetiit, in quam frequens Senatus iit. Decretum scribitur, vt Iesuitæ omnes, tamquam *iuuentutis corruptores, publicæ tranquillitatis perturbatores, Regis Regniq; hostes*, Lutetiâ aliisque vrbibus intra triduum à die denuntiationis, toto autem Regno quindecim post diebus excedant. nâ paruerint, tamquam in læsæ Maiestatis reos animaduertendum. bona eorum omnia arbitrio Curie mox in pia opera erogentur; sancitâ insuper perduellionis pœnâ in eos qui

Castellus
Regem
vulnerat:

Hist. l. 132.

Seneca.

Apud Thua.
Histor. l. 132.

ideo pro-
scribitur
Societas &
Galliâ:

qui ad scholas Societatis extra Regnum litterarum causâ liberos miserint. Nec mora. in incertum exsilium eiectiones omnes; tam subitâ procellâ, vt veluti ex Variânâ clade (audeo dicere) ne nuntius quidem tanti mali ad vicina Collegia mitteretur. Ipse Sociorum aduentus, tamquam ex ingenti naufragio miserâ tabulâ, pro nuntio erat. Neque hîc quies. Nouis iterum edictis, mandato Senatus Regij, vlteriùs toto Regno sedibus omnibus exturbantur. Quâ ius potestatemque extendit Tolofanus Senatus, parère vetuit, retinuitque Societatem, nihil veritus aut hæreticorum potentiam, aut æmulorum furorem. Complanatur interim Parisiis reduciturque in aream Castelli domus, è quâ percussor prodierat. columna erigitur eximio opere. inscribitur Senatusconsultum, non tam in execrationem nominis Castelli, quàm Iesuitarum scilicet; de quorum exsilio perpetuum volebant apud posteros exstare monumentum.

Hæc illius temporis fœda procella, hoc illud toties decantatum Gallicanum exsilium. quod qui nobis obiiciunt augentque criminose, velim restitutionis seriem apud eosdem Auctores legant: delebunt ex animo facile omnem istiusce criminis suspensionem. Expetitam denuò fuisse Societatem proborum omnium voto, factamque per absentiam chariorem Petrus Marthæus scribit; reuocata eam, tamquam perditissimis hisce temporibus vtilem Franciæ ac necessariam, ob præstantem eruditionem. morumque probitatem, asserit Fauyn; ab Regni Proceribus certatim pro eâ actum Scipio testatur, & Thuanus ipse. Nec Societas causæ suæ defuit, aut supplicandi diligentiam intermisit. donec tandem Metis apud Regem de eius restitutione fortissimè actum est, captatâ sanctioris Hebdomadæ peropportunâ occasione, quam actionum esse animam nonnemo dixit: neque tantum consilio industriâque perfici, quantum temporibus negotia si attemperes; nihilque tentes omnino, nisi cum aptè potes & tempestiuè tentare. Erat illic Paschalia festa celebraturus Henricus. Ignatius Armandus igitur Mussiponto profectus, cum tribus Sociis. Cùm pro more sanctioris Hebdomadæ Rex ac Regina in lauandis pauperum pedibus solenni cæremoniâ defungerentur, Sacro interfuere. à meridie ad Regem introducti perbeneuolè excipiuntur. Hîc Ignatius cum Sociis in genua procumbens, mox surgere iussus est: & quod mirere, quamuis prolixas orationes non ferret Henricus, Ignatium tamen Armandum non minùs patienter quàm attentè audiuit de totâ causâ modestissimè disserentem, vrgentemque potenter Societatis restitutionem. Exstat eius oratio sanè perelegans apud Scipionem Dupleix linguâ vernaculâ, vt habita est, quam Latinam Thuanus in historiâ fecit. Finierat Ignatius; bono omnes animo esse iussit Rex, addens, Lutetiam cùm aduenerit, effecturum se, vt sibi negotium hoc curâ esse intelligerent. placere interim ad suam Lutetiam aduentum Ignatius Armandus cum Petro Cottono præstò essent. Ex eo die pro indubitato habitus est nostrorum reditus. Eiusdem anni Septembris mense expeditur Rotomagi Regium diploma. id sigillo magno firmatum vbi in Senatum allatum est, conturbauit scilicet animos eorum qui nomini nostro semper fuerant infesti: itaque promulgationi intercedere

Petr. Marthæ.
in Henrico IV. l. 2.

erigitur
pyramis.
Scipio Dupleix in
Henrico IV.

In Historiâ
Nauarre
l. 18.

Agitur
de restitutione
Societatis.

Thuanus
l. 129.

Thuanus
l. 132.

Petr. Math.
Duplex,
Thuanus.

Hist. l. 132.

Rex ipse
in Senatu
pro eâ
perorat.

Regis
Oratio.
Petr. Math.
in Henrico
IV. l. 3.
Scip. Duplex
in Henrico IV.
Mercur.
Franc. To. 2.
ad annum
1611.
Gretser. in
Lixio.

cedere decernunt. Id Regi magnopere displicuisse ferunt: quare ipse cum Reginâ & magnâ Procerum coronâ in Senatum venit pridie Natalitiorum. Hic Harlæus primarius Præses benè longam & vehementem in nos orationem habuit. Epitome erat conuictorum omnium criminumque quæ Paschasius aliquando atque Arnaldus in nos declamauerant. Grauius vehementerque vrgebat, vt Senatusconsultum, quo toto Regno exulare iussa erat Societas, Rex adhuc ratum habere veller, neque de restituendis tam noxiis hominibus vllam admittere cogitationem. id obnixè rogare Senatores, adductos solo eius vitæ atque incolumitatis amore. Reginam Proceresque nobis amicos non mediocriter sollicitos habuit ea oratio, quam apud Thuanum aliosque integram inuenies.

Verùm Rex, sublatis primùm in cælum oculis, ac sereno vultu, quasi causâ nostræ patronum ageret, neruosam contrâ, iudicioque plenam orationem exorsus est. Nulla profectò vmquam instituta actio nomini nostro honorifica magis, nulla theatro celebriori, nulla maiore patrono. Quid ni beneuolorum omnium plausu exciperetur, frendente nequidquam inuidiâ? excepta est vulgataque quamprimùm vario idiomate. Eam vt apud Petrum Matthæum & Scipionem Duplex reperi, quoniam pulcherrima est vulgatarum sæpè calumniarum Apologia, hîc attexam.

Actis primùm gratis amplissimo Ordini de eâ quam præ se ferebat curâ ac sollicitudine de Regis Regni que incolumitate, dixit: Omnes ab Harlæo allatas rationes, quæ Senatui tam graues tanti que momenti esse viderentur, dudum sibi venisse in mentem, aliasque multo plures, quas ipsi non peruidissent. Rem igitur maturè apud se perpensam, & non dies ac menses tantùm, sed annos integros, octo iam aut ferè nouem, in eam cogitationem impendisse. Præteritarum rerum euentibus vsuque tam vario satis edoctum se, quid de futuris prudenter statuere debeat, neque experientiâ rerum aut solertiâ se vinci à quoquam. Quare omnino decreuisse Societatem reuocare ab exilio, suisque in Franciâ restituere domiciliis. Tum singula breuiter refutare aggressus, subiecit: In conuentu Possiacensi non Iesuitarum ambitionem arrogantiamque fuisse cognitam (quod obiectum erat) sed virtutem atque præstantiam. nec videre se quâ ratione ambitiosos appellent, qui honores etiam dignitatesque in Ecclesiâ ex singulari voto recusant.

Quòd Ecclesiastici iis infensi sint atque aduersentur; iam ab omni æuo ignorantia bellum fuisse cum scientiâ. Et verò deprehendisse se, ex quo tempore agere cœperit de iis reuocandis, duo hominum genera maximè obstitisse: hæreticos, & deprauatæ vitæ Ecclesiasticos; atque illud esse quod iis æstimationem auxerit.

Damnatos esse à Sorbonâ; sed tunc, cum necdum essent cogniti. Vniuersitatem verò meritò dolere posse de eorum absentia, per quam factum sit vt vacua ipsa manserit atque deserta, neque destiterint interim adolescentes, nihil remorantibus Senatorum edictis, extra Regni fines litterarum causâ ad Iesuitas accedere.

Quòd meliora sibi seligant ingenia; illud esse propter quod Iesuitas tanto

tanto haberet in pretio. se quoque in conscribendis militibus fieri velle delectum optimorum: optareque ex animo, nequis inter Senatores adlegeretur, nisi optimus quisque, & isto honore graduque dignissimus; vt sola vbique virtus dignitatis nota sit atque discrimen.

Quod dictum erat in Franciam intrasse vt potuerunt, publicâ auctoritate non admissos; sic ante eos, alios etiam sacros Ordines fecisse; imò & se in Regnum Franciæ intrasse vt potuit. Illud fatendum esse, patienti longanimitate, probâque vitâ Iesuitas omnia perducere ad felicem exitum. Eâ porro curâ, quam habent, nequid immutetur in eorum Instituto, multo eos tempore conseruandos quàm integerrimos florentissimosque.

Quod de perniciosâ doctrinâ obiicitur, prorsus nihil se credere. ne vnum quidem à se inuentum ex omni numero tot Collegiorum, imò ne ex dimissis quidem à Societate inuentum hactenus vnum, qui diceret, docere Iesuitas licere Regibus afferre manus. Barrerium cædis consilia agitantem apud neminem de Societate fuisse confessum; imò verò constare, illi dictum à Iesuitâ, non sine piaculo æternæ damnationis eam suscipi posse voluntatem. Esto sanè: accusasset eos Castellus attentati reos patricidij (quod tamen non fecit, neque in tormentis omnibus vel minimum indicium dedit) esto, inquebat, accusasset; imò & de Societate aliquis eam inflixisset plagam, cuius aiebat se deinceps numquam meminisse velle, omnemque in perpetuum ex animo deieuisse memoriam; ac præpotentem Dei manum (cui sua vita & salus cordi sit) eo facto manifestè agnouisse; esto de Societate vnus aliquis eam plagam inflixisset; an idèò vnus crimen furoremque, culpam esse ceterorum? an fugandos eiiciendosque Apostolos omnes propter vnum Iudam?

Pontifici Maximo quòd præ Religiosis aliis arctius sint obligati; non nisi de procurandâ ab iis Gentium conuersione id intelligi: seque existimare tam eos iuramento fidelitatis, quod exacturus esset, obstringendos sibi, quàm Pontifici sint obedientiæ voto. Illud interim cautè dissimulare Senatores, nec dicere, quòd Romæ improbetur non tribuisse Bellarminum in scriptis suis tantum potestatis auctoritatisque Romano Pontifici in res politicas, quantum alij vulgò solent Auctores.

Quòd de Ligâ fuerint, exprobrandum non esse: fuisse hanc iniuriam temporum: errasse cum aliis quàm plurimis specie recti deceptos. Imò se credere minori eos malitiâ peccasse, quàm ceteros; sibi que se certò promittere, eâdem illâ recti conscientiâ, coniunctâ cum fauore & gratiâ, quam iis facere cogitaret, plus eos sibi deuinciendos, & impensius Regiæ Maiestatis, quàm Ligæ obsequiis deinceps fore addictos.

Ad illud quod dicebatur, Regem Hispaniæ illis vti; respondit, se non minus iis vti velle; neque deteriori conditione oportere Franciam quàm Hispaniam esse. Cum omnes passim eos vtilis orbi iudicent, se prætereâ Regno Prouinciisque suis eos iudicare necessarios; & si hactenus tacitâ quasi permissione aut conuientiâ in Franciâ fuerint, velle se iam vt publico sint Senatusconsulto. Huius facti gloriam sibi à Deo reseruatam. Cum in Regno atque ditone suâ nati sint, non esse cur subditos velit habere suspectos. Quòd si timor est, ne Regis arcana eum ho-

stibus Regni communicent, non se plus iis communicaturum, quam ipse eos scire velit. Permitterent denique prudentiæ Regiæ totum istud negotium: magis ardua difficiliaque tractasse se, & expediisse feliciter, ac proinde tantum laborarent de Regis imperio exsequendo.

Hæc cum diceret Rex, forti militarique eloquentiâ, omnium stupor atque admiratio fuit; non tantum quod capita omnia ab Harlæo allata tam recenseret refelleretque accuratè; verum multo magis, quod ita palam ostenderet, quantâ benevolentiam complecteretur hanc Familiam tot ubique odiis exagitatam. Quæ omnia in Senatu acta die Decembris xxiv. quantum, putamus, dolorem inuolere aduersariis: adhuc tamen toto triduo moras traxere. in eo laborabant, vt, repetitâ clausularum exoletarum memoriâ, si quâ ratione possent, beneficium Regis irritum redderent.

Thuanus
l. 132.
Petr. Matth.
in Henrico
IV. l. 3.

*Recipitur
tandem
Societas à
Senatu.*

*Deicitur
pyramis.*
Thuan. su-
pra.

*Maiora
ab exilio
Societatis
incrementa.*
Scipio Du-
plex.
Thuanus
l. 132.

Thuanus.

And. Fatyn.
Hist. Nauar-
re l. 18.

Id ubi inaudit Rex, commotior ad se vocatos stomachosè increpuit; atque è vestigio ad Tribunal pergere, neque inde prius quam confecto negotio exire compulit; addito in scriptis decretorio mandato, vt sine morâ, & sine apposita vllâ conditione, decreti sui promulgatio quamprimum fieret. expensa examinataque à se omnia; mandare, iubere, vt Societas suis in Galliâ sedibus restituatur publicâ Senatus auctoritate. Tam expressæ Regis voluntati nihil amplius refragari sunt ausi. Regium igitur diploma in acta Curiæ solenni formulâ relatum. Et quod neque Franciscus, neque Carolus, neque Henricus Tertius obtinere vnumquam potuerant, vnus Henricus Quartus perfecit, vt Galliæ Regno publico Senatusconsulto reciperetur Societas. Vno inpetratum exilio censi potest, quod obtineri non potuerat sexaginta annorum commoratione. Hisce litteris 11. Ianuarij millesimo sexcentesimo quarto expeditis, omnia ad reditum parari cœpta. Mox & deiecta pyramis, infame monumentum. Nec fuit parui moliminis res. Surgebat pyramis inter quatuor virginum effigies ab excellentibus sculptis artificibus, præaltâ basi. Solam ex eâ tolli tabulam, in quâ Senatusconsultum erat aduersus Societatem, satis esse, restitutâ iam Societate, aduersarij clamabant: at benignitas Regis totum monumentum funditus voluit aboleri, ne qua palam exstaret memoria decreti contra Societatem facti. Maluissent æmuli noctu id fieri. Petrum Cottonum intercessisse Scipio & Thuanus scribunt, fidenterque pronuntiasse, *Henricum Quartum lucis, non tenebrarum, esse Regem.* Maio igitur mense, per otium, in mediâ luce, destructa pyramis insigni eorum dolore, quorum in nos machinæ omnes atque conatus cum hac pyramide ruebant. Vicit igitur omnia improborum odia, abundeque pensauit constans Regis benevolentia. Vetera restituisse domicilia parum erat; noua addidit fundauitque præcipuis in vrbibus: Flexiæ in primis, altrice suâ in domo, quam in Collegium nostrum conuertit: aedes à fundamentis nouas adiecit ingenti mole, pulcherrimâque instruxit Academiâ. Quid alia quærimus benevolentia argumenta? fontem amoris cor suum testamento legauit, & Flexiano in templo nostro sepeliri voluit. diceres nobilissimâ sui parte perpetuò apud nos habitare velle. His adde apertum Societati aditum in Bearniam, auitam ditionem, reducendis ad Ecclesiam hæreticis. ad iice illius operâ sumptibusque fixam nobis Constantinopoli sedem. prater-

præterea Gallicano in Regno ita auctum Collegiorum numerum, vt tribus antè Prouincijs alijs iam duæ sint additæ. Numquid meritò dices pensatum ingenti fenore exsilium? è quibusdam eiectam vrbibus Societatem, vt induceretur in plures? aliquamdiu abfuisse, vt maiori desiderio expeteretur?

CAPVT OCTAVVM.

In Germaniâ iisdem turbis agitata Societas, quibus Religio Catholica. E Transilvaniâ triplex proscriptio.

V Nam Gallia proscriptionem, plures Germania numerat, & quasi per aceruos. Rem à fonte si arcessimus, vna in Gallijs Caluini hæresis erat: in Germaniâ Arianorum reliquiæ, Lutheri incunabula & propriæ sedes, à Caluino submissæ coloniæ; Berengarij, Wiclefij, Hussij fœda progenies, sectarum omnium colluuijs atque sentina. Et non ferocius insurgerent omnes illæ pestes in spargentem se latè toto Septentrione Societatem, quam suis norant conatibus maximè aduersari? Centiceps Hydra, & secum ipsa discors, in Societate oppugnandâ opprimendâque, capita iunxit & vires. Quid minores libeat turbas persequi? grauiora exsilia in promptu sunt. Plurimum Regnorum sedes, totasque sæpius Prouincijs perdidimus; è Transilvaniâ primùm, deinde Bohemiâ, mox Hungariâ, Moraviâ, Silesiâ exacti; non exiguis interim iactati motibus in reliquâ Germanicâ ditone.

*Hæresis
multiplex
ad Septentrionem
turbarum
caussa.*

Nulla dedit regio documentum certius, quantopere Religionis ac Societatis coniuncta sit causa. Vbi cumque Principes Magistratusque Catholici ad clauum sedere, floruit Religio, floruit Ecclesia, florere Regna: vnaque cum illis Societas nostra floruit doctrinæ laude, nobilitate institutione, populi obseruantia, Principum gratia, innocentia existimatione. At vbi Rempublicam inuasere Lutheri, Caluini, veterumque ex Orco sectarum alumni, mox concitati sunt ad arma populi, turbata Regnorum quies, violata Religionis libertas, & ante omnia exfulare iussa Societas.

Prima curarum Ignatio Germania fuit. E primis nouem Socijs (quemadmodum Libro secundo meminimus) vnum Galliæ Paschasium Broëtum cum dedisset, vnum Lusitanij Simonem Rodericum, Indiæ extremoque Orienti Franciscum Xauerium, cælo Ioannem Codurium; quinque reliquos impendit Germaniæ, & clarissimos viros, Fabrum, Lainium, Salmeronem, Iaium, Bobadillam; & primis Patribus nec virtute nec industriâ inferiorem Petrum Canisium, qui ceteris Germaniæ Apostolorum titulum nomenque præripuit. Ac ne priuatim ipse nihil conferret Ignatius, Collegium in Vrbe Germanicum excitauit. Quid, quòd ab extremâ Indiâ Franciscum Xauerium reuocare parabat, vt Septentrioni ferret opem? Quantam putamus prudentissimo Parenti ostensam diuinitus è Germaniâ messem? sed non nisi post insignes ærumnas laboresque metendam.

*Cura
Ignatij de
Germaniâ*

Primus de Societate in Germaniam Faber intulit pedem anno ab
hinc

*sed illic
hæreticis
exosa So-
cietas.*

*Hist. Societ.
part. 2. l. 7.
num. 54.*

hinc centesimo: Iaius dein & Bobadilla secuti. Curas intendere, operasque multiplicare cogebat extremo in discrimine posita tot populorum salus. Exstrui paulatim cœpta Collegia, arces & propugnacula aduersus impietatem: Bauarorum primum, dein Austriacorum fauore Principum; sed maiore exinde odio hæreticorum, non ferentium furorem Euangelij, vt dicebant, Iesuitarum obiectu retardari. Ergo illi de opprimendâ Societate inire consilia, excludere parandis sedibus, exturbare iam partis. Quis vnus sæculi memoret certamina? Probra, conuicia, contumeliæ, prima & ferè popularia arma fuere: eò assumpta liberiùs, quò è templis atque suggestu ab impiis Ministris furiosus subministrata. Tum sparsi in vulgus infames libelli; super alios alij, sine numero, sine pudore aut verecundiâ, mendaciorum impunitatem promittebat necdum satis nota Societas: credita passim satellitum Satanæ, atque adeò cacodæmonum, esse cœtus, procul exterminandus à ceterorum vsu conuictuque mortalium, & tollendus è medio. Nec vllis aut Magistratum placitis, aut Principum decretis, satis ea frenari licentia potuit. Quid enim vererentur, qui palàm armorum vi atque terrore extorquere audebant Religionis libertatem, id est, impunitatem scelerum? Hinc illa Germaniæ fœda incubuit bellorum tempestas. in se ipsi ciuilibus armis versi sunt; eò pertinaciùs, quò sanctiùs se furere credebant obtentu Religionis. Iisdem ergo procellis & auita maiorum Fides, & nostra in Germaniâ Societas iactata est, vexata, fugata, expulsa: reducta denuò, suasque restituta in sedes, prout varias in partes se dabat victoria. Eadem belli alea Religionis simul & Societatis alea fuit. An non id abundè doceat vnus Gustauus Suecorum Regis nuperrimus furor? quàm ille latè (vt publica præteream) nostris quoque in rebus stragem dedit? quanta Collegiorum infecuta vastitas? quæ spoliatio direptioque? quæ Sociorum ærumnæ, diuexationes, proscriptiones, exilia? longiori narratione aliquando describenda, ad detestationem Suecicæ hæreticæque crudelitatis.

Sed hæc communis quædam temporum atque bellorum iniuria fuit. singularia nobis, nostrisque rebus magis propria, quædam persequemur: nec ea longo hinc disiuncta temporum interuallo, aut vetustis annalibus eruta. hoc ipso sæculo pleraque, & ante oculos propemodum nostros gesta referemus. apparebit, opinor, Societatis causa cum Religione Regni que felicitate semper coniuncta. Labet à Transilvaniâ exordiri.

*Ex Annis
1588. &
Ioan. Ar-
gent. Apo-
log. cap. 13.*

Stephanus Bathoreus ad Regni Polonici assumptus gubernacula, successorem in Principatu Transilvaniæ reliquerat Christophorum germanum fratrem. Is nostri amantissimus, inchoatum à Stephano de aduocandâ Societate consilium perducit ad exitum. It in eam regionem Societas, confirmatur Comitibus publicis; fundatur Collegium & Academia Claudiopoli. Secum Albæ commorari Christophorus iubet è nostris Sacerdotes aliquot, quibus magistris Principis filij (Sigismundo nomen erat) pueritia adolesceret. quod etiam non ita multo post moriens, supremis mandatis, admodum Proceribus commendarat. Vrebant hæc interim hæreticos, Caluinistas in primis atque

Aria-

Arianos: commouere se tamen non sunt ausi, quamdiu Stephanus patruus Poloniæ Rex orbi concessus. metu premebant iram, fugebantque ad illius se nutum simulatione obsequij. vbi defecit is quem metuebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, malè dissimulatum odium aperitunt. Conuitia primùm & probrosa dicta in Magistros Principis: mox in conuentibus passim de nobis exterminandis multa dissertatio.

Iam è pueritiâ Sigismundus excesserat, aderatque dies capiendi de more Principatus solennia. in hoc Procerum conuentu Nobilitas Transiluanæ, Arij & Caluini impietatis æmula, à duobus, vt fama est, tribusve dominandi cupidis impulsæ, petit à Principe Iesuitas eiiciat, idolatriæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ Inquisitionis propagatores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores. hæc tum crimina spargebantur. Oblata & à nostris defensio. rogabant ab hisce Comitibus, quæ erant particularia loci vnius, ad publica rem differri, vt plenius cognosceretur. Sed irritò conatu. perstat Nobilitas, instigantibus Arianis; quæ & ad illud vsque tempus tributum soluturam præfractè negat. Nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo.

Accelerantur igitur Comitibus, ne interuentu Andrea Bathorei Cardinalis, qui propediem adfuturus dicebatur, disturbarentur omnia; ingentibus passim aduersariis tundendum ferrum dum candet: hostem impulsùm prosterendum: valescere impetu audaciæque consilia, morâ euanescere: occupandum esse tempus quo Regnum collocetur in tuto, exturbatâ Papisticâ disciplinâ. Quid enim, inquiebant, aliud agunt Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hósne semper timebimus per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? quin, electis semel istis speculatoribus, occasione intentis, liberamus prouinciam periculo, iuuentutem insidiis, omnes metu? Hæc illi in Comitibus. ad quæ & nostri veniendum sibi tati, ne causæ suæ deesse viderentur; in consessu Senatorum primò, deinde in templo, quò conuenerat Nobilitas, auditi sunt. Oblatus etiam à Catholicis libellus supplex, obrendentibus æquam omnibus Religionis libertatem; petentibusque, suarum ne Pastores animarum tractarentur acerbius. Sed frustra omnia. Religionis & Iesuitarum odium aures ocluserat. vicit, vt sæpè fit, deterior sententia.

Postridie alius à Nobilitate ad Principem libellus mittitur: vgebant denuò, vt idololatria & Iesuitæ eius propagatores è Regno extruderentur. Dilatum in alterum diem à Principe responsum; & tunc quidem datum in hanc formam: A Nobilibus iniquè postulari, à se honestè permitti non posse, vt rectores pueritiæ suæ, sibi à patre patruoque Rege commendati, publicis approbati Comitibus, nullius criminis rei, imò ne leui quidem perstricti suspicione, inuidiâ tantùm Catholicæ Religionis, quam ipse pariter profiteatur, indictâ causâ eiiciantur è Regno. Æquum esse & Catholicorum Procerum audiri preces; nec sine scelere aut suis illis posse eripi Pastores, aut iuuentuti Magistros, versatos hæcenus in eo munere cum summâ omnium approbatione. Hæc inter Gubernator, malorum omnium caput (penes quem & ærarium publi-

*is resistere
non vult
Princeps:*

publicum & satellitium) per suos, vt ferunt, emissarios concitatâ multitudine minuat Nobilitatis, varioque terrore expugnat Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant; ipsum etiam Principem anxium nutantemque, defectionis metu iniecto, vel inuitum adegit subscribere impiis postulationibus. Nec mora: in Peruigilio Natalis Domini, sub horam noctis alteram, nostris in Aulam accitis, exponit Cancellarius Senatus ac Nobilitatis sententiam: solum Principem tantam aduersantium molem sustinere non posse, nisi obtulerit malit. cupere illum memorem beneficij suorum tueri Magistrorum innocentiam; sed eo in cardine res esse, vt vel Patribus cedendum sit prouinciâ, vel ipsi in perpetuum Principatu. patendum tempore consilio sapientium. magnas esse populi procellas conspirantis in idem: & imminente naufragio, consuandæ salutis ergo, vel carissimas merces deiici in mare. Suadere se hanc Principi gratiam facerent: offerrent vltro quod essent amissuri; vt à quibus regendi artes acceperit, acceptam quoque referat regnandi auctoritatem.

*itaque
proscribitur
Societatis.*

Vix illuxerat Natalis Seruatoris dies, antequam Sacrum facerent, haberentve concionem, Princeps ipse renuntiat stetitque sententiam, vt ex omnibus cedant ciuitatibus regiis, eamque reuocari non posse. eodem die in Comitio promulgatur edictum consonum orationi Principis. Igitur postridie, Felto S. Stephani Protomartyris, post Sacrum, quod tunc postremum Princeps audiuit, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. De mandato Senatus, & nomine Principis, Meggesio Claudiopolim ablegantur, cum mandatis, vt post tres hebdomadas omnino è Transilvaniâ excedant. Hiems erat asperissima, & præaltis vbiq; niuib; impeditæ viæ. neque hæc moram vllam exorare potuerunt communiter omnibus, nec sua priuatim Patri Lelesio grauis infirmitas. Fuerat is Magister Principis, eoq; in munere contraxerat morbum, cuius vis illum ad extrema tum deduxerat. ne quidem opperiri mortem & sepulcrum Claudiopoli permissus est: inhabili quamquam corpore labori & itineri fuit asportandus. Vnicum saltem postulatam concessum est: testimonium publicum abituris. non alias relegationis causas id habebat, quàm irritatam in nos Nobilitatem studio Religionis: adiecto in aliis rebus honore verborum.

*Puniti au-
tiores pro-
scriptio-
nis.*

Ingenuit certe adolescens optimus eiectioni nostrorum: itaque per totum diem memoratur non temperasse à lacrymis. quo die tanta dicitur extitisse ventorum vis ac turbo, vt & tectum templi, in quo conflatum fuerat infame decretum, & camini culmen ex ædibus Principis deiecerit. Et Principi igitur & nobis cedendum tempore fuit. Coactum se omnino, & non nisi in speciem fuisse assensum, liquidò ostendit, cum quarto post anno, simul ac satis firmasse vires sibi suas opesque est visus, Societatem quamprimùm reuocauit: dissimulato priuim habitu ac nomine, ne manentibus adhuc æmulis reuiuisceret æmulatio; dein palàm, nouis censibus ornamentisque auxit.

Observata interim seuera Numinis ultio in proscriptionis auctores. quorum Gubernator ille facile princeps, & architectus facinoris, statim abire Magistratu iussus; & nihil impetrans è nostris bonis, quibus in-

inhierat, cum despondisset animum, antequam nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: ferò, & se miserum clamans, quòd non seruasset fidem Stephano Regi, Iesuitis expulsis. Id die tertio à proscriptione contigisse scriptum reperi. Saltem ne exilium quidem nostrorum vidit, pro quo tanto studio egerat. Alterum memorant dein capitis luisse supplicium; plerosque alios infeliciter vitam finisse.

In Annis
Transiluan.
1606.

Argent. A-
polog. c. 13.

Igitur à reditu nostro in Transiluaniam, qui anno prioris sæculi nonagesimo primo cœptus erat, confirmatus postmodum Comitibus publicis; tenebant omnia satis prosperum cursum, cum nouis factiosorum hominum turbis oppressa denuò cum Repub. Religio, vnaque cum illis Societas. Cæsari Transiluaniam resignarat Sigismundus, in Cæsarem Transilvani insurrexere, duce Moysè quodam, gente Hungaro, religione Ariano. Hic Turcicis Scythicisque instructus copiis, Transiluaniam occupat. Oculatum se testem P. Ioannes Argentus asserit, ab eo cum Claudiopolitanis hac formulâ esse conuentum: illi ciuitatem vt dederent, ipse potestatem iis vicissim faceret diripiendi vastandique Societatis Collegium; Patres omnes eiiciendi, raptandi, maectandi. Ex pactis conuentis facta omnia. dedita ciuitas: direptum Collegium: templum à fundamentis dirutum: vastatum gymnasium, quòd regio erat extructum opere: expulsi Patres: trucidatus Emmanuel Niger: relictus Georgius Bartholomæus ex vulnere semiuiuus. Omnia eâ feritate, quam Turcarum de gente præfens nonnemo, in sacros homines & dicata Numini templa, Turcis ipsis diceret esse inauditam. Sed mox adfuit vltor Deus. Non totus abierat mensis, cum horum dux facinorum Moyses in acie cæsus miserimè interiret; leto Transiluanie fato, nisi vniuersum ferè Nobilitatis florem, qui ad sequenda eius castra vel inuitus fuerat adactus, miserando suo casu oppressisset. Cuius ille Claudiopolitanus Iudex Regius, & præcipuus tradendæ ciuitatis vastandique Collegij auctor, pependit è patibulo. Restituta à Cæsaris Commissariis Societas, à ciuibus perhonorificè reducta est: non aliud scilicet ob crimen eiecta, quàm quòd Catholica erat, & Catholicæ Religionis aduersus hæreses indefessa propugnatrix. Ergo quia nostrum solo æquauerant, Parochiale templum nostros in vsus cedere coacti sunt. mox & Ariani Ministri omnes sibi figâ consulere, solaque exinde Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta.

c. 13. Apolog.

Secunda
Societatis
proscriptio
è Transiluaniam:

puniti au-
ctores.

Io. Argent.
Apol. ibid.

Verùm non diuturna quies fuit. Turbulentus alter Transiluaniam occupat Stephanus Bockaius, patriâ Hungarus, Catholicis acerrimè infensus. quos nisi oppressisset, tutò satis dominari se posse non credidit. Ea res Claudiopoli hæreticis animos fecit Societatem denuò exturbandi. Nulla contrà valere consilia aut preces; quamuis tentata sint omnia. Eodem die templo ac scholis, intra triduum domo etiam & vrbe totâ cedendum fuit. id gestum decimâ nonâ Iunii, anno huius sæculi quinto. Aduentu Bockaij in prouinciam miriora Catholici sperabant. Indicta erant Mediensi in vrbe totius Regni Comitia. Verùm & hinc instituitur actio de nostris toto Regno eiiciendis. Quis miretur Arianos Caluinianosque in eam mox iuisse sententiam? decretum scribitur. Monitus interim per amicos mox accurrunt Ioannes Argentus, id tempo-

Annus
Transiluan.
1606.

In Apolog.
ibid.

ris Transilvaniæ Viceprovincialis: audiri postulat in eodem conuentu, ne inaudita præter ius & æquum condemnetur Societas. Hic ille aduersariorum criminationes eâ fiduciâ soluit atque conuicit, vt ne mutire quidem ausi, qui vehementissimè in nos antè fuerant debacchati. Mox & Proceres suæ credulitatis pœnituit piguitque: decretum publicè lacertum est: Societas suo loco stetit. Acerba proculdubio hæreticis & insperata res, Bockaio in primis: tamen præstitit ille tum iram alto pectore, sed mox crudeliùs erupturam. Quod illâ æquitatis specie & publico Ordinum decreto non potuit, priuatâ auctoritate & non sine vi postmodum peregit, ac Societatem toto Regno impiè iniusteque eiecit; anno decimo, ex quo à Principe Sigismundo totius Regni decreto in Comitio fuerat reuocata. Sed non feliciùs Bockaio, quàm sua Moyse impietas cessit. à suis lento veneno sublatus dicitur intra mensem; neque diutiùs imperium tenuit à nostrâ è Regno eiectione, quàm à proscriptione Claudiopolitanâ Moyse tenuerat. diceres non dissimile scelus æquali ferè vtrobique passu assecutam Nemefin.

*Tertia
proscriptio
è Transil-
uaniâ à
Bockaio:
Annus
1606.*

Eo sublato, spes reditus affulgebat. verùm Bockaio subrogatus Sigismundus Rakocius omnem sustulit. Is de restituendâ Societate benignè rogatus Archiducis Mathiæ nomine (qui postmodum Imperator) à se facti inuidiam vt amoliretur, ad Comitia Claudiopolitana reiecit. Hic iterum à Ioanne Argento acta felicissimè Societatis causâ est, quam vbi aduersarij rationibus & æquitate labefactari posse diffidunt, insanis clamoribus & cæco tumultu miscent omnia. Proscribitur Societas, & (quod in primis auara Principis querebat cupiditas) bonis omnibus spoliatur. Victi audaciâ numeroque Catholici non ideo palàm reclamare destiterunt, apertè protestati, in iniquam istam Societatis proscriptionem se nequaquam consentire. Quam voluntatem suam publico extare scripto voluere, suis singuli subscriptis nominibus, quod apud Argentum inuenies. Rakocius ipse innocentia nostræ testimonium dedit: *Patres Societatis IESV, vt bonos & morum integritate graues viros, ex suis Collegiis bonisque non ob vllum delictum, aut notæ alicuius vitium, verum ad instantiam Romana & Catholica fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, & in alia loca demigrare coactos.*

*approbata
à Sigis-
mundo
Rakocio:*

*In Apolog.
cap. 13.*

*causâ pro-
scriptionis
Religio
Catholica.*

Ad hunc igitur modum expulsa Transilvaniæ Regno Societas est anno huius sæculi septimo; eò tristiori calamitate, quod paulatim omnem secum Hungariam, Bohemiam, Morauiam traxerit scædissimâ strage.

CAPVT NONVM.

*Expulsa Societas ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauia,
Silesiâ; item Rigâ in Lithuaniam.*

*Motus in
Hungariâ
contra So-
cietatem.
Ioannis Ar-
genti Apo-
log. c. 14.*

Fvnesta Bockaj coniuuratio primos in Hungariâ aduersus Societatem motus exciuit. nimirum vbi proscripta Religio, quis illi locus esse possit? Iniectæ Episcopis violentæ manus, nec temperatum ab eorum sanguine: trucidati Sacerdotes: spoliata templa: polluta altaria: diuina

diuina & humana omnia contaminata. Zagabrie Societas & Lincij stetit immota. illic retenta seruataque à Croatis; hinc ab Austriacis Principibus, ipsoque Imperatore Mathiâ, multis decorata præfidiis & ornamentis. Bohemicam tamen sequentium annorum procellam non perinde effugit, proscripta tandem ab Euangelicis Ordinibus: quando eodem ferè tempore, eodemque edicto, velut vno afflata fulmine, ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauîâ, Silesiâ est eiecta.

Anno labentis sæculi decimo octauo Conuentum Pragæ habuerant Euangelici Ordines, & defensores sub vtrâque: ita se appellabant, quod sub vtrâque specie sacra frequentandi mysteria ius sibi sumerent. Obtentu libertatis ad arma conclamatum. A templo & concione, pro aris scilicet & Religione pugnaturi, procurunt ad arma. Armati in arcem Pragensem penetrant; deque iniuriis multa turbulente questi, Præsidem Slatatam aliosque Cæsari & Deo fidos Consiliarios, vi arreptos, per fenestram in altissimam fossam barbaro facinore deturbant. Quid hoc rerum statu Sociis erat expectandum? mitius præter spem actum est. in Collegia fortunasque tantum, non etiam in corpora salutem. Circumfremuit tamen armorum terror; obsessumque ab armatis Pragensi Collegium: dum interea edictum scribitur infamibus plenum calumniis. Summa erat: Iesuitæ pestilens secta, omnium Bohemiæ malorum auctores, sine morâ, triplici Pragâ, Crumauio Bohemico, Neuhusio, Glatzio, totoque Regno excederent. ita ratum fixumque esse vnanimi trium Ordinum consensu. perduellium pœna in eos sancita, qui deinceps inferre pedem præsumperint, aut de iis vnquam reuocandis agere in Senatu. Nec mora: affixo statim ad Collegium valuas decreto parendum fuit. Confecta interim vulgataque eorum criminum apologia, quæ in decreto nobis obiiciebantur: responsumque breuiter ad singula capita. epitomen suis Laureæ Austriacæ Commentariis Iulius Bellus inseruit. Bohemiam igitur sic amisimus. sed numquid amplo cum fenore, & gloriosius dein recepturi? Lata Ecclesiæ, lata Austriaco nomini Pragensis victoria, nobis quoque latissima fuit. non easdem tantum sedes, victrices Ferdinandi Aquilæ nobis asseruere, sed & suis fouendam regendamque auspiciis committere Academiam; adiectis vbique nouis Collegiorum incrementis.

Non stetit intra Bohemiæ fines Euangelicorum furor. Hungariam quoque late peruagatus, altero mox edicto Socios omnes inde quoque eiecit. Ingens & ista rerum nostrarum clades fuit. neque hoc satis. abeuntes etiam persequi placuit, necubi securi consisterent. Morauia Brunam quasi ad fidam stationem se multi receperant. Mox Euangelici Ordines Morauiam Bohemiæ partem ac membrum esse causati, defecerunt eodem Bohemico edicto dudum comprehensam esse Societatem, quæ in Morauia erat. ne quod tamen superesset dubium, sexta Maij anno nuper decimo nono nouum Morauicę proscriptionis instrumentum confectum est. Id amici iam pridem fuerant ominati; & in tempore Rector prouiderat, imminuto paulatim nostrorum numero. Biduo post in Peruigilio ascendentis Domini adsunt proscriptionis nuntij cum decreto. fortè nostri mensæ accumbebant. Inopinato euocatur

Iul. Bellus
Laur. Au-
striae. lib. 2.

Proscribitur
è totâ
Bohemiâ

Iul. Bellus
ibid.

item ex
Hungariâ

Iul. Bellus
Laur. Au-
striae. lib. 3.

deinde ex
Morauia.

Adi. Meets-
beeck in
Chronico ad

annum 1619.

Iul. Bellus
Laur. Austr.
lib. 3.

Excitatur nostris Brunâ:

Rector à duobus Commissariis; simulque iussi adesse Socij omnes è vestigio, mensis relictis. Tum imperato silentio petulanti plebecula; quæ denso agmine circumfundebatur; alter è Commissariis Ordinum mandata exponit, simulque decretum vernaculâ linguâ legendum sten-tori cuidam porrigit. Eo seuerè imperabatur, claves templi & Collegij absque morâ & tergiuersatione Commissariis traderent: omnes è vestigio Brunâ excederent, intra triduum totâ Moraviâ. propositâ capitis pœnâ, si quis aliquando referret pedem.

Perlecto decreto, declarationem addit Commissarius ex mente Statuum, omni nos possessionum iure ex eo temporis puncto priuari. Tum & aliud scriptum profert ad seniores plebis Euangelicæ; cui seilicet mandabatur, vt prius istud decretum omnino curarent mandandum executioni. quod erat, plebem armare, potestatemque facere in nos tumultuandi, siquam fortè neceremus moram. Non ideò tamen mentis generosè à Rectore responsum: Societatem omnium Ordinum consensu in Moraviâ admittam, à solis Euangelicis non posse proferri; præsertim nullius conuictam criminis sigillatim, imò ne accusatam quidem in decreto. Sed nec inter arma legibus, nec in tumultibus æquitati locus. Negant Commissarij se pedem elaturos, antequam traditis templi domusque clauibus nos exire compulissent. Ne ad mensam quidem redire licuit semipransis: imò vix ad cubacula regredi ad accipiendas chlamydes. quod tandem concessum: sed non sine comite aliquo de plebe, qui obseruaret nequid fortasse præterea aut efferrent aut abderent. tanta in exsequendo imperio vigilantia erat & festinatio. Imò quasi necdum satis citò eicerentur, vix furentis plebeculæ impotentia compesci poterat. quæ tanto gaudio indignam hanc barbaramque exturbationem spectabat, quanto mœrore passim per vicos Catholici calamitati nostræ illacrymabantur.

Mercur. Gal-lobelg. ad ann. 1619. Adrian. Meerbeek in Chronic. retrahuntur ex itinere tamquam auctores incendiij:

Iam egressi mœnibus, omni se defunctos periculo credebant, cum ecce ingens in vrbe excitatum incendium nouam in Socios concitauit inuidiæ flammam. vociferati hæretici Iesuitis auctoribus hæc fieri, sic eos vl-cisci discessum suum; iam lætis oculis fumum flammæque spectare incensæ vrbs. retrahendos ex itinere incendiarios, meritoque supplicio afficiendos. Simul sparsa, simul credita calumnia est. tamquam compertâ re, missi confestim equites peditesque, qui perditissimos homines Brunam reducant. Non difficile fuit pedites assequi, nihilque tale opinantes. vbi in potestate omnes habuere, sollicitè à fronte, à tergo, à lateribus custodiunt, nequis elaberetur. insultant petulantibus cachinnis, probis conuitiisque onerant fatigatos iam de viâ & meridiano æstu. Verùm ea militum custodia in vrbe præsidio fuit aduersus tumultuantem plebeculam, vixque continentem manus incendio irritatas. In aream Curie vt deuentum, Consul cum duobus Statuum nomine submissis, moram publicâ auctoritate indicit, vetatque quoquam commoueri. Interim detectâ, vt inquiri diligentius iusserant, verâ incendiij causâ, euauit stolidâ criminatio, liberataque omni suspitione Societas est. Non ideò tamen aut dimissi liberè, aut ad Collegium redire permitti. Eâ nocte ac die proximo (qui Dominicæ Ascensionis erat) in custodia habiti

habiti sunt, non sine ærumnis molestiisque, quas piorum liberalitas subleuabat: tum verò multò magis solata est, illa sacris operandi, & Catholicos eo die salutaribus extremum reficiendi mysteriis, ex insperato concessa libertas.

Postridie coram triplici Senatu sistuntur omnes, frequentissimâ plebe vndique cincti, quæ rei exitu suspensâ accurrerat. Credo vt suis vsurparet oculis diuinam in Socios prouidentiam, quæ tam probrosam ex itinere retractionem, non in testimonium integritatis tantum, sed & luculentum rerum nostrarum commodum vertit. Nam primò Statuum Commissarius, præmissâ Dominorum Iesuitarum honorificâ appellatione, liberos innocentisque de scripto pronuntiat. Tum publicis sumptibus conduceri curus imperat, quibus ad Prouinciæ fines deportentur; seuerâ aduersus plebem additâ denuntiatione, ne quam vllus verbo factõve abeuntibus creet molestiam. Quodque mirum maximè, & præter spem omnium prorsus accidit, fit potestas rem familiarem omnem donandi, vendendi, auferendi; per delectos tamen fidos homines: nostros enim pedem vltâ in Collegium inferre omnino nolebant. Rogatus tandem Senatus innocentia nostræ testimonium, pro omni testimonio esse dixit tam contumeliosè ex itinere retractos tam honorificè dimitti; nequaquam imputè laturos, si vel minima criminis hæsisset suspicio. Itaque aduectis curibus, non iam cum tumultu & exprobratione plebis, sed è diuerso cum aliorum admiratione, commiseratione aliorum, omnium modestiâ & silentio, vrbe tandem & Prouinciâ excesserunt. Viennam Austria per media Bohemorum latè prædantium pericula incolumes Deo protegente delati.

Hæc Brunensis domus proscriptio fuit, vnum si incendium excipias, per omnia similis Olomucensi: quæ eodem tempore, & propemodum die, nostris illic quoque denuntiata est, indicto intra triduum exilio è Prouinciæ finibus. Ita & istud pænè momento temporis dissolutum florens Collegium Sociorum quatuor & octoginta: quod Olomucij sexaginta duobus annis sedem iam fixerat. Crimen erat Orthodoxa Religio, proque omni iudiciorum æquitate odium in nos hæreticorum.

Bohemorum exemplum Silesiis placuit; Principibus scilicet Augustanæ Confessionis. Eodem anno decimo nono solenni edicto, quod Briegæ vigesimâ quartâ Iunij proclamatum est, è totâ Silesiâ eiicitur Societas, capitis pænâ denuntiata.

Atque hæc de totâ latè Germanicâ ditione hæctenus. Iubetne coronidis loco ex immensâ siluâ Polonicarum rerum, vnam saltem Rigensem tempestatem attexamus? Hic profectò, si vsquam alibi, professa palàm odia; quæ nec oratione Legatorum in Comitibus Regni, nec ipsius auctoritate Regis & præsentia iubentis, nec ipsâ temporis morâ placatis potuerunt. Anno superioris sæculi octogesimo septimo adeò in Societatem exarserat furor hæreticæ ac seditiosæ plebis, inflammatus facibus Ministrorum, vt iam non esset tutum iter die medio per urbem, palàm execrabantur nostros, pestemque omnibus imprecabantur; non in maledicta tantum effusi, sed in violentas etiam minas, intentu palmarum, ac scloporum strepitu. vnus Stephani Regis metus adhuc continebat

*cognitâ innocentia,
honorificè
dimittuntur.*

*Eiicitur
nostri Olomucio.*

*proscribuntur è
Silesiâ.
Iulius Bellus Laur. Aquinac. lib. 3.*

*Rigensis
procella in
Lithuaniam.*

tinebat furens. alebatur interim nocendi cupiditas ab hæresi, illâ seditionum nutrice; causasque Patres aliquando expellendi avidè querebant. Semel iterumque suscitata quædam flamma, mox resederat: sed apparebat, ingens daturam incendium, si qua denuò existeret aura, augenda flabello Ministrorum, quam arte captabant. Moram temporis fraus præuertit. Finguntur criminationes aduersus Societatem communiter & Senatam, quem consilio prudentiorem nostris fauere partibus fati nouerant, & istas in Republ. turbas eliminatas velle. Subornantur bini testes falsi. Rectorem intra Collegij septa à geminis cohortibus in cubiculo inclusum custodiri iubent. multis examinatus quæstionibus, nulliusque rei compertus, libertate donatur. interrogantur interim de Collegio singuli; tamque in eos sæuitum acerbè, vt, nisi diuinâ adfuisset prouidentia, & quibusdam iniecisset ciuibus mentem, vt arcerent turbam ab improbo conatu, eo die conclamatum fuisset. Mox totâ rei vanitate detectâ, ab vno è falsis testibus suam criminationem retractante, amicis fiducia, hæreticis metus creuit; præsertim vbi perlatæ sunt Regis litteræ iracundæ & graues, quibus factas Societati iniurias feueriùs exposulabat, illasque eo habiturum numero, ac si eis ipse affectus fuisset.

Sed difficile est incitatum semel & in procliuè labentem populi rabiem continere. efferatur etiam beneficio. aliud nihil quàm perfidè cupit, quem odit: nec impellere desinet, donec ruat. Stephani Regis obitus sanè importunus rei Catholicæ, nostræque in primis, eorum aduersum nos consiliis fuit admodum opportunus. Iam sublato metu, palàm & truculentiùs furere; iam exsilium & extrema minari. Concilium cogitur. publico assensu decernitur de Iesuitis quamprimum eiciendis: leniter quidem, si sponte assentiantur; sin minus, vi atque ferro. Itaque de sententiâ populi exsilium nobis indicitur; tam festinatum ac præceps, vt vix noctis spatium impetratum ad moram. Seditiosi interim, clauibus arreptis, exultantes gaudio in templum penetrant; sacris operimentis nudant altaria; icones proturbant, euertunt, excindunt; tollunt omnia pietatis insignia. tum infanda quædam insufurrantes carmina, quasi expiaissent ædem, quam dæmoni dicauerant, actum de Pontifice Romano ingeminant triumphum. Religionem potius, quàm Societatem, eiecisse gloriari poterant. Interim nequis elaboretur, noctu dispositis armatorum excubiis, Socios omnes domi includunt; ac postridie exceptos fremitu populi, sibilisque exprobrantium atque illudentium, ex vrbè dimitunt in vicinam arcem. Mox, velut insigni obtentâ victoriâ, clamoribus, æris campani pulsu, & aliis quibus incondita multitudo solet, gratulationibus significata lætitia est. Biennium facillè tenuit ea Societatis relegatio: nihil non agentibus apud Regem & Proceres, è Rigensi populo hæreticis, vt in perpetuum amandaremur: donec tandem, summâ Sigismundi Regis voluntate, in publicis totius Regni Comitibus, de restituendâ Rigam Societate decretum est; reditumque à nostris in Collegij possessionem.

*Tandem
nostri inde
eiciuntur.*

CAPVT DECIMVM.

De calumniis in Societatem primo sæculo iactatis.

T Vrbas, proscriptiones, exilia (paucæ de multis) primi sæculi hactenus qui legerit: is quasi vulnera quædam, is plagas cogitet magno intentatas corpori, nullo non genere armorum; sed corpori, anno iam centesimo aequè viuio vegetoque per damna, per cædes: is scopum cogitet omnibus maleolorum telis expositum vndique, vndique impetitum; sed integrum adhuc illæsumque anno sæculari, & non nisi circumfusis vndique telis nobilem. Illa quidem validis sæpè lacertis excussa sunt, & magnâ nocendi vi ac voluntate; vano tamen conatu: vel fracta resilière, vel decidère irrita; vel siquæ plagam facere visa, non durauerit. O qui in fasciculum colligeret tela omnia, seræque exhiberet posteritati! conuitia, inquam, iactatasque primo sæculo in Societatem contumelias atque calumnias! agnoscerent posteri, improborum odia decora fuisse maiorum, suasque & ipsi verterent in laudes. Nimirum transmissa ex hostili acie tela seruantur inter monumenta paternæ fortitudinis, & exornant atria: quantò magis si aduerso fuerint excepta pectore, si lorica perforarint, si galeam ruperint casto vulnere? non inania interim periculi signa, gloriæ trophæa. Et nobis sanè an non iustius, quàm suos recenser Nobilitas titulos, calumniarum seriem proponere liceret? tamquam parentum titulos; non tantum non pudendos posteris, sed gloriosos? Verùm immensus foret labor vel perstringere summam, & ambitiosa narratio. densius ruente pluuiâ & hibernâ grandine, tela isthæc incubuere. Qui æstuante pelago affilientes in marinas rupes numerauerit fluctus, calumniarum ille velut fluctuum in nos asurgentium numerum speret comprehendere. Quæ enim rerum nostrarum pars mansit intacta? Inde à primo exortu, toto decursu sæculi (obite Regna, lustrate Prouincias, excutite Annales) quidquid à Societate vlllo modo profectum est, quidquid vel nomine tenus ad eam pertinuit, nonne sædissimè traductum est? Auctor ipse, nomen Societatis I E S V, communis habitus, Regulæ atque instituta, regimen, mores, libri, doctrina, scholæ, conciones, omnia in acerbissimas criminatio- nes vocata. Explosa noua hæc Religio, tam superbo I E S V nomine, sine habitu sibi proprio, Pontifici singulari voto consecrata. Contempta votorum simplicium vincula, quæ solui possent. Irrisâ paupertas, tam sumptuosis scilicet nixa templorum ædificiis, & tam splendido sacrorum apparatu. Tyrannica dicta est cæca Obedientia; comparata à Polycarpo Turcicæ Moscouiticæque parendi necessitati. Gratuita Sacramentorum aliarumque functionum administratio, appellata turpissimus quæstus. Sæpius in suspensionem hæresis adducta doctrina, multisque seuerè examinata quæstionibus. Scholæ iuuentutis corruptela nuncupatæ; conciones, seditiosæ plebis irritamenta, & turbarum pabula. Totâ regendi ratio dicta politica, per similes Machiaueli instituta, atque istiusmodi è fontibus petita. Simulatione, hypocrisi, perfidiâ plena esse

*Imnumera
calumnia
sunt primi
sæculi:*

*breuis ea-
rum series.*

*In Histor.
Ordi. Iesuit.
p. 44. & 151.
apud Ste-
uarium.*

esse omnia. Doctrinæ probitatisque opinione fucum fieri incautis mortalibus. his duobus præclaris in speciem atque ad ostentationem fulcimentis tantam illam niti molem. sed reuerà nec doctos esse, nec probos: qui sæpè maligno, sæpè stolido & imprudenti, semper importuno consilio (quoniam se ingerunt) publicas res turbent. Affectare interim regnum quoddam litterarium intolerabili ambitione: tinctos leuiter, nec nisi primoribus labris multa degustasse, ex quibus solidè teneant nihil. Imò iam ita velle credi, quòd non aliud Musis sacrarium sit, non aliud humanæ diuinæque sapientiæ adytum, præter sua Collegia: ex istis officinis prodire disciplinas omnes meliore cultu. Denique quidquid agant, falsa multa vt sint, quæ in eos inimici fingunt nimis immania; vitia nonnulla vt euadant, de quibus insimulantur, suspensionem certè vitiorum euafuros numquam. Auaritiæ, superbiæ, ambitionis illorum nomini æternam adhæsuram infamiam, & tot firmatum causis publicum odium.

Hæc aliaque id genus sexcenta, acri digna Philippicâ, non hac simplicitate narrationis, quoties à Richeomio, Argentio, Gretsero, Contzenio, Garasio, Forero, Schondoncho, Costero, Scribanio, aliisque innumeris è nostrâ Societate, multarum palmarum hoc in stadio athletis, victa iugulataque fuere? quoties ab extraneis, veritatis non minùs quàm nominis nostri perstudiosis, Francisco Montano, Montholono, Steuartio? vt Principes ac Reges, vt Cardinales atque Pontifices omittam, scriptis litteris causæ nostræ maximos patronos. Quòd si tamen miratur aliquis, toties hæc & à tam variis obiecta fuisse, tot libellis famosis sparsa, persuasa creditaque etiam subinde viris rerum minimè ignaris; is profectò miretur potiùs, & prodigio simile agnoscat, centum annorum spatio, in tantâ malevolentia peruestigantium ac scrutantium singula, etiam abdita ac domestica quæque, centum, inquam, annorum spatio nihil fuisse allatum, quod Magistratibus, quod Principibus, quod Regibus faceret fidem; nedum Societatem hanc *pestilentem esse sectam, exitialem factionem*, vt aduersarij toties iactauere. quam insigni suo cum dolore, vno tantùm sæculo tam latè diffusam vident, tot receptam viribus, tot auctam Collegiis, tot votis expetitam denuò, vnde priùs fuerat expulsa. Miretur potiùs, nos toto iam sæculo, veluti inter sacrum & faxum (quod aiunt) positos; inter extrema atque disuncta hominum hinc beneuola studia, illinc malefica odia, medios fluctuasse semper erectos; ac veluti geminâ lance libratos atque suspensos: cum alij miris nos laudibus efferrent in cælum, alij in ima Tartari maledictis criminibusque deuoluerent: atque eodem tempore his videremur fumine execrabilis, illis verò amabiles etiam admirabilesque. ad expressam Seruatoris similitudinem, de quo eodem tempore alij dicebant, *Quia bonus est*; alij verò, *Non, sed seducit turbas*.

Mirum
has inter
ita floruisse
se Societatem.

Ioan. 7.

Hominum generi quid facias? tam sanctum nihil est quod vellicare malignitas non possit. vel in suspensionem adduxisse est satis, vt speratum inde fructum impediatis. In confinio quodam virtutes ac vitia posita sunt. rectum earum tenere cursum, neutram vt in partem declines, quemadmodum difficile est, ita eas à vitiis inter se discernere cuiuslibet sanè

fanè non ita pronum. maleuolus autem discernet numquam in eo, quem oderit: trahet omnia in alimentum liuoris sui, & rectissima quæque pessimum detorquebit in sensum. Iamdudum, neque hoc tantum sæculo, casta in Deum fides, fatua credulitas dicta est; Religio pietasque, stulta superstitio; & Christiana animi demissio, ignauia abiectioque. Iamdudum est, quòd incorruptam iustitiam, traducunt nomine exosæ seueritatis; prudentiam, fraudis astutiæque; fortitudinem, remeritatis; temperantiam, simulationis atque hypocrisis: dudum, inquam, & ex illo tempore, quo attributa vitii nomina virtutum; non affinia tantum, sed planè contraria.

Ecclesiâ nascente, Christiana Religio quoties ab Ethnicis contumelioso vocabulo *superstitio exitialis*, quoties *noua atque malefica* est appellata? cur probro vertitur, eadem ab hæreticis improbisque tulisse cognomina Societatem? *Christianum hominem* (Tertulliani *verba sunt) quoties *omnium scelerum reum; deorum, Imperatorum, Regum, morum, natura totius inimicum existimantur*? An non iisdem hoc sæculo appetiti contumeliis Iesuitæ? quòd hostes Numinis, quòd Regum interfectores, Vniuersitatum furia atque exitium, humanarum diuinarumque legum hostes, porta orbis terrarum? Nõne & olim, eodem Tertulliano teste, *prætexuere ad odij defensionem, illam quoque vanitatem, quòd existimarent, omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos esse causam? Si Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem.* An non similia hoc sæculo in Iesuitas iactata? Si bello arsit Germania, si classicum insonuit in Galliâ, si Regem amisit Lusitania, si afflicta Catholica Religio in Transilvaniâ, si decreta in Catholicos supplicia in Angliâ, si motus in Scotiâ, si turbæ in Poloniâ, Sueciâ, nostroque Belgio; nõne statim Iesuitas in exsilium, in malam crucem? Iesuitas bellorum omnium inceptores, omnium turbarum auctores, incendiolorum, populationum, publicarum omnium calamitatum architectos, quæ vsquam totâ Europâ desæuierunt. Illi nimirum, vt non nemo dixit, Pandora

*Iisdem se-
re calum-
nis appe-
titi veteres
Christiani:
Tacit. l. 15.
Sueton. in
Neron. c. 16.
* In Apolog.
cap. 2.*

Ibid. cap. 40

*Monthon
Plaidoye,
blasine 4.*

Verum, post Seruatoris exempla, quid miramur? *Si patrem familias imò & Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius?* Improborum con-

*CHRISTVS
ipse:
Math. 10.*

uitia ne diuina quidem Sapientia euasit. mira eius stupendaque facta in præstigijs verterunt, virtutes in manifesta crimina & probra. Cæsari pendendum vectigal suaserat, & ipse penderat: reus tamen agitur contemptæ Cæsareæ maiestatis. Fugâ se subduxerat conatibus populi volentis eum rapere & facere Regem: accusatur nihilominus Regni affectati. Deum inter atque homines pacis arbiter venerat, pax ipse æterna hominum, & princeps pacis: factiosus tamen, seditiosus, turbulentus dicitur. Ex obsessis corporibus abigebat dæmones: ore blasphemus à dæmone. Dicto factoque temperantiam docebat & frugalitatem: non effugit tamen, quin helluo & ebriosus, & vini potator haberetur. Qui vitam traduxerat innocentissimam, *benefaciendo & sanando omnes*, instar nocentissimi latronis iudicatur in Curia, à sacro profanoque damnatur magistratu; & duorum ipse latronum medius, veluti eorum sceleratissimus, infami crucis supplicio tollitur è medio, tamquam indignus vitâ vitæ auctor.

Et miratur aliquis impeti, traduci, vexari Societatem IESV? Cur exciderunt animo diuina oracula? *Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in celis. sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.* sic sanctissimos Religionum Fundatores, Benedictum, Norbertum, Dominicum, Franciscum, eorumque cæterus Religiosissimos; eisdemque obiecere criminationes, vt ex D. Thomâ ac D. Bonauenturâ doctissimo Commentario Gretserus noster ostendit. Non descendimus primi in hæc certamina: per ista dudum ante nos illi transfere. Quod si IESV nomen impendentium nobis quoque Dei causâ calamitatum omen est, vt antè dicebamus; quæ materia querelarum, quod famæ detrimentum est, si durius subinde immitiusque agitatur? In hereditarium istud onus cum nomine venimus. illud illud nomen est, quod etiamnum improbis odio est atque terrori. in illud diriguntur hæreticorum tela, quæ Sociorum latere atque obiectu excepta sunt. Nec solus olim IESVS in crucem actus, sed & nomen eius; nunc quoque quidquid hoc nomen gerit, mundi odium est, & crucis instar exosum.

Age ergo, ne *defatigare deficiens animis*, generosa Societas, vnius sæculi procellas impetusque iam experta, simul & tutelam Numinis. Adspice *in auctorem fidei & consummatorem IESVM.* illum *si persecuti sunt, & te persequentur.* Cur alia tua sit quàm Domini fors? cur alia quàm Christianorum veterum ac Religiosorum? IESV nomen tibi proprium si sumpisti cum tantâ maleuolorum obtrectatione, eo pretio emisse te crede magnificum illud *pro nomine IESV contumeliam pati.* Istud Origenis tibi scriptum puta: *Qui amicitias expetit IESV, multorum sibi sciat inimicitias tolerandas: licet VLTIMI MERITI SIS in Ecclesiâ; tamen hoc ipso, quia ad IESVM pertines, impugnaberis.*

Ioan. 6.

Ioan. 19.

Luc. 23.

Matth. 12.

Luc. 2.

Ioan. 7.

Matth. 11.

Matth. 5.

Et alij Ordines Religiosi ante nos:

In Append. ad Refutat. Histor. Ordin. Iesuit.

Capite I. huius Libri.

non ergo mirum, si & IESV Societas.

Hebr. 12.

Ioan. 15.

Homil. 11. in Iosue.

CAPVT VNDECIMVM.

*Crudeliter vexata Societas à barbaris in Orbe nouo,
ac primò in Indiâ Orientali.*

Sic exercitam inter Catholicos hæreticosque Societatem, quid mirum si grauiora in Orbe nouo inter barbaros excepere certamina? Per vastissima incognitaque maria, ad vltimos & inaccessos mundi fines, coram Gentibus & Regibus IESV nomen vt portaret, experiri quoque debuit, quanta oporteret pro nomine isto pati. Egressa certe Europæ finibus, quò remotiores adiiit plagas, eò acerbiora sensit perferenda, crescente cum terrarum spatiis ex æquo agendi patiendique necessitate. Hic illam in virtutis suæ theatrum ingressam diceres. hic ferro flammæque in eam sæuitum, hic certatum vtriusque totis viribus, donec fessâ crudelitate victrix toties patientia triumphauit.

*Inter Eth-
nicos durè
exercita
Societas.*

Noui ego generosam posteritatem: nec illam conspectus Sociorum sanguis, nec suppliciorum terrebis immanitas. inuitamenta hæc potius & præmia erunt, quæ ad Indos pelliciant. hac spe æstuabit illis animus, angustiis Europæ limitibus inclusus: hac spe ardebunt superare Oceanum, & longæ tædiæ nauigationis. tot Heroum, maiorum, inquam, nostrorum, hæc spes & merces fuit. è terris illis tum recens detectis, pro auro & gemmis, retulere speciosa vulnera, & pulcherrimam mortem per atrocissima supplicia. Ea nunc quasi in breui tabellâ exhibere est animus. non igitur, vt hæcenus fecimus, Collegiorum in Orbe nouo sediumque nostrarum narrabimus agitationes atque discrimina, sed illustrium de Societate virorum violentas cædes barbaræ immanitatis: spectaturi in extremo illo mundi teatro, tamquam scenâ variante, alios in cruce, alios in scrobe, sub lictoris manu ferroque alios, alios in flammâ, suum singulos actum nobilissimo fine, hoc est generosâ morte, claudentes.

Quæ primis nostrorum laboribus exulta est ad Orientem India, prima quoque nostrorum sanguine est imbuta. Xauerij votum quoties id fuit! sed Antonio Criminali ea reseruata erat diuinitus gloria, vt tot Heroum dux & antesignanus prodiret. ponere illum spectandos se offerunt viginti amplius commilitones, diuerso tempore in eadem Goanæ & Malabaricæ ditionis orâ: quos inter Rudolphus Aquaiua & Alphonfus Paciecus, clarissimi stemmatis ambo, si in tanto virtutis splendore lux aliqua stemmati relicta est. Criminalis gente Italus, nobili genere apud Parmenses, ab Ignatio missus in Indiam, sustinendis oræ Piscariæ & Parauanæ Ecclesiæ curis atque calamitatibus, Xauerio successerat, parem vnus animum ferens tanto & initio & labori. Satis ad æstimandam viri virtutem, successisse Xauerio: eam vineam excoluit summâ fide, labore improbo & sudore, tandemque rigauit & sanguine. Res sic habet.

*Primus de
Societate
à barbaris
trucidatur
Antonius
Criminalis
Ribaden. in
Vitâ B. Igna-
tij l. 3. c. 20.
Maff. Hist.
Indic. l. 14.
Hilarion de
Costa Hi-
stor. Cathol.
Thom. Bo-
zuius lib. 7.
figno 27.*

Anno Christiano M. D. XLIX. defecerat Lusitanos nitratus puluis. hæc egestas cognita vicinis barbaris animos ad audendum fecit. Vrgebat

Criminalis Præfectum arcis, vt misso oratore pacem peteret: quod ille cum fastu dedignatus, in naues se cum suis recipit, & inuitat Patrem. Sed Neophytorum commiseratio retinebat: quos ille misericors dum nauibus imponere laborat, præoccupatus ab hoste submouet paulisper gregem, atque ipse Pastor vultu & gradu constans pectus aduersum offert, in vtrumque paratus, seu fortiter cadere pro suis, seu pacem exorare. Sed erat precibus implacabilis barbarorum furor. ergo in genua procumbens, sublatis in cælum oculis manibusque, Deo se victimam offert. Hoc situ virum, reuerita credo, prima acies, transit sine noxâ, itemque media; sed postremam conflabant Saraceni, capitales nominini Christiano hostes: eorum vnus hastam per costas in pectus precantis adigit. Quo vulnere prostratum spoliare vestibus festinabant, cum ille magnanimus vltro sibi Religiosam tunicam detrahit, quin & interulam suâ iam purpurâ pretiosam offert, nudus CHRISTO similitior moriturus. tum, vt poterat, in pedes se erigit, ac versus templum ægè gressum molitur, positurus animam ante aram illam, in quâ, incruentâ Filij hostiâ, toties antè litauerat aeterno Patri. Verùm alium audiens aduentare sicarium, ne more fugientis occumberet inhonesto vulnere, aduersum percussori pectus obiecit, & lanceam irruentis excepit. colapso præciditur caput, quod insanâ vociferatione barbari pro victoria trophæo in delubrum inferentes, idolo suo Tricanduro fixere anathêma, hoc vno fatis superque causam necis testati, odium Religionis. Quantum hic vir à tam beato funere! quem etiam viuentem Xauerius Sanctum nominabat.

*Interfici-
tur Rudol-
phus A-
quauia
cum qua-
tuor So-
ciis.*

*Thom. Bo-
zjus lib. 7.
figno 27.
Hilari-
on de Costa
Hist. Cathol.*

Fusus Antonij cruor, multorum sanguinem inflammavit. ingens omnibus iniectus ardor: nec pauci summam votorum retulere; quorum aliquos produco spectandos; non temporum ordine, sed locorum. Rudolphus Aquauia, Ducis Atriensis filius, exoratâ parentis veniâ in Societatem admissus, longâ aliquot annorum prece Indiam impetrauit. ibi magno Mogori Patres aliquot petenti, ipse potissimum datus, triennio vixit in Regiâ; ac subditorum plurimis CHRISTO adiunctis, cum in Rege ipso, plus quàm CHRISTI lex patitur vxorio, frustra laboraret, petita obtentâque missione reuertit Goam. Mox Collegio Margano Rector datus est, annexis ad curam, quorquor Salfetide insulâ sedes habebat Societas. Consilio subinde inter domesticos Patres into de iuuandis in Fide incolis, placuit inspicere loca defigendis crucibus templisque excitandis opportuna. Rudolphus ipse Rector cum Sacerdotibus tribus, Alphonso Pacieco, Petro Berno, Antonio Francisco, & non Sacerdote Francisco Aragnâ, post Missarum Sacra proficiscuntur. in comitatu erant Lusitani duo, plures indigenarum, & agebant iter nullâ suspitione periculi. Notauit pulcherrimam vindictæ occasionem impostor quidam veneficus; & repente excitatis vndique barbaris, venisse aiebat tempus vlciscendi iniurias Deorum fanis & simulacris toties illatas ab Sacerdotibus nouis, qui nunc etiam circumspicerent loca struendo templo & crucibus imponendis, cum aternâ ignominiâ præsentique interitu Pagodum. Animauit facile sanguinarios hæc oratio. Patrum cædes decernitur: vias omnes obsident: prædam

dam in dispositos circumquaque casses sponte venturam præstolantur. Et iam Patribus subolebat machinatio: quare non vltra pergendum rati, iter suum relegabant, cum ad pagum Coculinum sese vndique circumuentos vident. Lusitanus sclopos expediebat: prohibere nostri, monentes non defensionis hoc tempus esse, sed mortis CHRISTI causâ fortiter oppetendæ. Paciecus barbaros sermone gentis lenire aggressus, vehementius irritauit. Primus in Aquaiuiam impetus fuit. amputatis tibiis in genua prouolutum, nudantemque colla, geminato acinacis ictu percussere. mox & in humeros impactum ferrum, & pectus telo penetratum. tot vulneribus occubuit ætatis anno trigesimo tertio: quâ ipsâ erat ætate Paciecus, nec genere illi nec virtute minor. Hoc actore Philippus Rex mandauerat Proregi, ne quod Pagodibus fanum totâ Salsotide restitui pateretur. vbi letale vulnus in pectore perferens, decussatis in crucem brachiis, calum suspiciens, recepto in guttur telo, comitatus est Aquaiuiam. ambo non sine altiore prouidentia, pari nobilitate, paribus meritis, paribus vitæ & Religionis annis, ex militante Societate in triumphantem pari leto abiere.

Exosus erat præ ceteris Petrus Bernus, quia paulò antè gentis deos suis oppugnarat manibus, pedibusque protriuerat; auctor etiam matæ vaccæ, quam suum numen (Ægyptiorum Isidem huc transisse crederes) indigenæ colebant. hinc dirissimè per horrenda vulnera trucidatus est, neque cadaveri insana crudelitas pepercit. Sui ipse leti vates fuisse creditus, cum frequens diceret, Coculinos haudquaquam seriò Christianos fore, nisi Christianum sanguinem, & suum ipsius quidem, (ita dictabat animus) bibissent. Triginta ætatis annos numerabat Bernus; totidem Antonius Franciscus, voto dudum Martyr; solitus, quoties sacrificabat, ardentè precibus lacrymisque fundendi sanguinis beneficium à Deo postulare. At Franciscus Aragna, extinctis ceteris, adhuc spirans repertus, inter barbarorum manus cum ingenti clamore in fanum asportatur, vbi circum idolum semel iterumque raptatus, & honorem habere iussus, tanto animi robore detestatus est, vt, furore impiorum accenso, horrendam sagittarum pluuiam in se prouocarit, quibus toto corpore confixus, alter Sebastianus apparuit. Acta res est Idibus Iulijs anno M. D. LXXXIII. quam insigni poemate noster Bencius exornauit.

Possè hîc ego Alphonsi à Castro, Nunnij Riberæ, Aloysij Mendez, Pauli de Valle, Francisci Lopez, Petri Mascarenæ, Georgij Fernandez, Gomezij Dameraltij, Vincentij Aluari, possè aliorum gloriosam in eadem Orientis Indiâ catastrophæ spectandam dare, postulareque tam clarorum id pugilum dignitas, nisi instituta breuitas videret, moneretque vt in Iaponiam, Xauerianæ secuti cursum industria, aliquando transferamus pedem.

*Variorum
præterea
interfecto-
rum nomi-
na.*

CAPVT DVODECIMVM.

*In Iaponiâ in Socios gladio, flammis aliisq; tormentis
barbarè sæuitum.*

Propriâ Societati Iaponia est, ex quo primus in eam Xaverius CHRISTI intulit Fidem. Prò, quantum constantiæ Christianæ iam theatrum! rediuuiam nascentis olim Ecclesiæ faciem hîc agnoscas, & verè *sanguis Martyrum hîc semen est Christianorum*. In illos quis barbara Regum edicta, quis sigillatim nostrorum proscriptiones atque exilia numeret? Arimæ, Meaci, Firandi, Nangafachi, aliisque in vrbibus, pro domibus atque Collegiis olim florentibus, latebræ iam sunt; & receptus nusquam satis tutus. fraudis atque insidiarum plena omnia, plena sæuitiæ & horroris. ferrum, catenæ, cruces, ignes vbique circumsonant. sed è latebris ad generosa certamina.

Protomartyres Societatis in Iaponiâ.

In hac arenâ nostri agminis principes sunt beatissimi Martyres Paulus Michi, Ioannes Goto, Iacobus Ghisai, prima Societatis Iaponicæ purpura, primæ rosæ. in crucem acti anno prioris sæculi nonagesimo septimo, sæuiente Taicosamâ. quos dein ingens turba, quasi torrente quodam profusi sanguinis, etiâ postremis hisce annis consecuta. Felices illi ante alios, quibus adeptam martyrij palmam Supremus Sacrorum Antistes solenni sententiâ pronuntiauit. nimirum illo potissimum honore digna erant necis instrumenta, cruces. Erit, cum & flammis sua constabit gloria; quarum hîc, tanto terrarum mariumq; interiectu, luce perstringimur, ardore inflammamur. Illarum in primis, in quibus admodum nuper adhuc pænè ante oculos nostros viuus spiransque relucet Carolus Spinola, inuictissimus Heros; illo quidem Spinolarum sanguine illustris, at suo apud Iaponios multò illustrior; suis animi corporisque dotibus, suis in excolendâ Iaponiæ vineâ diuturnis laboribus atque ærumnis multò clarior.

Carolus Spinola lento igne comburitur cum octo Sociis.

In arenam ingressus est anno sæculi vigesimo secundo: quo vno anno supra centum octodecim Christianos atrocissimis pro Fide suppliciiis cælo Iaponia transcripsit, atque in hoc numero de nostrâ Societate quatuordecim. Vnus idemq; dies Nangafachi quinque & quinquaginta pugiles laureatos vidit. ex nostris nouem, Carolum Spinolam, Sebastianum Chimuram, Petrum Zampo, Michaëlem Xumpu, Gonfaluum Fufai, Antonium Kiuni, Thomam Acafoxi, Ludouicum Ca-uara, Ioannem Ciucoga, omnes viuos lento igne combustos; præter Ioannem, qui, quod columna, ad quam cremaretur, deesset, gladio percussus, diuersâ paululùm viâ eandem metam attigit. præter barbaros, triginta amplius Christianorum millia huic illustri spectaculo memorant interfuisse. Ad sex cubitos flammæ à corporibus distabant, nempe vt longum esset & crudele supplicium: manus adstrictæ leuiter columnis, libero nodo & non ægrè solubili, vt quibus animus ad pœnas deficeret, inuenirent fugam. At nemo vnus ex omni numero fuit, qui ardente iam vndique pyrâ non oculos cælo infigeret, non ignem ferret

ferret animo & corpore immotus. Carolus quidem ad duas, Chimura verò ad tres etiam horas mediis vixit in ignibus. quo cruciatu corporis! quo animi robore atque constantiâ! Eo certè barbarorum stupore, vt per dies plurimos nonnisi de illo admirationis plenissimus esset fermo. Hæc Nangafachi.

At Firandi sub idem tempus haud minora spargebat lumina Camillus Constantius, natione Italus, ex Romanâ Prouinciâ; variarum linguarum, etiam Flandricæ, peritus. Erant tunc Firandi in anchoris naues tredecim, quâ Hollandorum, quâ Anglorum, & in nauibus ingens vectorum numerus. Hos omnes ad spectaculum egressos vbi Camillus vidit, ex strue lignorum, velut ex rostris aut ex orchestrà, nunc Flandrico, nunc alio sermone verba faciebat, pari eloquentiâ & animorum motu. Ad Iaponios verò, quorum litteras & sacra callebar, conuerso orationis epilogo, fortissimè simul ac suauissimè deduxit, fidem CHRISTI IESV & veram esse & securam. Quæ cum diceret, ita rapuit Iaponensium animos, vt ignem citò admoueri nollent, ne citò dulcissimâ illius suadâ priuarentur. Accenso autem rogo, inter ipsas flammâ ardentissimâ voce omnes allocutus, non antè finem dicendi fecit quàm viuendi. Haud multò post pari luxit incendio Petrus Nauarrus, qui sex & triginta ipsos Iaponium CHRISTI gregem Pastor rexerat, & cum eo par fratrum Dionysius & Petrus Sandayus; at Augustinus Onda gladio percussus. Has tot victimas, anno, quem dixi, vnico secunda Martyrum Iaponia è Societate nostrâ CHRISTO immolauit. Nec paucos nihilo his inferiores aliorum annorum facti atque Historiæ dabunt, Ioannem Baptistam Machado, Hieronymum Angelum, Carolum & Michælem Caruallios, Antonium Pantum, Franciscum Paciecum, Balthafarem de Torres, Ioannem Baptistam Zola, cum Sociis septem non Sacerdotibus; aliosque complures (neque enim recensere singulos nostrum est) lento igne tostos potius, quàm exustos; clarissimo suis flammis & nobilissimo leti genere.

Et hæctenus ignibus sæuitum erat, gladio hæctenus & crucibus, quasi alia nondum nosset tormenta barbaries; sed, heu! qualia postmodum non inuènere! armet se profectò obduretque scribentis ac legentis animus necesse est, dum inauditæ crudelitatis acta memorantur. Scio lectas solùm ex Iaponiâ epistolas pluribus lacrymas excussisse, mouisse horrorem. Nimirum postquam obseruatum est ignem esse in voris, factumque ludum paruulorum, omnia in cruciatu coniungere elementa. In bullientibus, in gelidis aquis, in aère vacuo, in terrâ & segni humo quæsiuère quod cruciaret, quando tot horarum lenti ignes iam nimis breue videbantur supplicium.

Fontes calidi sunt apud Iapones, & ex iis balnea bullientia, arcanâ naturæ vi; acrius igne tormentum. his sensim inde ab imis talis & lentè merguntur, vel etiam capite immittuntur ij, quorum fides igne fortior; repetiturque toties, per interualla tamen, immane supplicium, donec solutis neruorum ossiumque compagibus, diffluente carne simul & vitâ, deficiat spiritus. Aliter in aquâ gelidâ ludit sæuitia. Elatis in altum pedibus, pendulus in aquam demittitur ore tenus aut naribus, qui

X x x

torque-

*Camillus
Constantius
in medijs
ignibus
concionatur.*

*Nonna tormenta
apud Iapones.*

torquetur; vt agrè admodum nec nisi cum horribili conatu luētantis naturæ queat respirare. Est & cum ingestis in os, est cum affusis in faciem pendentis centenis haustibus aquæ gelidæ, ita intercipitur attrahendus aër in præcordia, vt laborans æstuansque natura aditum per disruptam sæpè venam quærat. Iam in aère & sub dio, terebratis ferro pedibus, reuinctisque manibus, sine cibo, sine fomento plures dies noctesque semianimem quoties destituunt omnibus expositum cæli inuitis? Quo in tormento cum de Societate aliquis non ita pridem quintum iam diem noctemque perduraret, negauit aliam se sentire molestiam, quam quòd totam necdum Iaponiam CHRISTO adiunxisset. O æterno digna præconio generosissima vox! meliorem aliquando laudatorem inuenies. De terrâ quid dicam? iners quidem & segne elementum est, sed non torquet apud Iapones inerti segnique modo. Excauatur altitudine modicâ; tum congestâ in scrobem fœdissimorum animalculorum copiâ innumerabili, arctè concluditur; nisi quòd sursum pateat hiatus tanto, quantum implere possit humani corporis rotunda moles. hanc in scrobem capite deorsum pendulo umbilico tenus Christianus immittitur, destituendus inibi, donec cruciatus ab animalculis, præfocatus omni sanguine defluente in fauces, aut constantiam amittat aut vitam. Quæ ad istæ tormenta, si rectè expendantur, non cohortreat natura?

Hæc tamen omnia quantâ virtute ac robore quam multi ex omni sacrorum Ordinum Familiâ, quam multi ex Societate nostrâ hilares constantesque subiere? Deficeret dies enumerantem singulos. Vno anno nuper trigésimo tertio supra viginti è nostris tererrimo isto scrobris supplicio fuere eneeti. Omitto reliquos qui vltimis hisce annis consecuti.

Multi è nostris in scrobe eneeti.
Marcelli Francisci Mastrillij generosa mors.

Vnius Marcelli Francisci Mastrillij generosa virtus, properantem licet, ad se rapit: clarum nomen, magnoque dilectum Xauerio caput. Anno nuper trigésimo quarto è graui plagâ agebat Neapoli animam. Spectandum se præbet manifestâ in luce Xauerius, ad spem excitat, ad eundem Iaponiæ exigit votum: puncto temporis persanat languentem, certissimo & orbi testato miraculo. Ergo ille, relictâ mox Italiâ, iam Hispaniam tenet, iam Oceanum nauigat, iam ad Iapones properat, & viam vbique frequenti signat prodigio. Quò hic euadet? quid moliantur Superi nouo hoc Iaponiæ Apostolo, submisso diuinitus? quin & fugatos exercitus barbaros, & innoxia ante pedes defluere hostium tela videt, omnia magni ope Xauerij. cuius virtutum æmulus laborumque, nomen quoque iam pridem assumpserat. Sed quò tandem hæc omnia? ad destinatam gloriosæ mortis in Iaponiâ lauream per tot miracula ducitur. Vix in continentem expositus, ad mortem quæritur, tamquam aduenisset quem opperiebantur. Inuentus est denique indicio vaporis emergentis è loco, quò orationis causâ secesserat. cælesti luce circumfusa facies attonuit exploratores; nec iniicere manus sunt ausi, nisi perbenignè inuitati. Iudicibus sistitur. memorata in illum decernuntur supplicia. exhaust omnia atque superauit. Iam quatrimum in scrobe exegerat, & cum carnifice exoptulat quòd abstraheret nimitum citò, suasque interpellaret delicias. Huic fortitudinis portento quid vltià facias? acceleranda

da nempe compendio mors, ne tanta fama constantiæ confirmet Iaponios: Capite ergo raptim plecti iubetur: sed ecce licitoris gladius ferreos etiam vectes potens diffindere, totis viribus impactus, à ceruice velut ab incude resiliit, ne perstrictâ quidem leuiter cute. Alterum denuò libranti ictum fugit ensis è manibus attoniti licitoris. Et iam desperabat imperata perficere: sed conuersus ad hominem Mastrilius, bono animo esse iussit, & exsequi destinata; præstitutam diuinitus horam iam adesse. Quâ ille voce, non secus ac diuino monitu, resumptis cum telo viribus animisque, facili ictu dignum immortalitate verticem demessit à ceruice XVI. Kal. Nouembr. M. DC. XXXVII. animumque victorem immisit caelo; Magni credo Xauerij exceptum amplexibus, quem tanto fauore dignatus erat in terris, & ad negatam sibi olim martyrij palmam sibi quodammodò vicarium in Iaponiam miserat.

De Iaponiis hæcenus. Mitto de Sinenfibus dicere, alioqui hîc Xauerius ipse, optimo iure, voto Martyr censendus veniret. O qualis animus hîc ante inaccessâ Sinarum claustra ærumnis & necessitati succubuit, necdum satur ærumnarum! Illa postquam semel perripimus, tempestates sæpè, non naufragia fuere; pericula, non cædes; Patres nunc expulsi, nunc in tetros carceres dati, glorioso leto (quod erat in votis) quasi semper fugiente. Nunc illi Regno alta quies, spesque ingens, Regè in Religionem ac Societatem admodum propenso.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

In Aethiopiâ, in Occidentali Indiâ, in Brasiliâ, Floridiâ, Mexico, Parauariâ, multi è Sociis trucidati.

EIaponiâ aliquando ad Æthiopes & nigerrimos Æthiopum Cafres conuertamus oculos, quos hinc atque illinc par nobile pugilum ad sese rapiunt Gonzaluus Silueria & Abrahamus Georgius Maronita. Prò, quales viri! quàm indefessi laboris! quàm prompti in arduas expeditiones animi! nacti ærumnarum segetem animò suo parem, vitæ exitum ex voto gloriosissimum. Silueria, Lusitanus primæ nobilitatis, diuino dudum consilio ad tinctam sanguine lauream destinatus, post exantlatos in Indiâ labores immensos, Christianis sacris lustrauerat Cafres, ipsumque adeò Regem Monomotapæ, cum matre ac trecentis Proceribus. Tot laborum periculorumque præmium mors fuit, à Mahometanis procurata odio Religionis. Deus bone! quot ille anhelauit votis, & quantis animis expectauit necem! Omnibus valere iussis, vnum in cruce pendentem amplexus IESVM, atque, vt gaudio exultare cerneret, vestem candidam indutus, nocte mediâ inambulabat, suos expectans carnifices, & ad audendum inuitans. Sed siue tanta magnanimitas, siue antiqua viri reuerentia, tamdiu deterruit sacrilegos, donec fatigato somnus obrepit. Tum verò ex insidiis, vnde hominem obseruauerant, tacitè progressi, iniecto in collum fune strangularunt. Corpus, ne coli posset, in flumen datum. Ast ibi quoque cum die suum cultum inueniet, & vel capillos benè numeratos Deus coronæ seruat.

Abrahamus Georgius Maronita apud Arabes:

Haud longè dispar Georgij Maronitæ apud Arabes victoriâ, nisi quòd magis properata. Goâ soluerat, vno comitatus puero Æthiopo, Seminarij Goani alumno, ipse in mercatorem Armenum pulchrâ ob CHRISTVM metamorphosi transmutatus. Oras enim omnes Æthiopiæ arctissimâ custodiâ clausas tenet Tutca, difficili aduenarum aditu & periculoso. Appulsus Georgius, vt erat Arabicæ peritissimus, facile facultatem à Præfecto loci impetrat penetrandi in Æthiopiam, vendendarum mercium causâ. Iamque erat perrexturus, cum puer in hospitio relictus, expectato in multam lucem Patre, ac fami interim stimulante, cibum capere aggreditur; eratque tum ille dies Mahumetano ieiunio facer, quo quidquam gustare ante vesperam ingens Turcis piaculum est. Ergo vbi vorantem puerum videre, magnis minis & super has alapis extorsere Christiani nominis confessionem. Fit mox certior Præfectus, & è vestigio reuocatum Georgium interrogat, CHRISTVMne an Mahumetem colat. Pro CHRISTO liberè fatentem magnis promissis ad defectionem inuitat, reuocantem ingentibus terret minis. At illo explodente Mahumetem, & constanter CHRISTVM prædicante, accensus furis Præfectus mactarat hominem in loco, nâ per vim furori suo moderatus subigendum carcere sperasset. Sed mansit viro constantia, nec adduci potuit ad reuerentiam Mahumetis. Hac causâ capitis damnatus est. Prodigiosum supplicium fuisse memorant testes oculati. Primo ictu carnificis, ferrum illasâ penitus ceruice dissiliit: altero acinace bis hominem percussit, dissiliente iterum ferro, & vix leuiter perstrictâ cute. At egregius pugil, dato iam claro satis innocentie signo, ceruicem tertio gladio supposuit; & mox capite minor magnum animum celo intulit, æternas gloriæ cælestis opes breui morte mercatus. Totis quadraginta diebus corusca per noctem lumina super sepulcrum visa, attonitis portento Saracenis: atque intra illos dies Præfectus, & quotquot necis illatæ affines, diem suum obiere.

apud Brasiliæ, Petrus Correa & Ioannes Sosa:

Ribaden. in Vitâ B. Ignatij lib. 4. c. 12.

Andr. Schottus in Vitâ Borgiæ lib. 3. c. 10.

Maffei in Appen. Epistoliarum Epist. 1.

Ignatius Azebedus cum XL Sociis:

Placétne Brasiliam nunc adeamus? Hic terrâ marique cruenta spectacula distrahunt oculos, quò potissimum se vertant, incertos. Hinc Petrum Corream, Ioannem Sofam, aliosque habet terra; sed mare numero vincit, & dignitate: maior quoque in hac scenâ nouitas. Ignatius Azebedus in Brasiliam nauigabat, cum imposito sibi Prouincialis munerere; & augendis in barbarorum salutem Collegiis nouas ductabat copias sexaginta nouem Sociorum. Tribus distributi nauigii vehebantur; sed cum Ignatio pars maxima, quadraginta Socij: & huius nauis ad Palmam insulam (ex Fortunatis vna est) exonerandis istic mercibus appellitur. Excensione factâ, sacerdotes sacram Deo hostiam litant. Incolarum multi suadebant Ignatio terrestre ad urbem iter, vitandis scilicet piratis, quos grassari per ea littora constabat. Sed alia mens viro fuit diuinitus utique iniecta. Nauem omnes repetunt, vixque à portu aliquot millibus aberant, cum in Iacobum Soriam incidunt ex Calutinianâ disciplinâ peracerbum Catholicorum, sed in primis Iesuitarum, hostem, perque eas oras diuturnâ piraticâ celebrem. Vtrumque acriter pugnatum: sed obtinuit pirata truculentè inclamans: Pereant, pereant Papistæ, qui falsam Brasiliæ doctrinam important. Animabat interim

interim suos Ignatiū ad sustinendam fortiter necem ab hostibus fidei. In caput adhuc loquentis Caluiniānus miles ferrum alto vulnere defigit: mox aliis aliisque plagis confoditur, testatus Deum hominesque solā Romanā Fidei causā se mori: simul quā poterat voce, sed exemplo magis, circumstantibus Sociis mortis eximēbat metum. Mox in mare præcipitatus est cum sanctissimā Virginis imagine, quam arctissimo complexu, frustra cōnatis extorquere hæreticis, retinebat. Exinde in alios sanitum. Crimen erat, & piandum morte, esse Iesuitas, multosque ex iis Sacerdotes, quibus in odium sacri Ordinis verticem abrasere. Nec faturari crudelitas potuit. Benedictus Castrius tribus primum glandibus ictus, dein ferro punctum cæsumque confoditur. Einanuelis Aluari, post crebra vulnera, contracta crura atque ossa collisa: capulis gladio- rum elisum caput Blasio Ribera, cerebrumque effusum. Petro Fonseca os pugione confossum, disruptā maxillā. Didacum Andradam aures dantem confitentibus maiore odio frequentatis ictibus traicere. Nec minori feritate iugulauere Gregorium Scribanum, Aluarum Mendez, Simonem Acosta. Reliquos ferè binos ternosque talaribus exutos tunicis, adacto bis terve in præcordia pugione; quosdam etiam manibus brachiisque truncatos, in mare omnes dedere præcipites xv. Iulij anno M. D. LXX.

Par conditio altetius nauigij anno vertente fuit. Tanti temporis erat ista nauigatio, quasi Brasilia fugeret, mare quæreret tam generoso tingi sanguine. In ipsam illam piraticam incidunt; cui iam pro Soria Ioannes Capdeuillius, solo nomine alius, imperabat. Vtrique par Religionis odium, & sanguinis nostri sitis. Naue captā, Socij xiv. duce Petro Diaz in potestatem venere. Dabat tum fortè nauæ confitenti aures Franciscus Castrius Lusitanus; quō in opere tamquam in flagranti delicto, scilicet ab hæreticis, deprehensus, multo vulnere in ipso vestigio peremptus occubuit. Diaz quoque, & cum ipso Gaspar Goëz, cui planè adolescenti paternè sollicitus imperarat, ne à suo latere vel latum vnguem discederet, simili ratione mactati. Restabant vndecim, quos mille maledictis verberibusque oneratos, reuinctis post terga manibus, in angustum compegere. Hoc in numero Michaël Aragonius brachio grauitè faucius, dum fortè genitum edit, à mitibus illis Caluinistis in mare datur, atque ad solarium videlicet comes adiicitur Franciscus Paulus Lusitanus. Alij in posterum diem reseruati, noua fercula sanguinariorum; piè interim Sociis iam Martyribus inuidebant, ipsi de suā sorte anxij, ne fortè viuerent. is vnicus erat timor: sed hoc etiam metu postridie liberati. Exutos togis, ac summā libratos vi, excutiunt in mare cum tragicā voluptate hæretici, quasi ludum sibi familiarem luderenti. Duo longā natatione superstites celocè excepti sunt: ceteros habet mare. Illos credo seruauit Deus, vt sinceros tragediæ testes haberemus.

Sed reddamur terris, & Occidentem Indiam contemblemur, hanc quoque nostro cruore, quā suo metallo, pretiosiore. Multum sanguinis nostri habet Florida, habet Mexicum, & adhuc recenti calet Paraquatia. Florida solo nomine suaui terra, cetera ferox, post Petrum Martinez, qui primus illic, vixdum appulsā classē in terram exsiliens, à

Andr. Schot-
rus sup. c. 11.

Petrus
Diaz cum
vndecim
Sociis:

varij in
Florida,

Andr. Schot-
rus in Vita
Borgia l. 3.
cap. 6.

Barbaris interfectus est, anno dein elapso, vno die Sociorum octo fraudulenter atque immaniter obruncauit, Ioannem Baptistam Segura, Ludouicum Quiros, Gabrielem Gomez, Ioannem Baptistam Mendez, Gabrielem de Solis, Sanchium de Saualle, Petrum Linarez, Christophorum Rotundum, Hispanos omnes. Totidem Mexicum & vno die, Hernandum de Thouar, Hernandum de Santaren, Bernardinum de Cisneros, Iacobum de Orofco, Ioannem de Valle, Hieronymum de Moranta, Ioannem Fonte, Ludouicum de Alauca, Sacerdotio omnes insignes. Gonzaluum de Tapia prætermisi, qui primus è Societate lucem Euangelij attulit Mexicanis; Antonium item Lopez, aliosque complures, non dissimili certamine similem palmam adeptos.

Paraquariã.

*Christophori de Mendoza
vuperamors
gloriosa.*

In Paraquariã quoque, vt Rochum Gonzalez & Alphonsum Rodriguez, post plurimum annorum ingentes labores, anno nuper vigesimo septimo barbarè trucidatos prætereamus; certè Christophorus de Mendoza non tacendus, qui recens suo sanguine sparsam in Paraquariã Fidei sementem irrigauit. Redibat ex longinquo vir Apostolicus, & quæ animis transeundus erat, à veneficis obruitur imbre sagittarum. Vna ceruicem ingressa per oculum inuenit viam. duæ tergo transfere. plagæ insuper luculentæ insictæ in caput. Ita mortuum rati, detracto ad ludibrium Crucifixo quem gestabat, & alterâ aurium abscissâ, recedunt. Iacuit in vlgine ad multam noctem, donec, paululum sibi redditus, in propinquum cliuum, vti reptando poterat, se traxit. Est superstitiosa barbaris opinio, vbi hominem necarint, nisi & ventrem illius discendant, fore vt intumescat suus. Ergo manè ad cædis locum regressi, non inuentum Patrem reuixisse crediderunt. Sed vestigia sanguinis prodebant viam. Hac secuti, semiuiuum deprehendunt in cliuo, crudeliter insultant, Dei quem prædicabat imbecillitatem exprobrant, à quo defendi nequiuerat. At ille, collecto spiritu, impios redarguens, quamquam tacere cum minis iussus, detractam Deo gloriam asserbat: donec furor amentes, superius homini labrum cum dentibus abscindunt, mox & inferius cum mento, deinde restantem aurem & nares; extremâ denique rabie, horrendum dictu, ab radice linguam, cum thorace, ventre, ceterisque partibus, immanissimè reuellunt.

Et hi quidem generosam animam per vulnera posuere, & laudatissimam mortem: eos verò quis recenscat qui in vtroque orbe, inter hæreticos & Ethnicos, inter Christianos & barbaros, inter immanissimas gentes, in montibus & siluis, in specubus atque cauernis, pares martyrio ærumnas pertulere? Quot Sociorum millia, vno iam sæculo, absumpserunt hi labores! nec eorum idèd minor laus, quod placidâ morte defuncti sunt. Erit certè Andreæ Ouiedi, Nunnij Barretti, Patriarcharum Æthiopiæ; erit Ioannis Beira, Andreæ Fernandij, aliorumque innumerorum celebris ad immortalitatem memoria; dicenturque præcis in Ecclesiâ Heroibus nihil aut fecisse minus, aut pertulisse.

*Non minor laus ærumnas pertulisse
circa necem.*

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Sociorum aliqui in Europâ crudeliter interfecti; præsertim in Angliâ.

In nostrum orbem aliquando reuertamur. Hic quoque scenam cruentam hæresis atque impietas dabunt: in Angliâ præsertim, si fas dicere, Iaponiâ Europæâ. Infelix Regnum vnus nuper Regis libidine, vnus Reginae crudelitate! Quot illic qualesque animas laqueus interclusit! Primus hoc campo certauit, primus vicit Edmundus Campianus, qui eundem (quod memorare iuuat) quem ab Apostolicâ Sede confirmata Societas annum, in terris natalem habuit, prioris nempe sæculi quadragesimum; simul cum prorumpente in publicum sub id tempus Henrici VIII. impietate: quasi primus aduersus eam de Societate dimicaturus, iam tum nobilis Ignatio miles nasceretur. In eam dein missus expeditionem, diu latere non potuit. Erupit citò in publicum generosa vis indolis, & eximia ad miraculum eruditio: cui sanè resistere aut contradicere nequitiam sustinebant omnes aduersarij. Nec stylo minùs quàm linguâ potens: decem pro fide Catholicâ rationes scripsit; hæresim singulis iugulauit. Ab Elisabethâ Regina in partes inuitatus, oblato Cantuariensi Archiepiscopatu, mortem Catholicus maluit. Quare subiicitur quæstioni, membra omnia luxata fractaque: animus tamen constans. Cum tali scilicet tam deformato, tam elumbi, ausa est de integro congregari vniuersa Anglicanæ Theologiæ schola. dies locusque dicitur. fit ingens hominum concursus, summa expectatio. disputatur. clamore hæretici, Campianus magis ratione pugnabat. ipsa virium defectio iuuabat causam attentione maiori. Quid multa? vnus omnes palàm in arenâ conuictos constrictosque triumphauit. Multorum ab hæresi auersio fructus victoriæ fuit. Ceterum hostes irritati dedecore, dolorem suum innocentis supplicio vliscuntur. Damnatur Campianus, suspenditur, & adhuc spirantis cor palpitans euellit carnifex, corpusque diuidit in partes, horrendo supplicio, sed genti vsitato. Hic primus apud Anglos Catholicæ Religionis in nostro sanguine triumphus.

Tam illustre Campiani trophæum multos breuè æmulos ad patrem gloriam excitauit, Thomam Cottamum, Iacobum Bosgrauium, Alexandrum Briantum, Henricum Walpolum, Ioannem Cornelium, Robertum Sothuellum, Odoardum Olcornum, Garnetos duos, Henricum & Thomam, Rogerium Filocum, Franciscum Pagium, & duo lumina, alterum Scotiæ, alterum Hiberniæ, Ioannem Ogilbrum, & Dominicum Collinum. Quot vno in Regno capita laureata! quàm nobilis purpuratorum Patrum Senatus! Cottamus pendens & ferro secandus, aspero cilicio implicatus, magno carnificis & populi stupore, apparuit. Walpolus solâ Campiani morte in societatis incundæ desiderium exarsit, futurus utique alter ipse Campianus. Ita Deus emeriti militis locum nouo tirone supplebat. Walpolus Vlissingæ apud Zelandos

Primus de Societate in Angliâ strangulatur Edmundus Campianus: Nicol. Sanderus de Schismate Anglic. lib. 3. Hilar. de Costa Hist. Catholic.

alij dein plures:

Cottamus,

Walpolus

landos (nam ea tunc insulæ Anglicanis præsiidiis tenebantur) teterrimo carcere inclusus, vix post annum euasit. in Angliâ annum & ultra Eboraci captiuus fuit. inde Londinum vectus, oblatam à nobilibus confanguineis fugam, ipse animo nobilior, recusauit. Annus hîc quoque in turri illâ funestâ vix honestè tecto, etiam asperriamâ hieme, ne stramine quidem ad cubandum villo, traductus est; donec Regina viri constantiam suam probrum interpretata, Eboracum reuehi, & morte affici iubet. Quaterdecies in quæstione fuit, atrocia semper nec humana perpeffus. Damnationis tres causæ datæ, quòd Sacerdos esset, quòd Iesuita, quòd ciuium ad Romanam Ecclesiam seductor. Inseto in laqueum collo iussus Regiam Ecclesiæ caput fateri, explosit: vnde acerbior carnifex, vix pendentem planeque viuum secuit, horrente populo & illacrymante. At Robertus Sothuellus, ex cuius ore, vel hæresi teste, melle dulcior fluebat oratio, triennium ipsum subterraneo inclusus antro, decies tortus, denique laqueo peremptus est. Capitale erat, Sacerdotem esse & Iesuitam.

Sothuellus,

*uterque
Garnetus,*

In eadem causâ occubuit Henricus Garnetus, et si gloriæ illius deturpandæ insignem calumniam hæresis frustra struxit. frustra, inquam: nam viri integritas vel hostibus probabatur, & suus ipsum defendit cruor, quando gutta in spicam illapsa cælestem illius vultum ad miraculum expressit. Erant Garneto summa omnia, virtus, doctrina, auctoritas. Magnum Iesuitam solenni nomine indigetabant. Eius mors supra viginti mortalium millia exciuit. Vbi in conspectum venit, reuerenter omnibus est salutatus. Ipse publicum innocentie suæ testimonium dixit, ac benè Regi, benè Senatui, & populo precatus, incredibili modestiâ pendit. Licetor communi multitudinis clamore prohibitus est secare spirantem. Mortuus seipso viuente maior apparuit. Tot millium, partem maximam hæreticorum, non pressa sed elata vox fuit, in terris non viuere alterum Garnetum. Haud degenerem tanto patruo nepotem se probauit Thomas, perpetuò adspirans ad Anglicanum tripudium, ita suum suspendium nominabat. Interfuere innumeri spectatores: è præcipuâ nobilitate amplius trecenti. Tanta erat opinio dignitatis, quam patris memoria iuuabat.

Ogilbæus,

Tot Anglis ad æmulationem fortitudinis accedit Scotorum gloria Ogilbæus. Quantis in vno illo pugnatum promissis, quantis minis omnia risit. Quot in illo vno consumpta tormenta! tum etiam risit. natum diceres fatigandæ crudelitati. Nemo hilarior ad epulas, quam Ogilbæus ad mortem iuit. In supplicij loco interrogatus à Ministro, num timeret mortem; Non magis, inquit, in tam bonâ causâ, quam tu patinas, cum vesperi esuriens ad cœnam ibis. Ita lætus animus prægustabat beatorum Martyrum gaudia, ad quæ solutum corpore euolasse credimus, ingemiscente populo, & iniustam necem palàm detestante.

Collinus:

Ad parem cum Ogilbæo palmam venit Collinus ex Hiberniæ Proceribus; in quo flectendo diu laboratum, iubente Elisabethâ: & orabant amici, simularet saltem, & ad momentum seruiret temporis. Surdo canebatur. Maiora præmia promittentem Deum secutus, laqueo vitam finire maluit.

Hæc

Hæc sunt orbis Europæi clarissima fidera. quibus suas addat stellas Gallia, Martinum Gutierrez, Iacobum Salesum, Guilielmum Saltamochium; Sicilia, Petrum Venustum; Lusitania, Emanuelem Fernandez; Martinum Latenam, Polonia, Emanuelem Nigrum & Georgium Bartholic, Transilvania; Germania, Godefridum Thelet, aliosque; in piâ causâ omnes, vel ab hæreticis, vel ab improbis, partim gloriose faucios confectosque vulncribus, partim crudeliter trucidatos. Et nostra Belgica non sola erit ingloria: sua sidera posteritati ostendet, quorum nunc ortus claro nimitum die immaturus.

Vos interim, fortissimi Heroës, qui sic mortui aternum viuitis, viuitisque omnium memoriâ sæculorum, maiores aliquando expectate honores, cum tempus erit, solenni pompâ plausuque decernendos. Nobis satis est tolerantia vestra ac fortitudinis obiter commemorasse exempla, seræ incitamenta posteritati, quam degenerem, spero, nulla arguet dies.

Post celebratas fortissimorum pugilum laudes, distributasque victoribus coronas, par est nec Lectorem hisce dudum certaminibus intentum absque missilibus dimittere.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Optabiliusne sit, potissimum sub CHRISTO Duce militantibus, rebus facilibus ac lætis, an tristibus atque arduis exerceri.

Ogitanti mihi, Auditores, theatrum huius vniuersitatis oculis vestris subiicere, vt in eo inter tot tamque diuersa hominum vota ac studia, quid optandum, quid auersandum, quid sequendum, quid fugiendum sit, arbitrari possitis; assessores vobis apponendi videntur; non illi quondam è Pythagoreâ disciplinâ fastidiosi censores Democritus & Heraclitus; quorum alter omnia promiscuè & absque delectu, aut risu contemptuque velut ineptias explodebat, alter velut miseris ignauo fletu prosequeretur: sed cum viris omni exceptione maioribus supremus ille Munerarius: vt ex eius sensu ac sententiâ decernere possitis, siue conducibilis iis qui sub eius signis stentia faciunt, tristibus an lætis, asperis an mollibus, aduersis an prosperis, exerceri. Et quidem, vt absque diuerticulis & ambagibus rem ipsam aggrediamur; illud principio statuendum est, quod antiquissimus ille Vatum disertè pronuntiat: *Militia* (seu, vt alij, *tentatio*) est

In theatro vite humane aguntur læta & tristia.

utrum horum sit optabilius.

Iob 7.

YYY

ta

ta hominis super terram. Nec illud minus animis nostris obuersari de-
ber, quod monet ille tantâ humanorum casuum varietate iactatus Apo-

1. Cor. 4.

stolus: *Spectaculum facti sumus* (aut, interprete Hieronymo, *theatrum facti
Opiabilis sumus*) mundo, & Angelis, & hominibus. Quod si ita est, si vel in arenâ
est diffi- cum aduersario compositi sumus, vel in theatro omnium oculis expo-
libus exer- suti; quis ambigat, quin & illustrius sit ad laudem illius qui spectatur, &
ceri. iucundius ad voluptatem illius qui spectat, in hoc mundo ærumnis &
damnis conflictari, rerum aduersarum vires infringere, insultare misê-
riis, fortunæ seuiens impetus retunderè, ardua ac periculosa excelsò
animo vtrò deposcere; quàm in vmbra delitescere, atque ignauiam
suam tenebrarum ac parietum septis tegere, dies noctesque totum se vo-
luptatum illecebris ac cupiditatum lenociniis dedere, otio ac deliciis
supra feminam circumfluere, ita vt prius tædeat lasciuia, quàm pudeat;
nihil denique facere memoriâ dignum, quo nos posteritati aliquando
vixisse testemur? Si enim hîc, tamquam in amplissimâ scenâ, quam
theatralis tum hominum tum Cælitum corona cingit, omnium con-
spectui expositi sumus; nemini dubium est (vt rem ipsam oculis subij-
ciam) quin plausu dignius, & visu iucundius sit spectaculum, videre
Herculem aliquem clauâ armatum & leonis exuuiis, ex horrido specio-
sum, nunc in Lemæâ palude Hydræ capita demetentem, nunc in cam-
po iubatos leones, impetu factò, dilacerantem; quàm in gynæceo cum
Omphale, femineo cultu gestuque fractum, deliciis ac libidinibus dif-
fluentem. Quis hanc tanti Herois mollitiem non detestatur? quis con-
tra non in cælum extollit generosissimum illud Cæsaris Constantini
facinus, & pænè dixerim, prodigio simillimum, quo solo non vnus
diei congratulationem, sed æternitatem immortalitatemque nominis
est consecutus; vtpote quod iam sparsum est ac disseminatum in orbis
terrarum memoriam sempiternam? Cùm olim in amphitheatro certi
homines cum leonibus decertarent, aderant qui ex orchestrà certamen
illud despiciebant, gemini Imperatores Galerius & Constantinus, gla-
diatorij huius muneris editores. Horum alter Constantinus cum sto-
macho auersatus eorum qui cum belluis congregiebantur ignauiam,
pulchrâ in regio pectore audaciâ gliscere, & honestè ambitiosus ardere
cœpit victoriæ cupiditate. Itaque, nullâ maiestatis habitâ ratione, in
arenam descendit, aut victus amissurus vitam, aut victor relaturus glo-
riam. Res, nescio, an ad famam temeritatis, an ad gloriæ splendorem
plus habitura momenti: quæ meritò esset apud posteros caritura fide,
nisi plura id genus facinora hoc etiam ipsum omni suspicione menda-
cij apud æquos rerum æstimatores eximerent. Stabat hinc leo excussis
furore iubis, horrendoque rugitu formidandus, quem timerent belluæ
etiam quæ timentur, scintillantibus oculis, hiantibus faucibus, explica-
tis vnguibus Imperatorem iam iamque inuasurus. Qui aderant spe-
ctatores, trepidabant alieno periculo, cùm ipse esset securus de suo. Con-
stantinus enim præsentis animo sese ad certamen accingens, non mino-
ri dexteritate quàm fortitudine belluam complexus, stimulos ad auden-
dum subiiciente gloriâ, hiantis fauces distupit; & cùm munerarius esset,
ceteris omnibus honoris & gloriæ palmam eripuit. Spectaculum pro-
fectò

Diffici-
lium ad-
spectus
magis de-
lectat spe-
ctatorem.

His imi-
tatis Con-
stantinus
ad auden-
dum,

cum leone
decertat in
amphi-
theatro, &
vincit.

fectò omnium ordinum admiratione totiusque amphitheatri applausu dignissimum. Dignius tamen longè spectaculum est, & Cælestium oculis iucundius, videre in huius vitæ theatro hominem rebus humanis maiorem, & ad quemcumque aduersarum rerum incursum inconcussum: qui, si calamitas, si incertor, si ignominia, si dolor impetum faciat, non terga vertat; sed obuium pectus obiiciat: qui ad ardentès rogos, ad aculeatas rotas, candentes laminas, ferreas vngulas, totumque carnificinæ apparatus, non colorem mutet, non gemitum emittat, non pedem referat: hoc qui faciat, non eum dico personam sustinere viri fortis in theatro, sed ipsum assero esse Fortitudinis theatrum, dignum ut quod ipsi indigetes ac beatæ mentes oculos animosque conuertant. Quòd si ex theatro, in quo homines velut histriones in scenâ huius vitæ minimum representantes spectauimus, ad certaminis palæstram (quod alterum nobis initio propositum erat) in quâ iidem velut athletæ luctantur, gradum fecerimus; facile intelligemus, honestissimum esse, instar generosi pugilis, strenuissimum quemque aduersarium sibi deposcere, hoc est, acerbissima quæque perferendo, efficere vt in nullis aduersis nullisque calamitatibus terga vertamus, sed contra ipsas ab ipsis induremur. Athletæ rebus asperis gaudent exerceri, delectantur pugnis, ambiunt contundi cæstibus: vtrò plagas ostentant, non ignari vulnera non inferre infamiam, sed gloriam conferre. Diceres illos, instar Indorum, quot in corpore cicatrices circumferunt, tot insertas vulneribus gemmas ac lapides pretiosos ostentare. Itaque quemadmodum illi totum corpus vulneribus eruentant, vt quò plures gemmas ac lapillos inferunt, eò pulchriores habeantur: sic qui in supremi Gymnasiarchæ palæstrâ versantur generosi pugiles, ardua quæque & acerba sibi deposcunt, magisque vulneribus quàm voluptate pascuntur, non nesciunt, cruentum verticem triumphalibus laureis, frontem sudore madidam specioso diademate, bellatrices dexteras lemniscatis palmis, laceros humeros regio paludamento, cicatrices denique aduerso corpore exceptas palmatâ togâ quandoque cohonestanda. Enimuerò quemadmodum in rebus creatis magis enitescit liliū inter spinas, rosa inter aculeos, margarita in ostreo, in glareis aurum: ita dum in huius vitæ palæstrâ ac puluere vitam degimus, & sub capite spinis coronato stipendia facimus; spectaculum longè pulchrius Deoque gratius exhibemus, si in huius vitæ calamitatibus cæcisque nubibus ac procellis infracti excelsique animi splendorem retinemus. Quid enim? an non multò pulchrius est æquis virtutum æstimatoribus spectaculum, Paulum cernere catenâ constrictum Solymæum carcerem illustrantem, quàm Cæsarem trabeatum conscendentem Romanum Capitolium? Stephanum inter saxorum grandinē pro inimicis Deo supplicem, quàm Sardanapalum inter opima fercula aureosque calices remulentum? Laurentium in candenti craticulâ tyranno insultantem, quàm Heliogabalum in molli sterrentem culcitrà Iobum in sterquilinio philosophantem, quàm Augustum in palatio cum fastu imperantem? Et quia hoc sterquilinum quoddam quasi fortitudinis fuit gymnasium, lubet presso vestigio in hoc sineto tantisper hærere. Hoc enim sterquilinum non solum de

*Gloriosius
agunt quò
vita malis
non ce-
dunt.*

*Quod in
theatro,
idem ha-
bet etiam
locum in
palæstrâ.*

*Vera viri
fortis ac
boni orna-
menta sunt
vulnera.*

*Parallela
mollitiei
& laboris.*

*Ibi gloria
in sineto.*

tanti viri gloriâ nihil decerpfit, sed contrâ, illius patientia fimeci aboleuit infamiam, dignumque reddidit, vt ait Chrysoftomus, quod ij etiam qui diademata gestant, deuotis osculis venerentur. Electus fuit hic inuictus pugil, vt, cum satanas omnes suas vires in eo laceffendo frustra exerceret, illustri documento sæculis omnibus innotesceret, quid posset erectus in Deum animus, & quanta in rebus asperis gloriæ seges ac materia sit reposita. Numquam maiori triumpho vicit Iob, quam cum tot ærumnis obseptus, vinci non potuit: cum iam omnium horribilium terrores sub iugum misisset, nilque superesset quod metueret. Cum enim nihil illi fortuna reliquum fecisset, nihil cacodæmon intentatum reliquisset; tandem omnibus superior, metum omnem animo proscrisperat. Sic vnus hic athleta cum prostratus videri posset, omnium in se oculos conuertebat: dæmonum, quibus iam victis insultabat; hominum, quos inuicto animi robore in stuporem rapiebat; Angelorum, quos splendore tot victoriarum perstringebat; Dei, quem suâ illâ inconcussâ constantiâ oblectabat. Potestis dubitare quin tantum virum diuina prouidentia ad aliorum exemplum referuare voluerit, vt vnus constantia fieret omnium disciplina? Cuius imaginem cum animis vestris firmiter impressam existimem, pedem ex Iobi sterquilinio, hoc est constantiæ palæstrâ, in campum refero. Itaque militiam esse vitam hominis (vt antè dixi) tamesi nullus id Iobus aserat, diurna nocturnaque, quibus exercemur, prælia non permittunt dubitare. Quid aliud materius est vterus, nisi domestica obscuri carceris palæstra, in quâ nouem mensibus velut tirones ad grauissima quæ impendent certamina, vmbatilis pugnae simulacro quasi præludimus? Quo temporis spatio confecto, nascimur, hoc est, in campum pugnaturoi progredimur. Vix adspicimus amicam lucem, & mox primo vagitu cum ærumnis nos luctari testamur. Ipsa in quibus ploramur incunabula, sunt prima quæ occupamus propugnacula. Quid, quod in hac militiâ non antea receptui canitur, quam homini de itatione vitæ, summi Imperatoris iussu, discedere permittitur? Quod si ita est, si hic in quo degimus mundus, est velut Martius in quo certandum est campus, si vita ipsa dimicatio; hoc iam restat expendendum, vtrum militi generoso & laudis cupido sit optabilius ad votum, illic se sistere præsentem vbi præsentissimum est periculum, an aliorum gloriosa certamina inertem ac desidem spectare? vtrum illustrius ad gloriam, illic Ducis imperio pedem figere, vbi plurimi vel mortui iacent, vel morituroi cadunt, an verò inter lixas & calones, vbi vix buccinæ clangor auditur, delitescere? Sanè hic omnium sermone celebrabitur, & inter triarios censebitur, qui totius aciei in se influentis pondus belli que molem, instar Horatij, vmbone sustinuerit; vel ab hostium cuneis circumuallatus, exemplo Alexandri, de genu pugnauerit, quærens non vbi tutissimè consistat, sed vbi honestissimè cadat: cui satius erit fugere è vitâ, quam è pugna. At verò ignauius ille, è campo relegandus ad gynæceum tamquam inglorius ac degener, qui in pedibus quam in dextriâ plus præsidij repositum habuerit, qui ad primum ferri splendorem expalluerit, ad primum litui sonitum hastam clypeumque abiecerit. Quæ si in profanâ militiâ locum habent, multò magis

Homo nascitur ad labores & bella.

Gloriosus qui contra mala procedit.

Infamis qui cedit.

magis sacrae militiae auctoritatis, & sub CHRISTO Duce stipendia facientibus, debent esse commendata, ut haec praeter ceteris in laude ponant, stare intrepidè in primâ acie, contumelias verbaque probrosa, ut missilia tela & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia despicere, contemnere stulta mundi iudicia, imò ipsum etiam contemptum; supplicia grauiissima, hoc est, mortis praeludia, ferendo eludere; denique omnibus incedere latitiis, cum caput obiciendum est periculis. Haec sunt quae milites honoratos & charos Imperatori suo reddunt. Solent enim Imperatores, si quem habeant in exercitu militem ad aggrediendum hostem strenuum, ad sustinendum belli impetum fortem, ad insidias fruendae industrium, ad pericula subeunda intrepidum; hunc è toto feligere numero cui ardua quaeque committant: hunc iubent incautus moliri insidias, explorare itinera, laceessere hostem velitationibus. Hic autem, si aequus est rerum arbiter, beneficium interpretatur, vnum se posse pro omnibus periclitari; magnique praemij loco ducit, dignum se habitum fuisse, cuius vnus singulare discrimen, esset communis securitas. Nimirum animi magnitudo periculis delectatur, & ambitu quodam segetem ac materiam gloriae vltro sibi deposcit. Contra verò corpus assuetum tunicae, loricae onus non sustinet; caput vnguentis delibutum, cassidem recusat; mollem otio manum durus exasperabit capulus. Utros iam Imperatori chariores existimatis? eosne quos otio marcescere permittit, an verò illos quos duris asperisque rebus exercet? Quis Lacedaemoniis credat iniustos fuisse liberos suos, quorum indolem non crepundiis, sed flagellis; non priuatim deliciis ad mensam, sed publice verberibus ad aram experiebantur? & quidem tam durè, ac propè dixerim inclementer, ut multus è visceribus sanguis emanaret; & nonnumquam (teste Tullio) mors ipsa esset metuenda. sic tamen ipsi illa perferrebant, ut, cum non iam membra, sed vulnera praebent lanianda verberibus, nullum non tantum clamorem ederent, sed nec gemitu quidem dolorem faterentur. Sic potuisse sibi, inter dolenda, ne dolerent imperare; quid aliud erat, quam ipsi quodammodo poenae, unde nascebatur dolor, poenas infligere? Si haec pro vanâ fluxaque gloria à Lacedaemoniis usurpata fuerunt; quid mirum si generosos spiritus Deus rebus asperis exercet? Nimirum publico humani generis exemplo eos in lucem edidit, ut doceant eos qui pusillo contractoque sunt animo, in istis quas tantopere fugiunt iniuriis, contumeliis, egestate, arumnis, nihil esse terribile praeter ipsum timorem: hoc solatium esse vasti doloris, quòd nemo possit valde dolere, & diu: cuiusuis supplicij acerbiteratem vel non esse grauem, vel esse breuem: si enim ferri potest, leuis est; si non potest, breuis. tunc autem homines verè magnos esse, cum arduis aduersisque rebus ingentes animos & obuium pectus opponunt: tunc enim censentur tanquam praetoriani milites, qui suorum laterum oppositu pericula omnia à suo Imperatore propulsent. Sed quid opus est aliunde aut exempla accersere aut documenta, ut generosam hanc rerum aduersarum ambitionem ac generositatis palastram vobis commendem, cum omnium instar esse possit Dux noster generosissimus? qui cum extra omnem certaminis aleam esse posset, maluit tamen tanquam

praesertim
CHRISTO
Duce.

Optimus
miles ma-
ximis peri-
culis ex-
ponitur
à Duce
belli:

etiam fi-
lius à pa-
tre:

Tullius. 123

etiam ho-
mo à Deo:

Hebr. 14.

etiam
CHRISTVS
ab
aeterno Pa-
tre, & suã
ipsius vo-
luntate.

Exemplo
CHRISTI
Ignatius
malorum
patientiam
sibi assu-
mit, &
suis pro-
ponit.

scopus inuidiæ ac malevolentia, omnium in se tela experiri. Plus dico, cum Apostolo: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.* Duo theatra Pater æternus Filio proposuerat (vt Chrysofomus, Theophylactus, Rupertus, aliique nonnulli docent) cum primum eum in orbem terrarum introduxit, in quo personam sibi impositam pro dignitate sustineret: alterum honoris, gloriæ, oblectationis; alterum doloris, abiectiois, ignominia: in illo nihil ad splendorem, nihil ad honestam voluptatem deerat, nec opum affluentia, nec Imperatorum trabæ aut diademata, nec vllum deliciarum genus; in hoc tristitia & acerba erant omnia, stabulum, egestas rerum omnium, hominum malevolentia, cacodæmonum furor, denique exquisita tormenta, & ignominiosissimum crucis supplicium. Vtrouis modo videbat se (quod sibi propositum habebat) humanæ salutis assertorem esse posse ac vindicem. In hæc cum CHRISTVS oculos coniceret, cogitationesque intenderet, & probè intelligeret hæc suo commissa esse arbitrio; vt semel exemplo suo præclarissimo sententiæque sapientissimæ decerneret, quid hominibus in hac vitæ palæstrâ tristicique exilio amplectendum, quid fugiendum esset; *proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta*: tantoque ambitu egestatem, incommoda, iniurias, tormenta, dedecus amplexus est, quanto mortalium plerique honores, opes, delicias plattumque consectantur. Deinde vt se iniuriis omnibus ac tormentis superiorum ostenderet, eorum admisit amplexus, quorum pedibus prostratus est; eos amicissimè compellauit, qui maledictis eum ac blasphemis onerabant. quinimò ipsos carnifices sic tulit in oculis, sic ex animo Patri commendauit, quasi non intulissent supplicia, sed beneficia contulissent. Hoc est generosi excelsique animi, hoc Imperatoris nostri symbolum, hæc militiæ nostræ tessera, *Bona facere, & mala pati.* Hanc gloriosam tesseram suã Ignatius, velut deuotæ CHRISTO, cohorti adfciuit: hac viã ad nominis immortalitatem præiuit. Quid enim mali in primo melioris vitæ tirocinio non pertulit? quas non audiuit contumelias? quas non sustinuit iniurias? quas non excepit minas? Prima ipsius magnanimitatis incunabula & fasciæ, vincula fuerunt & carceres. in quibus ipse victus licet compedibus, per vittutis tamen curriculum insignis stadiodromus celerrimè ferebatur; numquam liberior quàm in ergastulo constrictus. Quis satis admiretur hanc heroicam eius vocem, cum Francisco Mendozio, qui postmodum in Purpuratorum Patrum Senatuum adfciuit est, familiariter interroganti, ferrétne iniquo animo vincula hæc & carceres; respondit Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer & vincula? at verò non tam multæ Salmanticae compedes sunt, non tot catenæ, quin ego plures pro CHRISTO cupiam. O verba omnium gentium linguis deprædicanda! quibus ostendit defuturos citius carceres Ignatio, quàm Ignatium carceribus. Vincula & carceres CHRISTI causã sibi innocenti vouere, Christianæ est magnanimitatis; perferre, singularis constantiæ; læto libenti que animo perferre, heroicæ fortitudinis. Quis nunc pro dignitate explicabit, fueritne Ignatius generosior qui tot acerba sibi optauit; an constantior qui in tantã vitæ inæqualitate semper æqualis sibi que similis persistit; an

an fortior qui aduersa, tristia, molesta, infracto animi robore conculcauit? Hæc generosa in malis perferendis incholes non vnus Ignatij visceribus circumscripta est; sed ad posteros eius, ipsamque Societatem, hereditario quasi iure translata, illud robur non patris indidit, quod in venerationem rapuit bonos, in inuidiam malos, in stuporem omnes. Quod enim in orbe est Regnum, in Regno prouincia, in prouinciâ ciuitas, vbi non Societas vel exilio mulctata est, vel iniuriis vexata, vel contumeliis lacerata? At Societas hæcenus ita in hoc circo pugnauit, vt aduersariorum machinas contemptu, auctoritatem modestiâ, astutiam industriâ, crudelitatem patientiâ, furorem gratiâ facile superarit. Nimirum ingenti illâ calamitatum ac malorum mole, quâ fortitudinis ac constantiæ acies hebescere vt plurimum solet, non aliter quàm cõfè quadam virtutem suam acuens, suis iacturis fit diues, felix ærumnis, funeribus immortalis: & ex foedissimis ruinis clarissimos sibi triumphos instaurat. Cum enim tota eius gloria in conscientiâ rectè factorum consistat, æquè facilem sibi cursum ad gloriam in morte, quàm in vitâ esse arbitratur. Quod ne celeberrima quidem illa Lacedæmonia ignorauit, quæ filium in certamen contra hostes progressurum clypeo armauit, additâ hac breui, sed neruosâ cohortatione: *Cum hoc, aut in hoc redi.* Sed nos hanc Laconicam oratiunculam obscuris verborum inuolucris tectam enucleatiùs exponamus. Solenne hoc erat Græcis, eos qui in certamine strenuè pugnando occubuissent, eodem quo dimicauerant clypeo ad sepulturam efferre. Hoc est, quod suggerebat filio mater, *Cum hoc, aut in hoc redi.* quasi diceret: Ad idem fili; ad bellum mitteris, hoc est, ad periculorum aream, sed & gloriæ. in quam vbi prodieris, qui scis, pugnando testare. ostende te esse materni non tantum sanguinis, sed animi heredem. Magnum est in bello munimentum; solum in prælio adferre mortis contemptum: sic in aciem procedas; non vt pericula declines, sed vt obuio pectore excipias. Scito in pugna multum quidem posse pugnantis virtutem, ita tamen, vt non parum licere soleat fortuitis casibus: hos nec metuas, nec fugias. Accipe bel-laturus belli testera, hunc quem trado clypeum: memineris te Lacedæmonium esse, cui, amissò clypeo vicisse, ignominia; conseruato, cecidisse, gloria est. Moriturus clypeum tegas, à quo fuisti protectus. hunc tibi trado non magis in præsidium, vt fortiter vitam defendas, quàm in ornamentum, vt honestè mortem oppetas: redeas viuus, aut referaris mortuus, nihil interest; modò cum clypeo, vel in clypeo.

Hac bellicâ oratione, non minùs quàm clypeo, filium nobilis matrona armauit. Hæc olim fuit Lacedæmoniorum, eadem nunc Christianorum præliandi conditio. Quare hoc sibi quisque persuadeat, summum illum Agonotheram vnumquemque, dum ex umbrâ in arenam pulueremque descendit, tradito scuto fidei, simili oratione adhortari, quâ olim multarum palmarum athleta Paulus Timotheum inflammabat: *Labora sicut bonus miles CHRISTI IESV: certa bonum certamen fidei.* Sed quia vos hîc præcipuè alloquor, qui sub sacris Ignatij signis stipendia facitis, fingite, hunc, plurimis iam cum gloriâ confectis præliis, non vt Hetrusci solent tubâ, vel vt Arcades fistulâ, vel vt Græcenses lyrâ, vel

Malorum patientiam hæcenus Societas auide excipit:

& Sociis commenda dat.

vt Lacedæmonij tibiâ, vel cornu vt Thraces, sed ex sacrâ Philosophiâ depromptis rationibus ad pugnam vnumquemque vestrum adhortari. Vos qui hîc quasi in scenâ spectaculum facti estis mundo, Angelis & hominibus, sustinete cum dignitate personam à Deo vobis impositam, quam fortitudo in arduis, patientia in aduersis, modestia in prosperis, constantia in difficilibus, virtutes denique singulæ magnificâ pompâ ac splendido sepiant comitatu. Vos qui hîc estis in palæstrâ athletæ, state corpore firmi ad omnes ictus expositi: æquo animo ferte quidquid intra mundi huius tumultuosam geritur aream: nec indignemini, si, cum boni sitis, mala patiamini; quibus hoc maximè propositum esse debet, pessimis displicere. Hominem ad casus humanos parate, sed super humana tollite: vt nec in secundis rebus elati, nec in aduersis fracti, ad vtramque fortunam inuictum animum adferatis: donec eximium illud, & soli Deo singulare, vobis, quoad mortalis conditio finet, vindicetis; *non moueri.* vt qui in campo Deo Imperatore meretis, non tamquam leuioris armaturæ velites vltro citroque iaculis missilibus hostem lacestatis; sed, velut decuriali dignitate Principes, robore triarij, decretoriis armis ac destinatis ictibus impetatis. Vestra pugna fit alius pugnandi disciplina: state tamquam armigeri Dei, iustitiâ lorica graues, sudore madidi, puluere non indecoro sordidi; inter bellorum fulgura & coruscationes, inter armorum strepitus & fragores, inter calumniarum procellas & inuidiæ faces, inter iudicum minas & tyrannorum furias, inconculsi. State, inquam, ac totius in vos frementis Orci pondus, non minùs fortiter excipite, quàm constanter sustinete. Hoc est Christianæ militiæ nomen dare, hoc est sub CHRISTO Duce stipendia facere: hoc est peculiare eius obsequium, & arctiorem quamdam societatem profiteri: hæc vna generosis mentibus patet via, quâ ad nominis immortalitatem beatamque æternitatem enitantur.

ORATIO SECVNDÆ.

In laudem eorum qui è Societate IESV sanguinem pro CHRISTO fuderunt.

Ambitiosam esse vnius purpuræ societatem, & sanguinis sui nobilitatem non fumosis maiorum imaginibus, sed nidore ac fumo qui ex ardentibus suorum corporibus exundat approbare, ad reliquas verò dignitatum purpuras erubescere, res vna mihi videtur & fugam habere perquam honestam, & cladem ipsâ victoriâ gloriosior, triumphum verò longè amplissimum, planeque sempiternum. Et sanè multarum ornamenta dignitatum & Insularum quando nobis tribuuntur, non homini; & maioribus potius conceduntur, quàm moribus: licet suos in altissimo gradu collocarint, tamen, quia tot modò patiuntur inuides, quot maiores eorum antè vicerunt æmulos; sit, nescio quo pacto, vt extenuentur ea verbis, detrahantur filiis, communicentur cum maioribus, quasi ad nouam dignitatem nihil attulerint præter antiquam & ex annalibus petitam virtutem. At verò sangu-

*Nobilitas
virtutis,
non stirpis,
laudanda.*

men non sum perduellis; si vox in equuleo interclusa fuerit, silentium tamen meum clamabit. Non sum perduellis. poenæ fatentem possunt facere, non autem nocentem. In hac imbecillitatis suæ confessione trahitur in subterraneam specum, vel ipso adpectu terribilem. pendent sanguinolentæ circum taureæ, catenæ, securæ, laminæ, pectines, rotæ, equulei. adhibentur nefarij satellites, quos odium Catholicæ Religionis & libido torquendi conuocarat: laniatur, distenditur; nullus tamen gemitus, nulla vox Campiani inter acerbissimos dolores, diuulsionesque compagum, atque rotatum crepitus audiebatur, nisi hæc: IESVS, MARIA; IESVS, MARIA. vt scilicet doceret, malè quæri in istis lateribus ac latebris flagitiosa consilia, vnde depromebantur tam sacrosancta verba. O dignam tanto silentio vocem! O magnum, & præclare sibi conscium pectus, inter compedes liberum, inter accusatores securum, inter cruciatus tranquillum ac beatum! Quando ex illis equulei tenebris in Angliæ lucem, hoc est, in Londinensis populi frequentiam erumpes? quando palàm audietur fides tuorum dolorum, testimonium equulei, silentij patrocinium, vt te semel liberent populi suffragia, quem iam toties absoluerunt tormenta? quando innocentiae tuæ contumeliam detrahes, & infami satellitum manu gloriose stipatus ad Regium tribunal deducèris, tam paratus iterum pro innocentia tuâ ad stuporem omnium perorare, quam in tormentis tacere? mihi crede, magnificentior redibis è tuâ catastâ, quam Iudex fulgebit in suâ purpurâ. At dicet nonnemo: Infirmæ suæ & occultæ quæstioni publico suspensio fidem Iudices conciliarunt. quasi verò vir ille sanctissimus minùs in patibulo innocentiam suam tueri posset, quam in equuleo. O gloriosum igitur illum diem, Campiane, quo crucem iussus conscendere, animo stetitisti quam loco excelior! ô beatam illam mortem, quâ pro Capite Romanæ Ecclesiæ lubens volensque caput tuum oppignorasti! ô dignum memoriâ locum! quem tu iniuriarum memoriâ depositâ consecrasti, & ex arenâ crudelitatis fecisti theatrum pietatis. Viuet apud Anglos nominis tui gloria, viuet innocentiae fama, viuet fortitudinis præconium; viuet, viuet, inquam, tua illa vox, quâ vt extremâ, sic tuâ virtute dignâ, inimicis benè precatus es.

*Marty-
rium Patr.
Ignatij
Azbedi
cum sociis.*

Sed hac tragœdiâ ad suam catastrophem perductâ, gradus nobis ad alteram faciendus. Vidistis, Auditores, subterraneam specum Campiani gloriâ collustratam: vidistis, eodem in sublime suspensio, aërem ipsum tam illustri Catholicæ atque Apostolicæ Fidei victimâ consecratum: nunc, si placet, spectate, quam impiè hæresis aquas ipsas ac maria truculentâ cæde cruentarit. Hæc enim non contenta terras pestiferâ labe funestasse, exæstantem ferociam, scelerumque tempestatem, toto circumuexit Oceano; vt, si quos repentina vis ac turbo percussisset, antè naufragium animorum facerent, quam corporum. Stabat prope insulam Palmæ, ne quis de Christianorum Athletarum victoriâ dubitaret, stabat, inquam, in anchoris secunda Lusitanorum classis, & interim mors plenis velis adnauigabat; cum subitò adest prædonum naus obsecundante vento. adulterantur in hostili puppe amica insignia, & occultis fraudibus apertum latrocinium prætextitur. mentiuntur,

tiuntur, vt sese antè obsideri miseri sentiant, quàm videant bellum parari. Itaque scandunt hæretici foros, seruantur intimos recessus, & latentia receptacula, micantibus in ipsis quoque tenebris gladiis, excutunt: nec corporum tantum, sed etiam animarum exitium vectoribus moliuntur. O! inaudita tempestas, in quâ leuissimum est, pati naufragium! Quis tibi tunc vultus, Azebede, quæ mens, quod consilium, quando acerbissimam tuorum cædem intuebaris, & in sacra Sociorum latera Caluianus ille mucro defæuiebat? superuacaneum tunc erat ad barbara tyrannorum littora martyrij gratiâ suspirare, cum iam in ipso mari occurrisset Brasilia. Habet & Oceanus Martyres suos: nec elementa beatos faciunt, sed tormenta. Hoc tamen erat omni morte acerbius, tot immatura suorum spectare funera, quando singulos arctissimè complexus, gladiis impiorum sese obiecit, non vt moreretur cum suis, sed pro suis; malebatque vel vnus esse vicarius, quàm omnium fieri socius. Sed quoniam fore videbat, vt quos amor coniunxerat, eos heterodoxorum piratarum odium non separaret; hoc vnum sollicitè cauebat, ne, qui primus erat auctoritate & munere, postremus esset clade ac vulnere; & qui omnibus præibat ad militiam, is cunctos sequeretur ad victoriam. Quid multa? arctissimo illo, &, prò dolor! extremo in complexu trucidantur ab impiis; toti que sanguine perfusi, deturbantur in mare, numquam animarum sitim posaturi, & scaturientibus adhuc venis acerbata latrocinia mitioribus inscripturi fluctibus. Azebedus cum imagine Deiparæ inter vndas fluctuans, cum hanc benè ominatam tabulam arctissimè esset amplexus, gratissimum in ipso naufragio salutis portum inuenit. O miserum acerbumque toti Brasiliæ casum, Societati verò vniuersæ perquam gloriosum! Quid enim aut laudabilius ad nomen, aut illustrius ad splendorem, aut magnificentius ad gloriam, quàm amore salutis alienæ vehementius accendi, quàm vt ardor ille toto Oceano possit extingui, & vterius votorum impulsu vela facere quàm ventorum?

Sentio in hac tempestate, orationis meæ cursum ferri in vltimos Iaponum sinus: crudele Nangasachi ostium, & fumantia adhuc littora prospecto. Hoc scilicet Societatis triumphis adhuc deerat, vt, postquam terra, pontus, aër ad gloriosa eius certamina aliquid contulissent, ignis etiam elementum partibus suis ac muniis fungeretur. Angebatur in Iaponiâ humani generis hostis, & vehementer dolebat, eius oras tot sæculis interclusas, breui tempore à Xauerio esse patefactas; sentiebatque, hac portâ effractâ & reuulsâ, vastissimas patere Religioni Christianæ prouincias. nec ferre poterat, homines non horrore corporum tantum, sed & animorum squallore sibi simillimos; eò ire post flagitia, vnde ipse pulsus esset propter flagitia; & qui in eadem secum fuerant causâ, non in eadem manere fortunâ. Hic scilicet animorum motus, hoc fortissimorum Martyrum trophæum, hæc certissima Beatorum gloria inuidum humani generis hostem cruentabat atque confodiebat: nec minùs alieno zelo quàm proprio inferno torquebatur, quare crucees & rogos totâ explicat Iaponiâ, vt non minùs terrore fauaret quàm dolore. Quid hinc commemorem actos in cruce Paulum Michi, Iacobum Ghifai, Ioan-

Persecutionis Iaponicæ auctor diabolus.

*Marty-
rium Parr.
Caroli
Spinola.*

*Laus fa-
milie Spi-
nola.*

*Fortum
martyrij
in S. Fran-
cisco Xa-
uero.*

nem de Goto? quid fortitudinem illorum incredibilem ac propè diuinam? quid decusata inter se vulnera, ex quibus plus gloriæ quàm sanguinis emanauit? Te certè, Carole Spinola, tacitus præterire nullo modo possum. da veniam, magne Athleta, si minus splendoris ab hac voce meâ acceperis, quàm à flammis tuis nunc es consecutus. Habet hoc omnis flamma, præsertim Martyrum, vt spectari possit, tractari non possit; & antè destituat facundia dicentem, quàm constantia conflagramentem. Quadriennio pænè toto miseriam in carcere vitam duxerat Carolus, vt vno die mortem beatissimam consequeretur. interim tamen nihil ipse de amicorum opibus, nihil de generis nobilitate, nihil de suis natalibus, vt barbaros flecteret, obtendebat. Nimirum gloriosius existimabat sanguinem sanguine exornare, quàm exorare. Raptus ad feralem pyram, admouetur palo; & crudeli misericordiâ ligatur remissius, vt, si constantiam vacillare contingeret, facilius esset sese expediendi ratio. Itaque subiecto igne, phœnicis instar, terris quidem mori, sed cælo cœpit viuere. O magnum gentis Spinolæ ornamentum! tu quo tempore Ambrosius Europam illustrabat victoriis, eodem Iaponiam Indiasque condecorasti triumphis; & vterque docuistis, Spinolas ad exemplar agendi & patiendi fortia tam nasci feliciter, quàm mori constanter. par consecuti estis ornamentum, licet dispari in elemento; nisi quòd longè minus sit superare vrbes & Martem tonantem, quàm ignes & Iouem, vt sic dicam, fulminantem. Vt vt est, vicit vterque, vicit gloriæ, vicit Religioni Christianæ, vicit immortalitati generis: vt dubitare possimus, plùsne gloriæ posterij vestri habituri sint, quòd tu in Oriente occideris, an quòd ille in Occidente fuerit exortus. Quamquam quid ego tantam gloriam vnus familiae circumscribo limitibus? habet Genua quo luceat, habet Iaponia quo ardeat, habet Ecclesia quo vincat, habet Societas quo triumphet. Et hi sunt fortissimi nostri Duces, qui procul à militari strepitu, sed non procul à militari gloriâ, extra furorem belli, difficiliora nasci pacis certamina, cadendo vicerunt, & Christianis tironibus ostenderunt, quænam essent honestissima vulnera. Quibus ego nec Americanum istum Thaumaturgum Anchetam, nec Armuzianum istud Lumen Barzæum, nec Indiarum Apostolum Xauerium coniungam: licet eundem vastissimo laborum & vndarum Oceano nauigantem eadem laurea fuerit coronatura, si eadem quæ ceteros, persecutionis illum procella inuoluisset. Poterat habere Martyrum gloriam, qui Martyrum habebat causam. nec fustes nocturnos timebat, cuius spes omnis erat in ligno; nec recusabat vno submergi momento, qui triduo assueuerat naufragio. Ne dubita, minùs semel generosus hic animus sudasset sub Martyre, quàm tamdiu sudauerat sub Æthiope. Sed de his alius erit dicendi locus: non enim hoc nunc agimus. vnâ tantùm Martyrum purpuram, quâ nullam pretiosiorrem transmisit Oriens, venerabundus exosculor, eorum scilicet qui ab Herculeis columnis suos labores exorsi, post emensum Oceanum, nouo in orbe inueteratos idololatriæ ritus sustulerunt, scelera ac flagitia compresserunt, barbariem ac immanitatem cicurant. qui conatu plusquam Herculeo, domitis tot feris quot barbaris, rerum omnium termi-

terminos animis transgressi, etiam vitæ suæ iam deficienti inscripserunt, *Plus ultra*. Eorum, inquam, qui sub Zonâ torridâ, in Indicis illis arenis, ubi mortales auro magis accenduntur quàm æstu, nullius rei quàm animarum cupiditate flagrantur. eorum denique qui ad cælestis Regis aulam crucibus, equuleis, catastis sibi gradus fecerunt, & in pompam triumphi verterunt instrumenta martyrij: horum, inquam, purpuram venerabundus exofculor atque deprædico. Quæ si mediocria, si vîitata, si quotidiana sunt; nihil habeo quod commendem: sin verò singularia, si inusitata, si tam procul à communi laude fortitudinis & vulgari constantiâ quàm ab orbe nostro distita; laudentur sanè hæc à nobis tam propensis animis, quàm illi generosis tormenta sustinuerunt, & virtutem illam digniorem pulpito quàm equuleo, perpetuis consecremus honoribus. Cumquæ eorum ne necessaria quidem expectata sit mors, quorum vita debuisset esse immortalis; viuant saltem posthac sacris in imaginibus, viuant humanis in laudibus, viuant diuinis in honoribus, viuant sæculorum omnium memoriâ sempiternâ: sed vel maximè viuant in nostris vestigiis, ne, vt illis gloriofum fuit tantam nobis virtutum suarum ac meritorum hereditatem suo sanguine consignatam relinquare, ita nobis contumeliosum sit eam inertiâ nostrâ prodigere. Pudeat nos, inter tot Sociorum vulnera, nullam posse cicatricem exhibere. O beatos pugiles! qui crucibus affixi, aquis submersi, ignibus combusti, non suam luxerunt pœnam, sed gauisi sunt de præmio: qui resectis capitibus habere cœperint vbi coronari possent: qui omnium pedibus obruti, ac tyrannorum suppliciis excarnificati, omni Regum purpurâ nobiliorem triumphum sunt consecuti.

*Adhor-
ratio vt
imitemur
Martyres.*

ORATIO TERTIA.

*De causâ capitalis odij quo Societatem IESV heretici
prosequuntur.*

SI quis miratur, Auditores, quid causæ sit cur nostræ ætatis heretici implacabili planè odio à Societate IESV dissideant; mirari certè is desinet, si vtrorumque pugnantes inter se indolem, omnemque vitæ rationem toto, vt sic dicam, cælo disiunctam esse meminerit; maiusque inter eos esse discrimen Religionis & Fidei, quàm morum atque institutorum Iaponios inter & Europæos; vt qui non pedibus tantum, sed ingeniis etiam orbi nostro oppositi esse videantur. Operæ pretium est hunc pugnantium inter se morum atque iudiciorum typum; eiusque quod mihi propositum est certaminis adumbratam imaginem, paulisper intueri. Iapones, teste Maffcio, epulas nostras, nos vicissim illorum condimenta aspernamur. Aquam nos gelidam, illi calefactam ætate pariter & hieme potant. Nobis gemmea aureaque, illis fictilia terreaque vasa in honore sunt. Iam in curationibus corporum, nos agris dulcia & tenerè cocta; illi falsa ac penitus cruda; nos altitia, illi conchyliia apponunt. Pharmacia nos fermè olidis & amaris, illi perquam suauibus & odoratis vtuntur. Illi è coloribus lætum ac festiuum æsti-

*Maffcius
Hist. Ind.
libr. 12.*

*Franc. Garaf.
Doct. curios.
l. 2. sect. 11.*

*Iaponum
mores no-
stris con-
trarij.*

mant nigrum, albus illis in funere ac luctu est. quæ à communi Euro-
pæorum sententiâ, vsuque nostro longissimè absunt. Nobis dentium
in candore, ipsis in nigredine est decor: quare atro quodam pigmento
eos identidem inficiunt. Illi somnum capiunt subiecto cervicibus la-
pide vel tigillo, nos molle tomentum aut puluinar adhibemus. Illis
aperto capite in sole pariter ac pluuiâ vterque sexus incedit, quod apud
nos vitatur vel maximè. Illi foris absque pallio, domi verò ambulat
chlamydati; nos contrâ facimus. Equum nos à læuâ, illi à dexterâ con-
scendunt. Inter salutandum nos caput, illi crepidarum leui excussu pe-
des detegunt. Aduenienti amico nos assurgimus, illi subsidunt. Plura
eiusmodi prætereo, ne ad viuum cuncta rescere videar. Enimverò
quàm vehementer in viuendi ratione ac lege Iaponij à nostrâ consue-
tudine abhorrent, tam è diametro hæretici omnes ab vniuersâ Societate
dissentunt. Hæc origo diffidorum, hic fons est omnis malevolentia.
Ceterum hac in parte diuinæ Prouidentia consilia licet admirari, quæ
valdè opportunè hac ætate nostrâ huius Ordinis Christianam mili-
tiam perditorum hominum istorum furori atque amentia oppo-
suit. Hanc ego diuersitatem ingensque discrimen inter vtrosque dum
vario ex capite breuiter ostendo; non minùs æquos iudices vos fore
confido, quàm beneuolos Auditores.

*Doctores
noui Eu-
angelij:*

Adiunxerunt sese Luthero, posteaquàm ille Deo ac Religioni per-
fidus, pristinae Fidei castra deseruit, continuò petulci è triuio Magistelli,
procaces Grammatici, discincti Poëtae, leues Græculi, ebrij Oratores,
nescio qui Philosophastri atque Philologi: horum exempla secuta est
è Reip. fæce grex futurorum, tinctorum, lanionum atque textorum. Quid
deinde etiam? Vt nihil ad summam impietatem, nihil ad extremam
dementiam deesset, confluxere vndique facinorosissimi homines, igno-
miniâ celebres, Iudicium sententiis dammati, publicæque infamiae signis
inuisti: inde verò profiliere prostituti pudoris ac pudicitiae mulieres; quæ,
velut istius Academiae Eximiae Dominae ac Magistrae nostræ, in sug-
gestum, in exedras, in sacra pulpita proruperunt. Tales fuere præclari
instaurandæ Ecclesiae architecti, & si inferis placet, quinti Euangelij
buccinatores. Tum verò perditissimus hominum cæcus tali duce
conflatus, illicò Orthodoxam Ecclesiam, illiusque legitimum Caput
aspernari, vtriusque sacrosanctam auctoritatem, ætatum omnium & na-
tionum & ordinum perpetuâ consensione stabilitam, conuellere, san-
ctissimorum oracula Pontificum pedibus conculcare, grauiissima Con-
cilia etiam Oecumenica spernere, sacramque Paginam aut mutilare aut
illegitimâ interpretatione conspurcare, ritus sacros profanare, Sacramen-
ta polluere, sacras aras euertere, templa incendere, omnia deniq; huma-
na ac diuina conculcare. Nec factis minùs abominanda commenti
sunt dogmata, quibus omnem probitatem ac virtutem, omnem pieta-
tem ac Religionem è vitâ proscriberent: nullo iure ac legibus Christia-
nam libertatem adstringi: credentibus nulla flagitia nocere: bonorum
operum merita id esse coram Deo, quod Veneri donatas à virgine pu-
pas: castitatis votum stultam esse temeritatem: Deum scelus omne fla-
gitiumque designare, & ad ea homines fatali quadam necessitate im-
pellere.

Fontan.
lib. 5.

*sanam do-
ctrinam
prescri-
bunt:*

Sander. lib. 7
de Vif. Mo-
narch.

Lindan. in
Exhort. ad
Holl. c. 12.

*insanam
inuehunt:*

pellere. Plura recensere perhorresco. Quis in rupibus natus Geta, aut quis è quercu excisus Arcas, tam sui est immemor, vt eiusmodi opinionum portenta vel cogitare audeat, qualia illi non solum bipedum, sed omnium quadrupedum nequissimi publicè sunt professi? Quis nunc eorum vitam omni legum vinculo solutam esse criminetur? ego vel maximè doctrinæ quam tradunt adstrictam & consonam esse contendo. Nolo hanc scelerum flagitiorumque faciem exhaurire: in vnicam libidinem, & quidem strictim, digitum intendō. Præluxit omnibus in hoc genere sacrilegam faciem ipse Lutherus, qui præ cibo, potu, somno necessariam omnibus venerem impudentissimo scripto persuasit; qui iugo Religionis excusso, incestis se nuptiis contaminauit. Huius Hæresiarum vestigia non pauci, diffractis votorum repagulis, omnique pudore proscripto, sunt secuti. Vt verò quales fuerint isti hymenæi, crimine ab vno coniecturam faciatis: in Carolstadij inquinatissimis nuptiis (fuit is è Sacerdotibus primus, qui scorto iunctus est) inaudito facinore Missam, vt loquuntur, omni impudentiâ atque infantiâ nobilem concinnarunt: in quâ non modò sacrilegos atque fœdifragos Sacerdotes magnis laudibus extulerunt, verum etiam vt Heroas Deo plenos, ipsaque mortalitate maiores, deprædicarunt. O aurea nimirum tempora, sanctique mores! ô sacrosancta noui Euangelij decreta, legesque castissimæ! Ita domus Dei diuinitus instauratur? Stomachare hîc, ô Daniel, & exclama: *Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Vaticinium tuum, ô Isaia, iam impletum est: *Habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi ulula in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.* Atque vtinam hic sit nequitia terminus! Enimuerò vterius effrenata nouorum Euangelicorum prorumpit audacia. Disciplinam illam suam, tamquam de cælo lapsam, non tantum canticis, rhythmis, comædiis, declamationibus, scriptis libellis, sed inaudita etiam crudelitate atque immanitate passim propagare conati sunt. Euoluite huius sæculi annales; & cum gemitu legetis, virgines castissimas, mulieres prægnantes, viros integerrimos, sanctissimarum Familiarum Religiosos, Sacerdotes Deo sacros, senes non minus virtute quam canitie venerandos, exquisitissimis tormentis fuisse trucidatos. Nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini parcitum est. Nec aliam sanè ob causam, quam quòd illa nefaria opinionum portenta repudiarent, illa flagitiosissima dogmata detestarentur, & auitam Catholicæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Fidem vitâ fortunisque suis chariorem ducerent. Nihil hîc necesse est inaudita suppliciorum genera recenseri; homines innocentissimos, Deoque consecratos, toto corpore mutilos, præcipitio elisos, viuos in terram defossos, veribus affixos, lento igne tostos, virgines constupratas ac tortorum libidini permissas. Cetera etiam libenter silentio inuoluo, quæ vel tragica Poëtarum figmenta, vel ipsam belluarum immanitatem superant. Planè vt necesse fuerit, diuinam Prouidentiam, quæ semper pro salute atque incolumitate Ecclesiæ suæ excubat, vt olim grassantibus in orbe venenis sua suppeditauit antidota, ita nouam hanc Ecclesiæ pestem nouis etiam subsidiis amoliri. Quæ olim pestes Ecclesiam infestant, quæque aduer-

viuunt,
prouidentia
cent:

Lib. de Vita
coniug.

Fontan. l. 8.

Daniel. 13.

Isaie 13.

doctrinam
suam crudi-
delissimè
propagant.

Claud. de
Sanctis, lib.
de Dircept.
templ.

Sander. lib. 7
de Vic. Mo-
narch.

*Hæreses
omni sa-
culo.*

*Præsidia
Ecclesie
omni ano.*

*Luthero
cum suis
opponitur
Ignatius
& Socie-
tas.*

*Greg. XIII.
Bullâ, Quan-
tâ fructuo-
sitas.*

*Bullâ, Inno-
centibus.*

aduersus eas præsidia à Deo submissa fuerint, minimè obscurum est Percurrite, si placet, ætates singulas. Primâ, exstiterunt Simoniani, Cerinthiani, Philetiani: secundâ, Montanista & Gnostici: tertiâ, Manichæi & Notatiani: quartâ, Ariani & Donatistæ: quintâ, Nestoriani cum Pelagianis: sextâ, hinc Monothelita, inde Tritheita: septimâ, cum Mahometanis fuere Armeni: octauâ, cum Iconoclastis Albanenses: nonâ, Taurinenses & Photiani: decimâ, Anthropomorphita: vndecimâ, Berengariani: duodecimâ, Arnaldista: decimatertiâ, Albigenes: decimaquartâ, Wileffita & Lollardi: decimaquintâ, Lutherani & Calvinista. Ceterum nullo vniquam sæculo diuinam protectionem Ecclesie defuisse, historiarum monumenta fidem faciunt. Primo siquidem sæculo Simonem Petrum Simoni Mago opposuit: Ioannem Euangelistam cum Cerintho, Paulum cum Phileto commisit: secundo, Irenæum ac Papiam veræ fidei propugnatores dedit: tertio, Clementem Alexandrinum atque Cornelium Summum Antistitem: quarto, Basilium & Athanasium: quinto, Cyfillum atque Augustinum: sexto, Gregorium Magnum Sikeriumque Pontifices: septimo, Maximum & Eugenium: octauo, Damascenum cum Albino: nono, Stephanum & Ionam Episcopos: decimo, Moysen Barcepham: vndecimo, Hermannum Contractum: duodecimo, Bernardum: decimotertio, Dominicum & Franciscum: decimoquarto, Durandum à Sancto Portiano & Henricum Susonem: decimoquinto, Ignatium. Cuius viri, Deus immortalis! quàm contraria heterodoxis studia moresque exstiterunt? Non tanta Iapones inter, quorum initio memini, & Europæos morum studiorumque dissensio reperitur, quanta inter Lutheri & Caluini assecclas, & fundatam ab Ignatio Societatem. Quid, obsecro, Luthero propositum fuit, nisi Romanæ fidei extinctio, Pontificiæ auctoritatis euersio, morum corruptela, mortalium denique à CHRISTI legibus & ab omni probitate auulsio? Hæc enim per eum nequissimus dæmon (quicum familiarissimè sese egisse, disseruisse, modicum falis comedisse gloriatur) nefariè molitus est. Contrâ verò (Pontificia verba profero, quæ publico diplomate omni posteritati commendata sunt) *finis Societatis, Fidei propagatio & defensio, animarumque in vitâ & doctrinâ Christianâ progressus. Ad quem finem Spiritus sanctus Ignatium Loiolam, ipsius Societatis institutorem, eiusque Socios excitauit: media etiam præclara maximeque opportuna eis tribuit atque confirmauit.* Ille infamis apostata ex angulis & imâ face plebis non tantum homines illitteratos, sed impietate, sed infamivitâ, sed morum contagione notissimos, verbi Dei deprauatores, sacrarum Paginarum scedissimas harpyias, in aciem produxit. Contrâ verò quàm nobilem, quàm expeditam, manuque & linguâ promptam legionem illi opposuit Societas IESV? nempe ex luce Christiani orbis, & florentissimis Regnis viros (vt cum Pio V. loquar) *litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimoniam conspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini optimos prædicatores & interpretes producendo.* In castris heterodoxis vanissimas ac stultissimas mulierculas reperias, quæ iniuste in publicum suggestum cathedramque adrepentes, propositis palàm assertionibus, ad certamen de altissi-

altissimis Fidei mysteriis Doctores prouocent. In Societate verò adlectos ab Ignatio grauissimos Theologos, omni litteraturæ ac sapientiæ genere excultos, inuenies; quos Summi ipsi Antistites ad celeberrimum illud Christiani orbis theatrum, lectissimum, inquam, Concilij Tridentini Magistratum, delegarunt. Lutherus homo ad quidlibet audendum projectæ temeritatis, non erubuit vanum ac futile hoc vaticinium propalare:

Pestis eram uiuus, moriens tua mors ero Papa.

& verò nullam non machinam ad euertendam Pontificiam dignitatem admouit. quin inò eousque prouectus est dementiæ, vt Reges ac Principes hortaretur ad lacesendum bello Pontificem, manusque in S. R. E. Cardinalium sanguine lauandas. Quid verò Ignatius? an non omne suum studium ac suorum eò contulit, vt supremam in terris Pontificiam dignitatem ab hæreticorum calumniis, sophismatibus, machinationibus vindicaret? nōne eiusdem obedientiam toto orbe Christiano asseruit? nōne Professos suos peculiari voti religione Summo Christi Vicario ad arduas quasque missiones obnoxios esse voluit? vt nihil mirum sit, Clementem VIII. sapientissimum Pontificem Societatem dextrum brachium Apostolicæ Sedis indigitasse. Quid nunc dicam quantâ petulantia noui illi quinti Euangelij magistelli venerandam SS. Patrum canitiem conspurcarint, eorumque auctoritatem protruerint? Hanc autem semper venerata est Societas; eorumque doctrinam, tanquam hagiographis proximam, & ab ipso fonte propius emanantem, est exosculata. Porrò, contaminatissimos Nouatorum mores, vitamque flagitiis ac probris infamem, nihil attinet in propatulo constituere: satis superque eorum probra variis scriptorum monumentis sunt consignata. Societas autem (quod diuinæ gratiæ ac protectioni acceptum refert) ne sibi ipsi præconis vice fungi debeat, amplissimum Iulij III. Pontificis Maximi elogium est consecuta: cuius in publico diplomate hæc sunt verba: *Considerantes nihil quod pium sanctumque non sit, in Societate eiusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatij & aliorum Sociorum vitâ & moribus reperiri.* Denique hoc egerunt Caluini & Lutheri assecla, vt orbem vniuersum peruersis dogmatibus & scedâ vitiorum omnium colluione contaminarent. Sed, quæ Dei bonitas est, & excubans in salutem Ecclesiæ suæ prouidentia, vltra Septentrionem & vicina quædam Regna exitiabilem illam pestem diffundere non potuerunt. At Societas genuina Euangelij semina, & mores Christianâ professione dignos, quadripartito terrarum orbe longè lateque propagauit, gentesque multitudine innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, naturâ cæcas, cultu impias, vitiis omnibus contaminatas, etiam cum præsentissimo capitis periculo à tenebris ad lucem, à feritate ad humanitatem, à miserrimâ dæmonum seruitute ad beatam libertatem filiorum Dei, ab idolorum superstitione ad veri Numinis cultum, ab omni scelere ac flagitio ad omnem probitatem virtutemque traduxit. Nihil opus hîc mihi tam amplam Societatis laudem conquistis vndique testimoniis stabilire: vnum mihi sit instar omnium, & quidem grauissimum & maximum, Summi Ecclesiæ Præfulis Pij V.

A a a a

qui

Surius Hist.
anno 1520.

Suarez to. 4.
de Relig. l. 1.
de Inst. 50.
cietas.

Bulla, Cùm
indefessa.

Genebrard.
in Chron.

qui amplissimo suo diplomate posterorum memoriæ testatum voluit: *Societatis homines, Verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint: ac eorum aliquos ita Domini amore fuisse perstrictos, ut etiam proprii sanguinis prodigi, martyrio uoluntario se supposuerint: perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouisse.* Satisne luculenter hæc hæctenus deducta, ut fidem adstruamus Aquensi Præsuli Gilberto, qui summo iure Ignatium Antilutherum esse pronuntiauit? Satisne animaduertitis, non magis pedibus moribusque nobis obuertos esse Iapones ceterosque Antipodes, quam huius sæculi heterodoxi Societati IESV aduersantur? Quis ergo iure mirabitur, tantam inter utrosque animorum exulcerationem auersionemque intercedere,

Lupis & agnis quanta fortitò obtigit?

Ex hoc itaque fermento, ex hac face prodeunt tot calumniæ in Societatem, tot maledicta, tot libelli famosi, tot sanguinaria edicta, tot proscriptiones, tot cruces denique ac tormenta. Sed, ô cæca maleuolentia, & inconsulta nequitia! dum Societatem conuictis & calumniis obruere planeque conculcare se posse existimant, non vident eam tum vel maxime exornari. Quid enim Societati contingere potest gloriosius, quam si toti orbi manifestum euadat, eam à flagitiosissimis ac perditissimis hominibus implacabili odio omni que diritate vexari? quid optabilius, quam ab iis cum fastidio natuscæque despici, qui nullum veræ laudis gustum habent? Magnis interim animis estote, viri Religiosissimi, magnum vobis aduersus maleuolorum tela præsidium, magnum aduersus omnes persecutionum procellas solatium repositum est in præclarâ recte factorum conscientia. Deinde si qua vis, si qua tempestas, si qua dimicatio incubuerit; Dei præsidio tecti, inter medios hostium cuneos illæsi consistetis. Vnus instar omnium vester vobis erit IESVS, qui hoc vnico verbo mœrorem vobis omnem absterget; *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Sed quemadmodum ille tandem inimicis omnibus superior, eam gloriam est consecutus, quam omnis intuebitur æternitas: ita vobis aliquando ex persecutionibus, proscriptionibus, tormentis solida voluptas, ex maleuolentiæ tempestatibus tranquilla securitas, ex mendaciorum & calumniarum nubibus æternæ lucis ac dignitatis splendor emerget.

Math. 10.

ORATIO QVARTA

In Calumniam; cuius insanis clamoribus Societas sæpè insimulata est auaritia, delicatioris vitæ, ac superbia.

A suo ex-
ortu ca-
lumniis
appetita
Societas:

ET si, quodam naturæ beneficio, minima quæque paruitate suâ tuta sunt, & quemadmodum aciem oculorum, ita multò facilius omnem inuidiæ morsum ictumque subterfugiant; tamen hæc minima IESV Societas, post tot alios in Ecclesiâ clarissimos Ordines recens exorta, ne quidem illis iniuriis admodum reuibus, nec suâ illâ appellatione,

tione, quâ à Beato Conditorè Minima toties nuncupata est, effugere vniquam potuit, quin in multorum, non iam oculos (quod necesse erat) sed odia atque inuidiam incurreret; inde ab ortu suo vbiq̃ appetita frequentibus contumeliarum telis. Verùm vbi iam ad vnius sæculi decursum reflectit oculos, nonne meritò mirari potest, quo suo fato contigerit, vt nemo hisce centum annis Christianæ Religionis, nemo auitæ ^{ab hereticis,} sinceræque Fidei hostis fuerit, qui non grauissimo in hanc Familiam animo belloque exarserit. quamquam, fateor, minùs nouum videri debet, eam ab istis Dei ac Religionis hostibus velut scopum peti, cum ipsa clarissimum I E S V nomen tamquam signum præferat, in quod istorum omnium cogitationes, linguæ, calami, vt intenti arcus, vt nerui, vt tela conuertuntur. Sed illud admiratione dignissimum semper iudicauere ^{ab amulis,} viri prudentes, repertos fuisse nonnullos melioris Fidei ac vitæ homines, nescio quibus circumuentos fraudibus calumniatorum, qui in hoc quoque bellum omni auctoritate suâ animoque subinde incubuerint. Et enim quòd priores illi fuerint aduersati, qui virtuti, qui Fidei, qui Religioni bellum indixerant; id ex instituto fecerunt: non opinabantur satis probari sui similibus posse se Ecclesiæ esse hostes, nisi huius Ordinis essent inimici. hi verò dum illius famam passim in circulis, in conuentibus, in conuiujs oppugnabant, quo pacto nomen suum & existimationem tueri poterant? Illi sæpenuerò ab hoc Ordine nostro Fidei causâ laceffiti, suas reponebant obreçtationes, cum rationes non possent: hi verò ne verbo quidem violati, vltra in eum euomebant virus acerbitalis suæ, suamque ab eo alienationem, vti terrori ac formidini ceteris, ita suis ac sibi commendationi fore existimabant.

Quid putem? speramne ab vtrisque I E S V Societatem? ita quidem illi non obscure præ se tulerunt, imò non sine acerbissimâ verborum contumeliâ in contemptum illam adducere studiosè sunt conati. Verùm si quis, deposito partium studio, rem paulò æquius mecum velit expendere; non video nec in præclaro ipsius Instituto, nec in ratione viuendi, quod despici ab istis carpique iure potuerit. An illius famam maculis saltem aliquibus facile à se aspergi posse crediderunt? ignari quid recti conscientia, quid animi magnitudo, quid integritas, quid innocentia valeat; quæ tum maximè suam explicat ac diffundit lucem, cum in medijs inuidiæ tenebris vmbriisque versatur. An verebantur fortasse ne suo honori nominiq̃ detraheretur, quidquid nostro accederet? alienæ certè nemo existimationi inuidet, qui confidit suæ. An sibi persuadebant noui quidam Hannibales, hanc firmissimæ Societatis rupem assiduâ maledictorum acrimoniâ, ceu nouo quopiam aceto perfusam, sensim ac sensim dissolutum iri? at illius hastenus operibus quantum iniqua detraxit æmulatio, tantum emergens veritas laudibus adiecit.

Illud profectò est. Sperabas Calumniâ (vitium enim arguere mens est, non homines perstringere) sperabas, inquam, Societatem apud imperitos in odium vocare te posse, illiusque splendidissimæ famæ nonnihil officere, obiectis conuictorum tuorum vmbri ac telis: non secus atque ille qui quondam, emissis innumerabilibus sagittis, & soli ipsi clarita-

*inmulta-
rio, & sine
probatio-
nibus.*

tem & hosti suo diem erepturum se dixit gloriosus, quam fecit. Hinc illæ tibi perpetuæ voces, quibus avaritiæ, superbiæ, commodioris ac lautioris vitæ Societatem arguis. Hæc spargis in vulgus, hæc ignorantibus obtrudis: hæc criminum omnium brevis summa, imò calumniarum, quas nulla diluat oratio. credita, damnata, præiudicata sunt omnia. ignari atque insolentis vulgi clamor pro omni oraculo est: vociferantur omnes; avaros, deliciosos, superbos esse Iesuitas. quis contra tendat? Si quæris, quo hæc auctore spargantur, quo teste confirmentur: frustra es; tam verum est quam te vivere. quo ex facto dictoque id liqueat: nihil agis. innumera esse asserent, indignabunturque sibi non adhiberi fidem, licet nullum solidè adferre valeant. Cæco impetu eam sibi imperare persuasionem: nefas est, aliter si sentias. Sed singula breuiter saltem expendamus.

*Nec auara
Societas
est.*

Dives & auara Societas est, parandisque opibus inhiat. O præclaram illam Religionem, paupertatis votis vinculisque constrictam! ô præclarum te Ducem, Ignati! qui spretis paternis opibus commodisque gentilitiæ domus, eam legis cohortem, iisque instruis præceptis, ut suam ab auro cupiditatem ac manus cohibere non possit, & magnificè te iactas nudi CHRISTI nudum esse sectatorem. Quamquam diuitiarum accusari parum est; immensæ cupiditatis & inexplebilis avaritiæ insulamur; quasi nostras immigrarit in ædes auri illa sacra fames, quæ quælibet in scelera mortales agit. An non insignis contumelia est, eos qui res spesque suas abiecerunt, traduci palàm tamquam inhient alienis? quo testimonio? quo vestigio? quo signo hæc nota nomini nostro inuritur? An ex eo quòd nec pro sacris concionibus, neque pro augustissimo Missæ sacrificio, neque pro vllâ piâ functione, teruncium admittat vumquam, nec admittere per leges suas possit Societas? An quòd labores suos omnes ac curas ad ciuium salutem gratis referat consumatque, nullâ expectatione ac spe mercedis? quæ tamen tum maximè esset spectanda, si tanto amplificandæ rei suæ desiderio, tamque inexplebili cupiditate teneretur. An quòd peculiari restringendæ paupertatis voto, quasi septo quodam viam sibi ad ampliores facultates obstruxit, quam sanè, si pecuniæ amore ac dulcedine caperetur, laxatam potiùs oportebat? Sed hæc ex disciplinæ nostræ arcanis deprompta superant scilicet tuum, ô Calumnia, vulgi que captum. Rudiori Mineruâ tecum agam necesse est. Habet Societas annuos census in Collegiis. Esto sanè: hæc tu ab Euangelicâ paupertate aliena, hæc avaritiæ signa putas aut argumenta? Frustrà hîc tecum subtiliùs disputem de eâ paupertate, quæ priuatim proprium habet nihil: in communi Superiorum imperio dispensandum aliquid, quo præsens vitæ toleretur necessitas; ne aut populo grauis sit ea egestas, aut conquirendi victus cura à studiis aliisque grauioris momenti functionibus auocet. Sed frustra, inquam, cæcæ facem accendo, quando tu aliam paupertatem nullam nosti, quam coactam inopiam, vilemque mendicitatem. Frustrà etiam singulorum tibi Collegiorum accepti expensique rationes exposuero. Scio, nec iuratus quidem apud te fidem inueniam. Vix oculis ipsâ tuis credes, si serinia loculosque excusseris: quos, ut ait Comicus, araneis plenos & inaniis inuenies.

nec dives:

uenies. Miraberis etiam, nisi planè peregrina sis in rebus œconomicis, tantillum annui census tot viris doctis ac honesto loco natis modestè frugaliterque alendis sufficere posse. Quid si etiam expendas aliquot in Belgio esse Monasteria, quæ singula teorsim ampliores habeant fundos ac facultates, quàm omnia simul amplissimæ Prouinciæ Collegia; adhuc tibi diues & opulenta videbitur esse Societas? quid si in illis ipsis Monasteriis non multò maior Religiosorum sit numerus, quàm in mediocri aliquo Collegiorum nostrorum? quid si ingenuè fatear, nullum pænè Societati in Belgio tam lautè fundatum esse Collegium, quod non grauissimo labore ære alieno? Vbi tandem, quas tam impudenter imprudenterque exagitas, reperies diuitias? Sed clamant scilicet templa atque ædificia diuites esse Iesuitas. Quæ templa? structa atque adornata alienâ benignitate, liberalitate Principum, eleëmofynis hominum piorum? Quid hîc est, quod absque diuinæ Maiestatis iniuriâ carpi possit? aut quæ hinc nobis diuitiæ, quæ opes? Nisi fortè trabes ac marmora saginando stomacho nostro idonea, aut argentei aureique panni scrutata, sacris vsibus subtracta, pullis nostris vestibus assuenda existimæ? Quid, quòd publica urbium templa vbique nostris sunt augustiora? imò pleraque etiam Religiosorum? Et cultui diuino quæ nimia potest esse maiestas? ne stratum quidem auto pauimentum hîc damnari fas est. Quo sumptu tabernaculum fœderis atque arcam, quo apparatu quantisque opibus templum sibi strui Deus olim mandauerit, ne Romanæ quidem Historiæ Scriptores ignorarunt. Salomonis pietatem sacramque magnificentiam, quæ non antiquitatis monimenta deprædicant? Itaque quod sapientissimo olim Regi honori vertitur atque laudi, hoc tu Regibus Christianis atque Principibus, hoc tu Magistratibus Rebusque publicis vitio vertes? nec licebit viris copiosis in Deum (cui omnia accepta referunt) esse piis ac liberalibus, nisi nos in Religiosam paupertatem peccasse videamur? Illi illi sunt (libentes fatemur, & æternâ grati animi memoriâ recolimus) illi sunt, quorum beneuolentiâ atque ære ades illæ nostræ in eam altitudinem maiestatemque assurgunt, eumque, quem criminariis, induunt splendorem & ornatum. Illi sunt, quibus longè augustius videtur, suarum facultatum partem aliquam Deo in aris nostris consecrare, quàm Veneri aut Baccho, aliisque turpitudinis aut vanitatis idolis; quibus, prò dolor! non pauci suas plenâ manu sinuque diuitias profundunt; id vnum sibi suisque perire existimantes, quod diuino cultui transcriptum vident. In ædificiis verò quid tantopere est quod tuis luminibus officere possit? nostròve priuatim commodo, an publicis populi vsibus ampla atque spatiosa sunt? an nobis, an populo seruit vasta illa fundi nostri area quam templo tribuimus? idem ferè de ædificiis est. Numerata maiores exedras, Sodalitatum aulas, gymnasiolorum areas atque scholas, numerata amplâ in familiâ necessaria agris hospitibusque conclauia, tum bibliothecam, triclinium, singulasque Coadiutorum officinas; vniuscuiusque habitationi quid relinques? angustum sanè obscurumque angulum, qualia in plerisque Collegiis cubacula nostra sunt. Et vt paulò ampliora sint, an tu iis qui totis diebus ad pulpitem in cubiculo studiis affixi desident, tantillum spatij inuidebis, vt ad vnum se

possint alterúmve passum commouere? Profectò si coràm ea lustrares oculis,exteriore te specie deceptum fatereris, fortè & illà Henrici IV. voce: *Neminem cui Societatis res perspecta est, de eà perperàm aut loqui aut sentire posse.* Animaduertes quippe tum, domos nostras nullo firmiore, quàm ipsius paupertatis muro innixas esse & circumseptas: perspiceres in iis nihil modesto nitore esse pretiosius, cui studere religiosum pulchrum-que ducimus: videres in iis suppetere multa ad inopiam, pauca ad necessarios vsus; ad delicias, ad luxum, omnino nihil. Hæc sunt nostrarum ædium penetralia, quarum exteriorem tantum contemplata formam, magnifica, lauta, splendida fingis omnia, augesque in immensum.

Sed alterum insuper crimen quasi pro confesso exprobras; *Commodis corporis deliciisque indulgere Societatem.* Quibus tandem deliciis, aut vbi locorum? An in castris, vbi cum milite eadem illi sunt subeunda pericula, iidem labores? vbi sub dio excubat, pemoctat in vallo, sudore diffuit in campo, inter vulnera atque vlcera affusa iacet morientium corporibus? illicne commodis suis deliciisque indulget mollis ista & delicata Societas? An in nauibus fortassis, & classè Regiâ, vbi cum nauticâ turbâ iisdem iactatur ventis atque vndis, per transtra discurrit, eodem pædore ad fastidium nauseamque saginatur, eadem frigora & asperitimas hiemes tolerat, iisdem impetitur hostium telis, eadem subit naufragia? An inter barbaras gentes, vbi etiam ad necessitatem defunt omnia, nec corpori vestes, nec ad victum fruges suppetunt, nisi quas in aridissimo solo ipsa naturæ sterilitas velut nouercali manu subministrat? An inter Indos & Iapones, vbi præter assiduos labores cruces, tormenta, ignes illi assidue parata sunt? Hæc si commoda tibi videntur, quænam igitur molesta? hæc si mollia, quæ dura, quæ grauiâ esse fatebere? An illos existimas qui ad arduas hæc missiones destinantur quasi ad triremes & transtra damnari, eiisque extra communis vitæ commoda; qui pares tot incommodis esse possunt semper inter Socios deliciis innutriti? aut quomodo tam auidè eas amplectuntur, qui vsque adeo commodorum suorum sunt amantes? Vbi ergo, vbi tandem Societas deliciis commodisque indulget? in domibus scilicet & Collegiis, vbi moderata vitæ ratio nihil magnopere oculis tuis obiicit asperitatis, non hispidas vestes, non ieiunia atque flagella. Hic nimirum molles, hic affluere deliciis Iesuitas putas. O egregiam speciem deliciarum! vbi totos dies improbus labor Magistros exercet in scholis, Concionatores in studiis, Coadiutores in opere diurno: vbi studiorum contentione atque assiduitate plerisque vires in medio ætatis flore atteruntur, & mors acceleratur ante diem, vt vel ex ipsâ liquet senum paucitate: vbi ceteri dies noctesque languentibus assident, morientibus præsto sunt, nihil pædore, nihil contagione morborum, nihil suo sæpè vitæ periculo deterriti. Porro quid tantopere communi offenderis habitu, vt vel ex eo pronunties commodorum suorum amantes esse Iesuitas? non vides, dum vestem nostram maledico ore laceras, vniuerso te Clero esse iniuriosam? Imò quis è Clero, cui honesta viuendi conditio est, non etiam vitur pretiosiore? Vide quàm non acerbè tecum agam; infer & pedem intrò, si placet, & triclinij nostri delicias contemplare. Socraticas esse mensas

non in-
dulget
commodi-
tibus
corporis &
deliciis:

inue-

inuenies, quæ fami subseruiant, non gulæ vulgaris in iis victus, hominisque frugi. optimum earum condimentum à sacra petitur lectione; ipseque edendi modus solâ naturæ necessitate ac temperantiæ lege definitur. Quid si & aliam tibi scenam aperiam? & quæ minimè expectabas, aspera flagella, cruentas catenulas, fetosas atque hispidas vestes, & contextas è durioribus setis loricas, ceteraque id genus maceranda carni Religiosa suppellectilia (quæ tu in domo nostrâ & sub isthac togâ latere numquam crederas) tibi coram exhibeam? adhuc tu mollem esse, adhuc delicatam Societatem criminaberis? Sed frustra sum: non, si asperissimam profiteamur viuendi normam, morsus tuos, ô Calumnia, euademus. Nimis verum est hoc Seruatoris oraculum: *Venit Ioannes ne-* Math. 11.
que manducans neque bibens (venere tot alij Religiosissimi Ordines, & sanctæ austeritatis exemplo inclaruere) & dicunt: *De uxore habet. Venit Filius hominis manducans & bibens* (venit I E S V Societas Ducis sui exemplo communi habitu victuque contenta) & dicunt: *Ecce homo vorax, & potator vini; mollis, lauta, delicata Societas est.*

Veniamus ad extremum tandem criminationum tuarum caput, quo superbiæ arrogantiaque arguimur; tam liquidâ causâ, quemadmodum tu tibi persuades, vt nullus excusationi relictus sit locus, neque spes sit in ore vulgi compescendi has voces: *Superba, ambitiosa, arrogans Societas est, præ se despiciens ceteros.* Fateor, aptissima ad inuidiam contumelia est. tumidos superbosque execramur omnes, naturâ dute: propterea quod supra reliquos se efferre mortales, ceterosque dedignari videantur. Id vitium nobis ex vero si appingere potueris, optimo iure exosos, inuisos, execrabiles reddes, & publico odio longè dignissimos. Sed, obsecro te, cur *superba est atque ambitiosa Societas*? Estne alius Ordo (maneat sua omnibus salua veneratio atque integritas) qui sic honores dignitatesque excludit? vbinam singularis voti sponfione sic omnis præcisa est ambitio? quo in cœtu per tam humiles functiones ad demissionem animi exercentur, tantoque tempore de iis sumitur experimentum? quo alio in cœtu tanta Superiorum potestas atque auctoritas est exauctorandi eos qui sese efferunt? vbinam potentius frequentiusque rediguntur in ordinem, seruatorque amica pacis ista in omnibus æqualitas, excludens quidquid excellentiæ amor sibi proprium vellet ac singulare? An fortasse superbum tibi atque ambitiosum videtur docere Rudimenta, versari inter pueros, instruere rusticanos homines, solari pauperes, visere nosocomia, omnibus promiscuè pœnitentibus aures dare? illic experiri pueros proteruiam, hinc adolescentum ingratitude, vbiq; æmulo- rum obloquia & inimicorum? Et hi tamen, postquam vanitati atque ambitioni sæcularis vitæ nuntium remisissent, postquam detrita se incluserunt lacernâ, postquam abdicauerunt quidquid dignitatis habebant, aut fauore, doctrinâ, industriâ, opibus comparare sibi poterant, postquam CHRISTI amore ad abiectissima se munia abiecerunt; adhuc superbi, adhuc ambitiosi, adhuc arrogantes audiunt, & qui præ se despiciant ceteros? At quos illos tandem? pauperesne? quos tam studiosè conquirunt gratisque instruit Societas? an sacros in Ecclesiâ Ordines, an Clerum, an vtriusque Magistratus Præsides, quos omni vene- ratione

ratione cultuque prosequendos pueris ab infantia inculcat? quorum se obstrictam beneficiis amplissimis vbiq; terrarum, & favore adiutam, libentissimè fateatur? Quinam igitur illi tandem, dic impudens Calumnia, quos contemnit? Hoc nimirum est: in odium atque inuidiam hominum Societatem adducere conata semper es isto superbiæ arrogantiaque prætextu. Sed vin' tibi ex me erumpat vera vox? quæris tu insolentis sese efferre Societatem; & tu eam extulisti: deprimere cogitabas; & erexisti: obscuram, inò inuisam reddere; & magnam, illustrem, omnibus expetendam fecisti. Aqua fontis à motu clarior esse solet, crocus attritu melior fragrantiorque, vna pressa vtilior, frutex putatus altior. Haud aliter I E S V Societas à maledictis tuis agitata, pressa, trita, scissa, & clarior cælo, & melior sibi, & vtilior bonis, & altior Ecclesiæ exsurrexit. Si viti à florentissimis ætatis nostræ hominibus comparata est, nonne cogitatione mox assequeris, eam, à maledicæ lingue tuæ quasi falce putatam, vberius lariusque fuisse diffusam? Si palma ab aliis dicta est, nonne sentis eam sese tum maximè erexisse, cum grauissimis conuitorum tuorum ponderibus fuit onerata? Denique si eam cum adamante componere nonnemini visum fuit, à tuis utique solidior futura est ictibus, nihilque vnquam sub iniquæ æmulationis tuæ incide posita remittet de suo instituto pristinoque more religiosè viuendi: frendas licet, aliasque in Æoliâ tuâ semper mediteris procellas. Veniat hinc tibi in mentem atque ante oculos vas illud, quod ad Oceani littora fluitare solet, innumeris expositum ventorum iniuriis, atque ab undis huc illuc agitatum. nostine tenacissimis id vinculis affigi scopulo aut vado? nauibusque esse signum, vt inter cæca vada tutissimum teneant rectissimumque cursum? Cui vasi hanc si addideris tabulam aut vocem, *Iactet, dummodo profum*; Societatis animum illustri veroque emblemate expresseris. Iactari non reformidat, dummodo inter procellas fluctuque posita, rudioribus in hoc vitæ oceano classariis omnes vitiorum scopulos declinandi modos viasque ostendat: modo veteranos, grauioribusque defunctos periculis lubricæ ætatis, ab inexplebili voluptatum voragine atocet è pulpito, precibusque auertat: modo denique fluctuantes in primo cursu virtutum animas, ceu molientes è portu naues, in altum quam fieri poterit felicissimè deducat, doctrinæ suæ signo, factò, exemplo. Iactet, inquit, & impetar, dummodo pristino meo more Christianæ rei Fideique valeam prodesse. Hæc inter tempestates ipsius vox est: hæc eius innocentia summa defensio.

*illustratur
cauimus,*

*pergitque
prodesse
populo.*

*Epilogus
ad IESVM.*

Quare, vt eius voci hanc meam etiam conformem, ad te, I E S V sanctissime, auctor defensorque Societatis, hæc se conuertit oratio. non minus tuâ interest (sit ita fas apud te paulò confidentius loqui) non minus tuâ interest, quam nostrâ, de contumeliâ triumphare. quæ nostris aliquando obiecta est conatibus mora, tuo honori quoties offecit? Faue igitur de cælo propitius, dissipa tandem & compone tempestatum minas, da facilem, da quietum tibi laborantibus cursum. Quod si certantem semper spectare maus hanc minimam Societatem tuam (cui tamquam exiguo Romanæ Petræ calculo aut melioris Davidis lapidi nomen locue seu tuum inclusisti) longisque exerceri atque acui iniuriis; quò sese
actiore

acriore vi impetuq̄ue effundat in Goliathos novos, & diuinæ tuæ gloriæ contemptores; non dubitabit, scio, cum animum ardoremq̄ue, quem patriæ suæ quisq̄ue aut naturæ debet, honori tuo impendere. Erit nouus in Iaponiâ, aut alio in Imperio terror? obuiabit intrepida, & quod reliquum vitæ viriumq̄ue fecerit labor, id ferro reddet. Erit subcunda pro beneficiis iniuria, pro rectè factis infamia? feret, & quot in orbe terrarum regiones sunt, totidem faciet patientis animi sui monumenta. Alia ex aliâ insurget inuidiæ tempesta? excipiet: actum demum præclare secum agi credet, cum odium omne quod in te conceperat iniquitas, in se profundi sentiet: tum, inquam, æstimabit se legitimam scriptamq̄ue nominis tui heredem, cum videbit ærumnarum tuarum ceu diuitiarum partem magnam ad se peruenire. Horum Societas tua auda est bonorum, his opibus inhiat, ad eas adspirat commoditates, hanc ambit gloriam, hanc prehensat, hanc inter nobilissimas laudes suas nominaq̄ue ac titulos ponit. Speratq̄ue te duce atque auspice fore, ut, quæ ipsam in iis ad hoc primum vsque sæculum produxit virtus animiq̄ue magnitudo, eadem ad vltimam vsque mundi ætatem gloriosè beateq̄ue prosequatur.

Bbbb EXER-

EXERCITATIO POETICA.

SOCIETATI IESV

DE HÆRETICORVM ET CALVMNIATORVM ASSVLTIBVS

EIVSDEM AVSPICIIS TRIVMPHANTI.

Valis minaci murmure fluctuum

Pulsata rupes insilientibus

Resistit undis, seque firmâ

Mole tenet; furibunda quamvis

Circum procellis aquora mugiant,

Ingensque vasto tollitur æthere

Fragor, repercussisque latè

Fluctibus intumescere arena:

Qualisve nigrae frondis in Algido

Annoxa quercus per vacuum aëra

Depræliantes ridet Euros,

Non furis Borea, nec acri

Cessura Cauro: talis inanum

Victrix minarum durat, & horridas

Secura despectat procellas

Freta suo soboles IESV.

Nam quid pereso pectore tabidus

Liuor, quid atro dente calumnia,

Furorque, feralisque scisso

Impietas truculenta crine,

Contra potentem Numinis Egida

Possint ruentes? hinc stetit ardua

Per tela, per pericla virtus,

Per medias ruitura mortes:

Hinc lapsa nullo tempore veritas,

Fidesque sincera, & roseus pudor,

Letoque peius imminente

Flagitium metuens honestas:

Hinc illa puri conscia pectoris.

Mens, ora nullo pallida crimine,

Se sola, se suo tuetur

Vincere nil dubitans IESV.

Non illam inani debilis impetu

Procella telorum horrida subruat:

Non quidquid incluso laborans

Ferreæ glans meditatatur igne:

Non, si reuulsis cardinibus poli

Rerum fatiscat fulmine machina,

Terrisque cæruleoque ponto

Horribilem percunte mundo

Datura

Datura stragem, dimoueat gradu
 Flekti negantem. Monstra Acherontica
 Educta de stagnis Gebenna,
 Colluuiis graueolentis Orci,
 Lemana pestis, vertite barbaros
 Retrò furores, mergere patrio
 Megera Cocyto, cruentis
 Condere Tisiphone cauernis;
 Hinc pugnat ether. Quis mihi nubilum
 Igni corusco diuidit aëra?
 Hæc dextera, hic fauor benigni
 Numinis; hoc potuit vocati
 Fides IESV. iam grauioribus
 Perstricta flammis insidiantium
 Subsedat ira, iam furentes
 Eumenidum cecidere cultus.
 Horrente iam Styx intremuit vado,
 Et mæsta clades enumerat suas:
 Iam rector umbrarum reuelli
 Triste fremens sua signa vidit.
 Io virenti tempora milites
 Ornate ferto, pergite Cantabri
 Fortis propago, bellicosi
 Martia progenies Parentis,
 Ferroque. & igni non penetrabilis:
 Consentientis militia phalanx,
 Vtroque victrix orbe festas
 Sparge cohors generosa palmas.
 Quid hoc? minaci murmure cornuum
 Pulsantur aures. Bella iterum noua?
 Quis Marte non segni, Sodales,
 Quâ tumidum glomeratur agmen,
 Opponit hosti pectus, & inchyto
 Emit paratam vulnere gloriam?
 Quis pulchra per pericla mecum
 Non humiles volat ad triumphos?
 At ô tuorum Dux bone militum,
 Erata seu tu TVRRIS in athera
 Exsurgere inuictò laboras
 Contra acies gladiosque vallo;
 Densata seu tu diceris agmina
 Perrumpere acri EXERCITVS impetu;
 Seu mille pignantum cateruis
 Aptus amas CLYPEVS vocaris
 Quocumque gaudes nomine, militem
 Ne preliantem desere: sic tuis
 Que victus abdicarit hostis,
 Arma tholis pretiosa figat.

Societas totis centum annis præliis exercita.

Iam se formosius ipso est.

Sit quicumque volet pulchris formosus in armis,
 Protegat imbelles aureus umbo manus;
 Non ego quæ radiant gemmis, solemque laceffant,
 Nec, frangi dominus quæ timet, arma volo.
 Illa decent multus tinxit quæ sordida puluis,
 Quæque rubent hostis sanguine tincta sui.
 Scilicet auratis frustra vexilla Chimeris
 Et latè patriis promicuiere notis,
 Si non per densas acies, aduersaque tela,
 Sæpius hostili fixa steterè solo.
 Pulchrius illa micant, quæ bello exercita pubes
 Rettulit ad patrios dilacerata lares.
 Tum demum dominiq̃ue animos pugnasq̃ue loquuntur,
 Inuictamq̃ue probant, quæ tulit illa, manum.
 Sic age Liole soboles: i, differ IESV
 Signa tui, gemino quæ ruit axe dies.
 Illa quidem primi reuolutis solibus æui
 Suspendis Domino sanguinolenta tuo:
 Est tamen, est vltra quod tendas; altera surgunt
 Bella, sed & bellis altera palma tuis.
 I felix: multus quamuis hæc impetat hostis,
 Vulneribus fient signa decora suis.
 Quamquam ô! vesano quis te malus impetat ausu?
 Non tua, sed magni sunt ea signa Dei.

Socie-

Societas frustra oppugnatur ab inuidis.

Solem nulla sagitta ferit.

S Tulte, quid in calum non peruenientia mittis
 Tela? quid insano praelia Marte geris?
 Lædere ne solem possis, locus ipse tuetur;
 Immensâ nostro distat ab orbe viâ.
 Caucasus excelsô licet imponatur Olympo,
 Et super hos vastus Pelion Ossâ premat:
 Non secus ac imâ positus si valle maneres,
 In stolidum recident spicula missa caput.
 Tangere fac possis, radiorum luce coruscâ
 Hostem ne videas impedire tuum.
 Fallere, si solem spectare hæc carmina credis:
 Stultitiam damnant, liuida turba, tuam.
 Liuor iners claris Heroum detrahit ausis,
 Et iaculo solem non feriente petit.
 Si coëant, quotquot tam dira insania versat,
 Non legio in terris grandior vlla foret.
 Sed tamen inuicta IESV sub nomine turmæ
 Hoc genus ante alios vniûque manusque parat.
 Quisquis es, insanis frustra conatibus vti
 Desine: nam Solem nulla sagitta ferit.
 Despicit ex altâ vesanos arce furores;
 Et ferit auctores missa sagitta suos.

Bbbb 3

Socic-

Societas frustrà calumniis infamatur.

Sibi conscia recti.

Falleris, hinc curui nihil est; rectissima fabri
 Regula, quâ celsas ducit ad astra domos.
 Quid dubitas? mendax oculos tibi fascinat unda:
 Nulla fides: vanis ludit imaginibus.
 Eripiatur aquis, quæ nunc sibi conscia recti est,
 Iudicio talis mox erit illa tuo.
 Eripis, & mendacis aqua ludibria rides?
 Scilicet errorem denotat illa tuum.
 Nil sinit intactum liuor: virtutis alumnis
 Ardua, si nescis, per maledicta via est.
 Hac quoque, Iustorum quos possis dicere normam,
 Apparent ficti criminis esse rei:
 Scilicet vt sub aquâ pro rectis curua videntur,
 Nec capit occultos credula turba dolos.
 Nomine qui IESV gaudet rectissimus Ordo,
 Recta docet, rectis congrua & ipse facit:
 Credula sed tamen hunc curuum mendacia fingunt,
 Et superinfusis ficta tuentur aquis.
 Sed frustrâ, quandoque dies non cognita prodet,
 Et quæ nunc recti conscia, testis erit.

Inuidia

Inuidia, Societati obtrectans, sibi damnum accersit.

— Inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.

HUc obliqua oculos, quem Loiolea videre
Recta, sed haud recto lumine facta, iuuat.
Ecce, sub hac pugnas serpentis imagine, liuor;
Proque Ignatiadis vincit Agenorides;
Tergeminas serpens vibrat in certamina linguas:
Quâ noceas, triplex vix tibi lingua sat est:
Ipse tumes odio plus, quam tumet ille veneno,
Inque tuis maior dentibus ira fremit.
Exuuie Cadmum, stirpem Loiolida IESV
Nominis & magni Numinis vmbra tegit.
Telum illi iaculum primum fuit, hasta secundum,
Præstantisque animi, cetera tela, vigor:
Huic iaculum Doctrina sua est, & fortior hasta
Virtus, suntque Animi, cetera tela, sui.
Quanta dedit iaculum squamoso vulnera tergo?
Loiolea tibi quanta Minerva dedit?
Anguis ibi duro dat inania vulnera ferro:
Nil profecturo tu quoque dente furis.
Rupit Agenorides linguam, fixitque trifurcam,
Cumque venenatis illa dira fibris:
Ne tibi Loiole soboles virtusque, malignum
Obruat os, pectus transadigatque, caue.

Socic-

Societas abundans gaudio in afflictione sua.

Multo fit plausus ab ictu.

IGNATIVS, XAVERIVS. anagram. GAVISI SVNT VEXARI.

Cymbala pro pulsu plausum clauata refundunt:
 Verbera si cesses ingeminare, silent.
 Ars ibi naturam, sed virtus vincit utramque,
 Sub multo quoties verberare dulce sonat.
 Hoc IGNATIVS, hoc XAVERIVS, hoc simul ambo
 Nomine cum factis conueniente notant:
 GAVISI SVNT VEXARI; letique paternos
 Ad mores Socij composuere suos.
 Nempe solent fortes forti de stirpe creari,
 Imbelles aquilis non generantur aues.
 Euge Iapon, gelidâ distentum percute corpus,
 Vt subito ruptis bulliat illa labris:
 Si lentum hoc, age districtâ mete colla securi,
 Innexumve trabi cuspide fige latus.
 Quò rapior? strictis vicina stat hæresis armis:
 Nè ferit hîs, rabido, quo valet, ore ferit:
 Aude, & utrisque feri, feriendo cymbala pulsas:
 Subsilit ad pulsus orbis uterque tuos.
 Nempe nihil tali valet esse suauius ictu,
 Quo neque, plus cunctis qui dolet, ille dolet.

Socie-

Societati optandæ res aduersæ.

Præstant aduersa fecundis.

Paruulus aduersas puerilem fortè per auras
 Sublimi rhombum iusserat ire polo;
 Jamque super turres hospes miratus euntem,
 Quà densat pluuia humidus Auster aquas;
 Res noua, clamabat: ventis obmixta papyrus
 Fertur, quò volucres vix sua penna ferat.
 Demens, qui tantum facili in sublime volatu
 Crediderit celi posse patere viam.
 Aduersis patet illa Notis: superare ferendo
 Qui metuit, putri fixus adheret humo.
 Fors & erit qui te, magni gens inclita IESV,
 Inuictum stupeat tollere in astra caput;
 Te stupeat, sortisque vices humanaque supra
 Maorem ex ipsis altiùs ire malis.
 Scilicet audendum contrà est: hac pulchriùs ibis,
 Claudit vbi medium densior hostis iter.
 Quisquis in excelsum felici niteris aurâ,
 Siste, dabis patrius flebile nomen aquis.
 Nōne vides, distenta Euris et vela secundis
 Sapè ferant celes in vada caca rates?
 Surge animis generosa phalanx, frustraquo fremente
 Inuidiâ, hostilis quâ premit aura, vola.
 Emicat aduersis virtus, gaudensque negatâ
 Ire viâ, ignauam sub pede spernit humum.

Cccc

Socie-

Pressus dulce sonat.

Foriè sub umbrosâ recubabat fronde Menalcas,
Mollis vbi facilem strauerat herba torum:
Carpite, dicebat, teneræ, mea cura, capelle,
Seruatum vobis carpite gramen oues.
Intereâ validis stringens complexibus extrem,
Nescio quid citharâ dulcius ille canit.
Ille canit; pulse referabant omnia valles,
Immemor optati graminis ibat ouis.
Ipsa Pales agros, montes linquebat Oreas;
Atque omnes, siluis quis Deus ille, rogant.
Pan etiam attonitus calamos damnabat inertes,
Et propè iam poterat displicuisse sibi.
Nec mirum; tenuem Panis superabat auenam
Carmine, qui pressus dulce sonabat vter.
Artis vter miræ, quem quò manus arctius angit,
Hoc magis arguto dulcius ore canit.
Vos quoque, diuinâ plenum queis pectus ab aurâ
Intumuit, magno turba sacrata Deo,
Dum circum hostili fremuit manus inuida nisu,
Et premitur, qui vos spiritus intus agit;
Protinus ecce anima vim fortiùs exserit alta,
Blandiùs & presso concinit ore melos,
Quod rapiat simul astra, & vterque quod audiat axis,
Quod queat attonitum detinuisse Deum.
Fallor? an ipse etiam, malè qui priùs oderat, hostis
Ducitur innocui captus amore soni?

Societas IESV persecutionibus formatur.

Τυπόι τε μέζων. Fingitque premendo. Virg. 6. Aeneid.

Σ Τίλβει θ' ὁ χρυσός, καὶ πυρρὸς ἐπέρχεται ἀρείων
 Μῆος θ' ἑυπέδ' ἐκ φλογῶν ἀνισαῖ
 Ἐς λαῶν Φοίνιξ καὶ κάλλιον. Ἀλῖος τε, δὴθιὰ
 Λαθὼν ὑπ' αἰθῆρα νέφος, αἰὼσι
 Ἀδ' ἰον. Ωκυπέρον συνεπίπασαι νῆα λιψὶ βιαῖ θ',
 Ευαμέρω ἰσων ῥόον ἀπ' ἕσας,
 Ταῦ ὄχρ', ἀλλ' ἐλάττωσι κοπίεσσα θάλαττα, θῆ τ' ἐν ὄρω,
 Πίσσε πάγας, αἶπρον σαθῆναι
 Τ' δαῖτα φλύσδεσον. Ὀλίφον ποτὶν, ἀκεστον βέ' ἀδύ
 Βόφει. Φρύζοντ θ' ἐξδ' αἰλίω
 Ἀ' Δήμητρα παθεῖσα τὰ καύματα, ἐκφέρει κείας αἰας
 Στεφθεσάχρυσον κάλλιον, Κ' ἀεστεα
 Λίθω ἐντ' ἀφου, ὄφρα συνηκίς ἀλλάχα τεσσάρης,
 Τροφαί τε δλώση σῆθ', ἀλλὰ λαί
 Πέθεθε ραγίεις. Μήτ' ἀρῶσον πλέον ἄλλοκ' ὠσανόνδε
 Φοίνικες ἀπ' θ', ἢ ὅταν πᾶσδι
 Ταῦ κορυφαῖ μέγα ποροσῆπρον βάρθ', Ἄμπελός θ' ὑφ' ἀρπας,
 Τ' παῖ τε παγαῖν, ἔυθι θ' ποιεῖται
 Ἀ' καρῖα. Χ' ὑφ' ὄπλων δὴα τεσάρματ' ἐνάρετες καὶ ἄμα
 Ἐλλαμορῖκωῖται. Ὀλίβε δῆσαι, εἰκὼν
 Οὔπως ὠραία ποροσῆπρον. Αἶθε, σφάττε, δεσμοίς,
 Ω' ζημιώτα, κηγίσι τ' Ἰησὸτ
 Σφέβλαισον θ' ἔταρον πολλὰς θλίβε. Θλίψον τυπέταθ,
 Κ' ἐν τῷ κτανίωθ θλίψον τυπέταθ.

C c c c 2

Socie-

Erit ex hoc purior.

Pellio sæpè ferit sublato mollia fuste
 Vellera; dumque ferit, candidiora facit.
 Discite, qui magni Socios violatis IESV,
 Non alia infani palma laboris erit.
 Esse licet reliquis, nullo turbante, quietis;
 Nullo, que faciunt, indice tæta latent;
 Loiolidum vix ipsa etiam benefacta probantur;
 Hæc quoque quod possit carpere, liuor habet.
 Si rea sic agitur virius; quam (si qua notentur)
 Crimina censuram iudiciumque ferent?
 Hæc tolerasse parum est: truculentior hæresis instat,
 Diraque maiori bella furore mouet.
 Et ne extrema vacet nostro discrimine tellus,
 Ense ferox in nos seuit & igne Iapon.
 Vt Socios pergant contundere verberare crebro,
 Hactenus infestæ quid potuere manus?
 Integra nunc vanis fluxit conatibus ætas,
 Inuide qua facti præmia liuor habes?
 Ista cohors crebro de verberare purior exit,
 Et splendore replet solis utramque domum.

Socie-

Vis eadem attollit quæ deprimit.

Vix benè nascentis mundi concreuerat orbis,
Constiterant certis vix benè cuncta locis;
Ecce grani scelerum sub mole Astræa iacebat,
Nec iam pressa pedem quò Dea ferret, erat:
Pellimur ingrato, dicebat, pellimur orbe;
At mihi terra locum quem negat, astrâ dabunt:
Cuncta licet claudant, celum patet: ibimus illuc.
Dixerat, & patrio virgo recepta polo est.
Hinc quoque desertas nunc respicit aurea terras,
Emicat & librâ pulchrior inde sua.
O benè! Vis imo propè quam depresserat Orco,
Altius atheream fecit ire domum.
Fallimur? an rursum consurgit abenea proles,
Ableget toto quæ procul orbe Themim?
Quæ vos (quos recti normam, quos nomen IESV
Lege pari magnus insit habere Deus)
Quæ vos, corruptæ pensantes crimina terræ,
Hostili tentet mergere in ima manu?
Frustrâ: suppressam tollunt sua pondera libram,
Alterutrâ semper sidera lance petit.
Vis eadem attollit quæ deprimit: ima subire
Qui facit hinc, celo celsius inde leuat.
Perge age, iustitiæ quisquis cupis hostis haberi,
Hanc etiam totâ, si potes, abde Styge;
Altius illa tamen victrix assurget, & unâ
Arguet iniustam, quæ premit, esse manum.

Cccc 3

Socie-

Societas rebus aduersis crescit.

Surgit furgentibus vndis.

L Vx fatalis adest : pontus conspirat & aether,
 Terra superfusus mergitur omnis aquis:
 Cum miseris totæ sorbentur ciuibus vrbes:
 Cetera quæ pereunt , Arca leuatur aquâ.
 Altius insurgit furis maioribus equor,
 Altius à patrio fertur & illa solo.
 Vnda tegit turrez : sublimior illa videtur
 Turribus , & montes gurgite vecta premit.
 Pergite vos tumida cælis equare procelle,
 Illa comes vestris fluctibus astra petet.
 Sæcula nunc aliam viderunt nostra carinam,
 Quam nullus rerum vertere turbo potest.
 Quæ non Lioolidum tellus discrimina nouit?
 Quæis non acta ratis fluctibus illa fuit?
 Lingua , malum terris quæ non præsentius vllum,
 Visque trahens diras in scelus omne manus,
 Umbraque virtutis liuor; tum lurida si quod
 Tartara discrimen perniciemve tegunt,
 Hanc vno simul inuadunt conamine turmam:
 Omnis in hanc frustra vis nocitura ruit.
 Nil agitis tantis immanes fluctibus vnda:
 Altius euectam fertis ad astra ratem.

Perfc.

Persecutio Societatem ornat.

Multo vulnere pulchrior.

Quamuis superbo muricis ebria
 Cruore vestis purpureos bibas
 Concha colores, ambituque
 Non humili decoret tyrannos;
 Tamen frequenti saucia cuspide
 Multo ridet vulnere pulchrior;
 In lucra puncturas receptans
 Artificis, pretiumque forma.
 Durate fortes. pulchrior emicat
 Quaesita magno gloria vulnere; &
 Per damna, per caedes, in auras
 Proflit impatiens latere.
 Vos ô! tyranni sanguineum genus,
 Sueti innocentum ludere funere, aut
 Calumniandi quos libido
 Concitat in Socios IESV;
 Sive ense vultis, cuspide seu placet
 Linguae cruorem fundere, pergite:
 Frustrâ lacestis decoris
 Pulchra fidem faciet cicatrix.

Perse-

Persecutionis meritum.

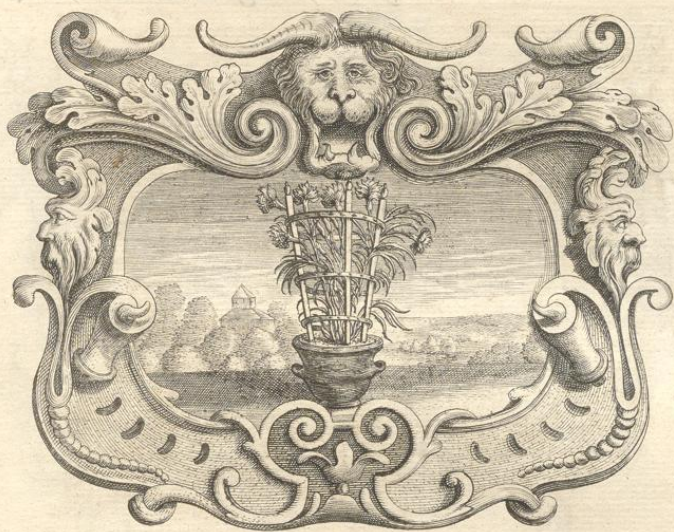

Dant pretium plagæ.

Quid sæua frustra detonat in sacros
 IESV Sodales opprobriis grauis
 Procella? quid cruces, quid enses
 Innocuis iugulis minantur?
 Stat celsa virtus, & rutilum caput
 Calumniarum nubibus exserit,
 Nec sumit aut ponit uitorem
 Arbitrio variantis aure.
 Spes certa lucri est, quam patientia
 Parit ferendo. Si pretium sui
 Equat metallum, cui pepercit
 Dextra graui metuenda ferro,
 Potest mereri, qui sine verberè
 Transgessit auum. Scilicet ictibus
 Incudis accedit metallo
 Effigies pretiosa Regum.
 O! quem decoro vulnere perfidus
 Cruentat ensis, quem lamiant flagra,
 Quem lurida premunt catasta,
 Macte animis: magis enitebit
 Imago CHRISTI, quem sequeris ducem,
 Expressa plagis: nobilior tibi
 Per vulnera & cades ab ipso
 Crescet honor pretiumque ferro.

Socie-

Societatem carceres & vincula cohonestant.

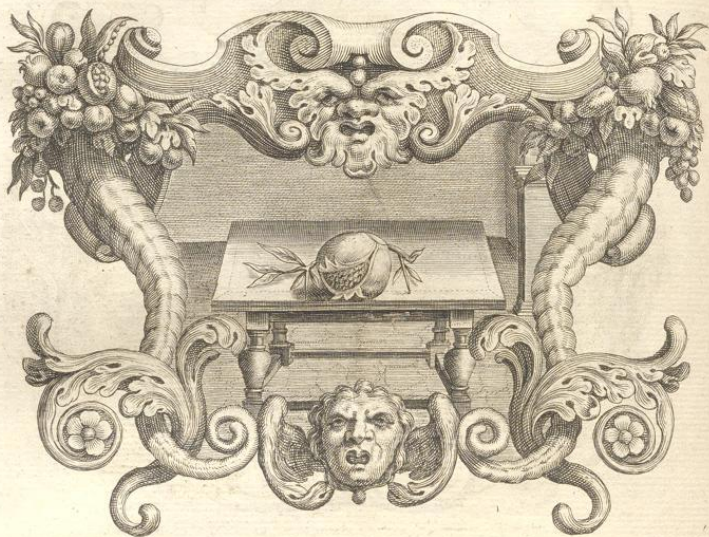
Dant vincla decorẽm.

T Vrpe catenati, si certa est culpa, nocentes;
 Vincula dedecorant, quæ meruere, manus.
 Infamis tetro procedit carcere, cuius
 Antè fuit fædo crimine læsus honor.
 Quàm benè felici stringuntur brachia neruo,
 Libera quæ summi Iudicis Vrna probat?
 Vincula Virtutem, Virtutem carcer honorat;
 Scilicet inde noui lucra decoris habet.
 Vt flos, cui grati similis consensus odoris
 Caryophyllorum nomen habere dedit:
 Ille, licet nitidâ variat tot fronde colores,
 Primus honor Floræ delictumque suæ;
 Et formâ tantum flores supereminet omnes,
 Quantum vel Paphias vincit odore rosas;
 Si tamen obseptum vinculis & crate coërces,
 Nescio quid paruo à carcere maius habet.
 Tu quoque progenies Loiola digna parente,
 Clarior à vinculis compedibusque redis.
 Emicat in flammis specubus calor abditus atris:
 Pulchrius obscurâ sidera nocte micant.
 Te quoque condecorant habitata nocentibus antra;
 Nec minus his virtus clausa nitoris habet.

D d d d

Pluri-

Plurimi è Societate Martyres, ad amplificandum
CHRISTI Regnum, sanguinem fuderunt.

Tot Zopyri.

Abscissas aures, truncataque naribus ora,
Labraque dissectis sanguinolenta genis,
Quaque (sibi Zopyri pietas nisi seua fuisset)
Vulnera sint hosti, Mede, pudenda tuos;
Assyriosque simul victos hac arte legebat,
Hesperiam vino qui patre rexerat, Iber:
Dumque legit, Medo stupet ista stupente tyranno,
Affectusque animo, quos gerit ille, capit:
Cum laudante fidem, laudat quoque; cumque dolente,
Deformata sui militis ora dolet.
O mihi tot Zopyros Superi date, vouerat ille,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
O mihi tot Zopyros Superi date, vouit Iberus,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
Irrita vota. Fides Zopyri vix unica Regum
Castra subit; replet hæc Punica multa Fides:
Punica, quæ non Rex, sed res & Regna coluntur;
Quæque stat Imperio stante, cadente cadit.
At tua sunt, IESV, Zopyris tot, totque profuso
Sanguine conspicuis castra referta viris.
Quin etiam plures primum hoc tibi protulit æuum,
Quam rubeos acinos punica mala ferunt.

Philippus II.
Rex Hispania.
Dario Rege
Medorum.

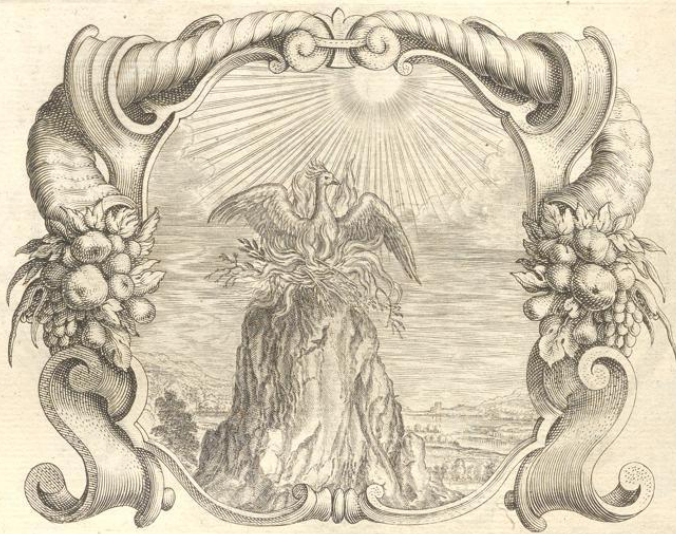
Iaponum in igne alacritas.

Non sic Se pandit amori.

PInea vicino nux dilatatur ab igne,
 Et virides aperit tacta calore sinus.
 Velle putes medio sub cortice condere flammam
 Quis pereat, damni nec meminisse sui.
 Hac mihi desistunt ex illo mira videri
 Tempore, quo Iaponum crevit in igne Fides.
 Quae (Superi!) parit hec hominum miracula tellus?
 Corpora non orbis talia noster habet.
 Corpora conueniunt: animus prestantior illis:
 Hic medio inuictum corpus in igne facit.
 Illustres anime, Vestras super Indica palmas
 Aequora iam dudum nuntia fama tulit.
 Iaponicis Europa stupet plauditque triumphis:
 Iaponicos celebrat Gallus Iberique rogos.
 Equis ab ignoto venturos crederet orbe,
 Quos cuperet Diuis addere Roma suis?
 Barbarus angusta fulget sublimis in ara,
 Munera cui populi castaque vota ferunt.
 Roma, nouos Iapones caelestibus adde triumphis:
 Quod colat, Europe barbara terra dabit.

Martyrum pretiosa mors.

Non poterat fato nobiliore mori.

Felices anima, merito gens addita celo,
 Morte obitâ partis facta beata bonis!
 Sidera nunc, Numenque suis formosus astris
 Adspiciunt, pro quo non timere mori.
 Mors licet inuideat, uiuent post funera; finem
 Dissimilis prima uita secunda negat.
 Non hanc, qua primam rapuit, Regum auferet ira,
 Non gladio aut seuo barbarus igne furor.
 Nonne fuit tanti, parituros tanta dolores
 Gaudia, Et optandam sustinuisse necem?
 Quam bene, qua fuerat natura debita legi,
 Proque Deo uita est reddita, cumque Deo!
 Grande quidem pretium est, quo constant sidera, sanguis.
 Sed pretio merx est dignior illa suo.
 Credo ego, si rursum bene perditâ uita daretur,
 Non aliâ uitam ponere morte uelint.
 Vnica sic ales, sibi post sua fata superstes,
 Muneris, hoc instar, quod moriatur, habet.
 Nempe ubi felici posuit cum morte senectam,
 A leto melior, quam fuit antè, redit.